

”HETEROSEKSUAALISUUS ON IHMISKUNNAN SUURIA MYSTEEREJÄ”

Heteroseksuaalisuuden esittäminen Ralf Königin sarjakuvissa

Päivi Antila
Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Kirjallisuus
31.5.2011

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä – Author Päivi Antila	
Työn nimi – Title ”Heteroseksuaalisuus on ihmiskunnan suuria mysteerejä” – Heteroseksuaalisuuden esittäminen Ralf Königin sarjakuvissa	
Oppiaine – Subject Kirjallisuus	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2011	Sivumäärä – Number of pages 85 s.
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimuksessa tarkastellaan heteroseksuaalisuuden esittämistä Ralf Königin sarjakuvissa. Heteroseksuaalisuus on kulttuurissamme hiljainen ilmiö, jota pidetään itsestäänselvytenä ja jolle ei kaivata selityksiä. Tämä tutkimus pyrkii rikkomaan hiljaisuuden ja asettamaan heteroseksuaalisuuden tarkastelun alle. Tutkimusaineiston muodostaa 19 saksalaisen Ralf Königin sarjakuva-albumia, joiden homonäkökulma tarjoaa tavanomaisesta poikkeavia käsityksiä heteroseksuaalisuudesta.</p> <p>Työssä tutkitaan, millaisia näkökulmia heteroseksuaalisuuteen Königin sarjakuvat tarjoavat, miten heteroseksuaalisuutta representoidaan niissä ja millaista kritiikkiä niissä esitetään heterokulttuuria kohtaan. Tarkastelen lisäksi sitä, millä tavalla ja millaisissa paikoissa heteroseksuaalisuus ylipäättään nousee näkyviin. Lopuksi pohdin myös, voidaanko ajatella, että Königin sarjakuvat syrjivät heteroseksuaaleja.</p> <p>Aluksi esitellään työn teoreettisena taustana queer-tutkimusta ja sarjakuvatutkimusta sekä heteroseksuaalisuuden käsitteen historiaa. Käsite <i>heteroseksuaalisuus</i> ei kuvaa ikivanhaa romantiikan/erotiikan muotoa, kuten yleisesti oletetaan, vaan on pitkälti 1900-lukulainen käsite, jonka määritelmät ovat sen lyhyen historian aikana vaihdelleet.</p> <p>Tutkimuksessa todetaan heteroseksuaalisuuden nousevan Königin sarjakuvissa näkyviin erityisesti heteroseksuaaliksi nimittämisen, homofobian, hetero- ja homoelämän vertailemisen sekä tiettyjen visuaalisten merkkien kautta, joista näkyvimpänä ulostyöntyvät etuhampaat.</p> <p>Vaikka sarjakuvien heterorepresentaatio ei ole erityisen mairitteleva, se on kuitenkin monipuolinen. Sarjakuvien heterokuvaa on tässä historiallisessa kontekstissa vaikea nähdä erityisen vahingollisena tai syrjivänä. Sarjakuvat tarjoavat sekä vastapainon että kiinnostavaa kritiikkiä heterokulttuurille: erotisoimalla miesvartalon ja demystifioimalla naisvartalon sarjakuvat dekonstruivat heterokulttuurin hiljaista itsestäänselvyyttä, jonka mukaan nainen on kauniimpi ja seksikkäämpi sukupuoli.</p>	
Asiasanat – Keywords heteroseksuaalisuus; sarjakuvat; König, Ralf; kirjallisuudentutkimus; sarjakuvatutkimus; queer-tutkimus; heterotutkimus	
Säilytyspaikka – Depository Taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, Jyväskylän yliopisto; Jyväskylän yliopiston kirjasto	
Muita tietoja – Additional information	

Sisällys

1 JOHDANTO	4
1.1 Hiljainen heteroseksuaalisuus	4
1.2 Tutkimuskohde.....	5
1.3 Tutkimuskysymykset	7
2 TEOREETTINEN TAUSTA	10
2.1 Queer-tutkimus.....	10
2.2 Sarjakuvan ilmaisumuodot	12
3 HETEROSEKSUAALISUUDEN HISTORIAA	16
3.1 Heteroseksuaalisuuden synty.....	16
3.2 Käsitteen vakiintuminen.....	17
3.3 Freud heteroseksuaalisuuden normalisoijana ja kyseenalaistajana.....	19
3.4 Heteroseksuaalisuuden diskursiivisuudesta.....	21
3.5 Hetero/homo-järjestelmän länsimaalaisuus.....	24
4 HETEROSEKSUAALISUUDEN NÄKYMINEN KÖNIGIN SARJAKUVISSA	26
4.1 Miten heterous rakentuu näkyväksi?	26
4.2 Heteroiden visuaaliset piirteet	28
5 HETEROTYYPIT	32
5.1 Haluttava heteromies.....	32
5.2 Diskomisu	36
5.3 Heterovanhemmat	38
5.4 Heteronaapurit.....	39
5.5 Muut	41
6 HETEROKÄSITYKSIÄ	43
6.1 Parodioita heteroseksuaalisuuden selityksistä	43
6.2 Homohahmojen käsityksiä heteroseksuaalisuudesta	49
7 HETEROSEKSUAALISUUDEN REPRESENTAATIOITA.....	55
7.1 Heteromiehet	55
7.2 Heteronaiset.....	58
7.3 Heteron seksuaalisuus	62
8 HETEROSEKSUAALISUUTEEN LIITETTYJÄ PIIRTEITÄ.....	65
8.1 Keskiluokkainen elämäntapa.....	65
8.2 Muita heteroseksuaalisuuteen liitettyjä piirteitä	68
9 SYRJIVÄTKÖ SARJAKUVAT HETEROJA?	73
10 PÄÄTÄNTÖ	75
LÄHTEET.....	81

1 JOHDANTO

Pro gradu -työssäni tutkin heteroseksuaalisuuden esittämistä Ralf Königin sarjakuvissa. König on saksalainen sarjakuvantekijä, joka käsittelee töissään humoristisesti saksalaista homoelämää klubeineen, parisuhdeongelmineen ja nahka-asuineen. Sarjakuvat käsittelevät myös heteroseksuaalisuutta, mutta ne tarkastelevat sitä kiinnostavasti homonäkökulmasta. Heteroseksuaalisuutta on teoretisoitu feministisen ja queer-tutkimuksen parissa jonkin verran, mutta se on kirjallisuudentutkimuksessa (sarjakuvatutkimus mukaan lukien) jäänyt toistaiseksi vähäiselle huomiolle. Vaikka homo-, mies- ja naisrepresentaatioita on tutkittu kirjallisuudessa paljonkin, heterorepresentaatioihin ei ole aiemmin kiinnitetty huomiota.

1.1 Hiljainen heteroseksuaalisuus

Artikkelissaan ”Hiljainen heteroseksuaalisuus” Marko Salonen (2006) käsittelee heteroseksuaalisuuden näkyvyyden paradoksia. Niin yleinen ja vahva kulttuuripiirre kuin heteroseksuaalisuus onkin, esimerkiksi Yleinen suomalainen asiasanasto (YSA) ei sisältänyt asiasanaa *heteroseksuaalisuus* ennen vuotta 1998.¹ Vuonna 2005 Salonen teki kokeen vuoksi asiasanahakuja suomalaisiin yleisiin kirjastoihin ja huomasi, että vaikka heteroseksuaalisuudesta oli tullut osa virallista asiasanastoa jo seitsemän vuotta aiemmin, asiasanaa ei kuitenkaan ollut juurikaan käytetty. Salonen huomauttaa, että *heteroseksuaalisuus*-asiasanaa vieroksutaan erityisesti kaunokirjallisuuden ja musiikkiaineistojen asiasanoituksessa. Hakiessaan asiasanalla kaunokirjallisuutta ja musiikkiaineistoja useista yleisistä kirjastoista, hän ei saanut lainkaan tuloksia. (Salonen 2006, 63.) Salonen ei tosin pohdi lainkaan sitä, miten ylipäättään musiikkiaineistoa olisi mahdollista asiasanoittaa tällä termillä eikä mainitse, onko musiikkia kuvailtu *homoseksuaalisuus*-asiasanallakaan². Tampereen

---

¹ Huomionarvoista on myös, ettei Microsoft Wordin (vuodelta 2010) eikä OpenOffice Writerin (vuodelta 2007) oikolukuohjelma tunnista sanaa *heterous*, kun sen sijaan sanan *homous* ne tunnistavat.

² Itse hain esimerkin vuoksi Aalto-kirjastojen musiikkihaulla eri aineistoja asiasanalla *homoseksuaalisuus* enkä saanut yhtään tulosta.

yliopiston kirjastosta hän löysi tietokirjallisuutta 13 nimekkeen verran, kun vastaavasti homoseksuaalisuutta käsitteleviä teoksia hän löysi yli sata. Salonen esittää, että heteroseksuaalisuus on muiltakin osin kulttuurissamme hiljainen ilmiö. Heterot tulevat harvoin kaapista ulos ja tunnustavat suuntautuneisuutensa. Heteroseksuaalisuudelle ei myöskään julkisuudessa etsitä esimerkiksi geneettisiä syitä, toisin kuin homoudelle. Heteroseksuaalisuutta pidetään itsestäänselvytenä eikä sille kaivata selityksiä. (Salonen 2006, 63.) Heteroseksuaalisuudella ei nähdä olevan erityispiirteitä, vaan se on ikään kuin tunnusmerkitöntä. ”Vaikka heteroseksuaalisuudesta näennäisesti mölytään, rakentuu sen itsestään selvä normaalius sitä koskevassa hiljaisuudessa”, Salonen kirjoittaa. (Salonen 2006, 63.) Heteroseksuaalisuuden itsestäänselvyttä voidaan rikkoa tutkimalla sitä, ja tässä työssä tutkinkin, miten heteroseksuaalisuus näkyy ja millaisia tunnusmerkkejä se saa Ralf Königin sarjakuvissa.

1.2 Tutkimuskohde

Vaikka heteroseksuaalisuutta olisi hyvä tutkia myös heterokirjallisuuden yhteydessä, päädyin itse tarkastelemaan heteroseksuaalisuutta queer-kontekstissa. Valitsin aineistokseni Ralf Königin homosarjakuvat, koska niissä heteroseksuaalisuus ponnahtaa näkyviin vähän väliä ja niiden ilmentämät käsitykset heteroseksuaalisuudesta ovat tuoreita mutta eivät kuitenkaan täysin vailla vastinetta muualla mediassa tai tosielämässä. Ne ikään kuin artikuloivat selkeästi marginaalissa vellovaa mutinaa heteroseksuaalisuudesta. Hetero/homo-vastakkainasettelu on sarjakuvissa vahva, mutta sitä kuvataan enimmäkseen homonäkökulmasta, mikä on vielä melko harvinaista mediakulttuurissamme. Niiden näkökulmaa kutsun *homosentriseksi* (vrt. heterosentrinen eli heterokeskeinen), ja tästä näkökulmasta katsottuna heteroseksuaalisuus näyttää kiinnostavassa valossa. Heteroseksuaalisuutta haastetaan ankarasti näissä sarjakuvissa; heterokulttuurin piirteitä asetetaan kyseenalaiseksi ja heteroseksuaalien kustannuksella nauretaan säälistä. En siis oikeastaan tutki ”puhtaasti” heteroseksuaalisuutta, vaan tutkin sen esittämistä homokulttuurissa, eli millaisena keskusta näyttää marginaalista katsottuna.

Ralf König (s.1960) on saksalainen sarjakuvapiirtäjä, jonka teoksia on käännetty 13 kielelle ja jonka sarjakuvien sanotaan olevan maailman myydyintä homofiktiota (Ralf König English Biography 2011). König on julkaissut toukokuuhun 2011 mennessä (laskutavasta riippuen) nelisenkymmentä sarjakuva-albumia, joista 19 on suomennettu. Königin sarjakuvat kertovat humoristisesti saksalaisesta homoelämästä. Ne kuvaavat konstailematta, hyvinkin eksplisiittisesti ja vitsikkäästi hahmojen seksielämää – ne ovat roiseja mutta aina pilke silmäkulmassa. Sarjakuvissa hetero- ja homomaailma törmäävät vähän väliä yhteen, ja homohahmot ihmettelevät heterokulttuuria siinä missä heterohahmot homokulttuuria.

Tutkin työssäni niitä Königin sarjakuvia, jotka on myös suomennettu. Tein tämän rajauksen kahdesta syystä. Ensimmäkin Königin tuotanto on laaja ja monipuolinen, mutta Suomessa julkaistut sarjakuvat ovat jokseenkin samankaltaisia ja muodostavat jonkinlaisen kokonaisuuden Liken julkaisemina albumeina. Joukosta jäävät ulkopuolelle esimerkiksi lehdissä julkaistut stripit ja eläinsarjakuva Roy&Al. Toinen syy on, että tarvitsen saksankielisten teosten lukemisen tueksi suomenkielisiä versioita. Tiukempaa rajausta taas en tee, koska heteroutta sivuavia kohtia on lähes kaikissa sarjakuvissa, mutta niin harvoja kussakin, ettei yksittäisen sarjakuvan tai muutamankaan tarkastelu antaisi vielä riittävästi materiaalia. Näkökulma heterouteen on sarjakuvasta toiseen samoilla linjoilla, mutta eri sarjakuvat täydentävät toisiaan tämän teeman suhteen.

Königin sarjakuvia on aiemmin tutkittu Suomessa jonkin verran. Königiä on tutkittu muutamissa pro gradu -töissä ja useimmiten käännöstieteellisestä näkökulmasta. Lisäksi Juha Herkman on kirjoittanut useampaan otteeseen Königistä. Hän on tutkinut Königiä yleisen kirjallisuuden pro gradu -työssään otsikolla *Tosi mies rapautuu? Maskuliinisuuden representaatiot Ralf Königin sarjakuvasuomennoksessa Vapautunut mies* (1995a) ja sosiaalipsykologian laudaturtyössään otsikolla *Sarjakuva sosiaalitieteellisenä tutkimuskohteena. Identiteetti, merkitykset ja Ralf Königin sarjakuva* (1998a). Herkman on kirjoittanut myös artikkelin ”Maskuliinisuuden karnevaalit” (1995b), jossa hän käsittelee maskuliinisuuksia Königin *Vapautuneessa miehessä*. Hän jatkaa *Vapautuneen miehen* käsittelyä luvun verran myös kirjassaan *Sarjakuvan kieli ja mieli* (1998b), jossa hän keskittyy diskurssien ja kerronnan näkökulmiin ja tekee myös pienimuotoista lukijatutkimusta. Ainakin kahdessa

viimeisessä hän sivuaa myös seksuaalisuuden teemoja. Nämä suomalaiset König-tutkimukset eivät ole osoittautuneet kovin relevanteiksi oman työni fokuksen kannalta. Kansainväliseltä puolelta taas en ole löytänyt lainkaan tutkimuksia Königistä. Saksassa luulisi niitä tehdyn, mutta ne saattavat olla niin pienimuotoisia, ettei niitä ole päätyntä kansainväliseen levitykseen.

Heterorepresentaatiota ei ole tutkittu lainkaan siinä määrin kuin esimerkiksi homo- ja lesborepresentaatioita. Ainoa löytämäni tutkimus, jossa tarkastellaan heteroiden esittämistä fiktiossa on Ron Beckerin *Gay TV and Straight America* (2006). Becker tutki heterohahmoja homoteemoja käsittelevissä televisiosarjoissa ja heteropaniikkia (*straight panic*)³ Yhdysvalloissa. Becker kutsuu tarinalinjoja, joissa heterot käsittelevät suhdettaan homouteen, heteropaniikkikertomuksiksi (*straight panic narratives*). Becker tutki tällaisia kertomuksia ja niissä esiintyviä homomyönteisiä heterohahmoja ja löysi kolme toistuvaa heterotyyppiä. Hän nimesi nämä tyypit trendikkääksi heteroksi (*The Hip Heterosexual*), avuliaaksi heteroksi (*The Helpful Heterosexual*) ja homoseksuaaliseksi heteroksi (*The Homosexual Heterosexual*). (Becker 2006, 5; 190.) Koska Beckerin tutkimus oli ainoa esikuva omalle tutkimukselleni, aloittaessani työtä ajattelin analyysini lopputuloksen olevan samankaltaisia heterotyyppiluokitteluja. Työni edetessä huomasin kuitenkin heteroseksuaalisuuden käsitteen ja heteroseksuaaliksi nimeämisen problemaattisuuden ja tutkimukseni laajeni käsittelemään myös heteroseksuaalisuuden esittämistä ja määrittelyä ylipäättään.

1.3 Tutkimuskysymykset

”Heterosexualität ist eines der grossen Mysterien der Menschheit”⁴ (K&P3, 23. ’Heteroseksuaalisuus on ihmiskunnan suuria mysterejä...’), sanoo Königin sarjakuvien vakiohahmo Paul sarjakuvassa *Konrad und Paul* 3. Lähden työssäni

³ Becker käyttää käsitettä heteropaniikki kuvaamaan 90-lukulaista yhdysvaltalaisista ilmiötä: heteroseksuaalisten amerikkalaisten hämmennystä homojen marssiessa esiin vaatimaan oikeuksiaan, niin kaduilla kuin televisiossa ja muissa medioissakin. Yhtäkkiä heterous ei enää ollutkaan itsestään selvää vaan heteroseksuaalit joutuivat pohtimaan sekä suhtautumistaan homouteen että omaa seksuaalisuuttaan ja sitä, mitä merkitsee olla hetero. (Becker 2006, 4–5.)

⁴ Sarjakuvat on tekstattu kokonaan isoilla kirjaimilla, mutta lukijaa säästääkseni en viitsi kirjoittaa lainauksia pelkin versaalein. Isojen ja pienten kirjainten paikat ovat omia tulkintojani.

purkamaan tätä suurta mysteeriä tutkimalla, millaisia näkökulmia heteroseksuaalisuuteen Königin sarjakuvat tarjoavat, miten heteroutta representoidaan niissä ja millaista kritiikkiä niissä esitetään heterokulttuuria kohtaan. Tarkastelen lisäksi sitä, millä tavalla ja millaisissa paikoissa heteroseksuaalisuus ylipäättään nousee näkyviin. En voi tietenkään tehdä oletuksia sarjakuvien hahmojen seksuaalisesta identiteetistä kovin hatarin perustein, joten pohdin myös, millä tavoin heterous rakentuu näkyväksi ja millä perustein voin tulkita hahmoja heteroiksi. Ongelmallista on, miten henkilöhahmoja voi todeta heteroseksuaaleiksi, kun todellisuudessa heteroseksuaalisuus ei erotu kovin helposti esimerkiksi biseksuaalisuudesta. Lopuksi käsittelen myös kysymystä, voitaisiinko ajatella, että sarjakuvat syrjivät heteroita.

Aloitan kuitenkin perehtymällä itse heteroseksuaalisuuden käsitteeseen. Arkiajattelussa luulemme tietävämme, mikä on heteroseksuaali, mutta tarkemmassa teoreettisessa tarkastelussa heteroseksuaalisuuden ongelmaton määrittely osoittautuu mahdottomaksi. Heteroseksuaalisuuden määrittelemisen on ongelmallista, koska ei voida yksiselitteisesti sanoa, mistä puhutaan, kun puhutaan heteroseksuaalisuudesta: tunteista, haluista, teoista, identiteetistä, elämäntavasta vai instituutiosta. En edes yritä löytää heteroseksuaalisuudelle jotain selkeää määritelmää, vaan sen etsimisen sijasta tarkastelen, miten heteroseksuaalisuutta on eri aikoina määritelty. Heteroseksuaalisuudelle on annettu eri merkityksiä eri aikoina ja eri teoreetikkojen teksteissä, eikä heteroseksuaalisuus ole läheskään yhtä vanha ilmiö kuin usein ajatellaan. Luvussa 3 tarkastelen heteroseksuaalisuuden syntyä ja kehittymistä länsimaisen kulttuurin dominoivaksi seksuaalisuuden malliksi.

Jätän tarkasteluni ulkopuolelle tässä tutkimuksessa heteronormatiivisuuden, hetero-oletuksen ja heteroiden etuoikeutetun aseman, sillä niiden valossa heteroseksuaalisuutta tyypillisesti queer-tutkimuksessa hahmotetaan ja niistä on tutkimuksia riittämiin. Pyrin sen sijaan tarkastelemaan muita heteroseksuaalisuuteen liitettäviä asioita ja heterouden esittämistä itsessään.

Tutkimukseni on metodiltaan lähempänä kulttuurintutkimusta, naistutkimusta ja queer-tutkimusta kuin perinteistä kirjallisuudentutkimusta. Mielestäni

kirjallisuudentutkimuksen aluetta on kuitenkin kaikki kirjallisuus riippumatta käytettävistä metodeista.

2 TEOREETTINEN TAUSTA

2.1 Queer-tutkimus

Lähestyn aihetta queer-tutkimuksen näkökulmasta, vaikka queer-tutkimuksen parissa (tai sen paremmin muuallakaan) ei ole vielä kovin vakiintunutta heterotutkimusta ja -teoriaa. Monilla tieteenaloilla liikkuva queer-teoria pohjaa akateemiseen homo- ja lesbotutkimukseen, joiden juuret taas ovat sekä aktivismissa että naistutkimuksessa. Tutkimusala on verrattain nuori: akateeminen queer-tutkimus on alkanut 90-luvulla. Queer-teoria syntyi aids-kriisin seurauksena, kun lesbo- ja homoliike aktivoitui uudelleen, radikalisoitui ja muodosti aktivistiryhmiä kuten ACT UP ja Queer Nation. Queer-teorian määrittely sinällään on hankalaa, koska käsite queer väistelelee sitovia määritelmiä. (Kekki 2004, 28.) Englannin kirjakielissä *queer* tarkoittaa adjektiivina outoa tai kummallista ja verbinä pilaamista tai tarvelemistä. Arkikielissä taas käsitettä on aiemmin käytetty negatiivisessa sävyssä homoseksuaalien halventamiseen tai parhaimmillaan homoseksuaalia tarkoittavana slangisanana (Jagose 1996, 1). Nykyään sitä käytetään voimauttavasti kattoterminä erilaisille marginaalisille seksuaalisille identiteeteille. Useimmiten *queer* samastetaan ei-heteroseksuaalisuuteen, mutta laajimmillaan sen voi ajatella käsittävän myös normista poikkeavia heteroseksuaalisuuden muotoja. Sanaa *queer* voidaan käyttää niin adjektiivina, substantiivina kuin verbinäkin. Queer-tutkimus yhdistää lesbo-, homo-, bi- ja transtutkimusaloja sekä esimerkiksi etnistä, luokka- ja vammaisnäkökulmaa. Siinä missä homo- ja lesbotutkimus ovat keskittyneet homomenneisyyden kartoittamiseen, queer-tutkimus näkee seksuaalisuuden ajassa muuttavana konstruktiona ja tarkastelee seksuaalisuuden historiallisia representaatioita. Queer-tutkimuksen perustana on heteronormatiivisuuden kyseenalaistaminen ja norminvastaisten ilmiöiden tarkasteleminen niin vähemmistökulttuurissa kuin heteroseksuaalistetussa valtakulttuurissakin. Queer-teoria myös suhtautuu kriittisesti heteronormatiivisiin käytäntöihin, joilla vähemmistökulttuureja pyritään normalisoimaan (*de-gay*). Vähemmistökulttuureilla on normeja purkavaa ja vaihtoehtoja avaavaa potentiaalia, joka normalisoimalla

pyritään riisumaan. Homouden representaatioissa usein korostetaan homojen olevan ”ihan samanlaisia” kuin heterotkin ja keskitytään homojen perhe-elämään ja pitkiin, yksiavioisiin parisuhteisiin, muttei haluta nähdä homokulttuurin potentiaalia purkaa sellaisia heteronormatiivisia käytäntöjä kuin avioliittoinstituutio. (Kekki 2004, 28–29, 31.) Lasse Kekki siteeraa artikkelissaan ”Pervot pidot” James Creechiä, joka kirjoittaa, että ”homous on hyvää vain jos se on heteroutta” (Creech 1993, 29, sit. Kekki 2004, 29).

Queer-teorian ytimen muodostavat Michel Foucaultin ajatukset seksuaalisuuden diskursiivisesta historiallisesta luonteesta ja Judith Butlerin teoretisointi sukupuolen performatiivisuudesta. Seksuaalisuuden diskursiivisuus viittaa siihen, että tiettyinä aikoina mahdollistuvat tietynlaiset ajattelutavat, joten esimerkiksi joku tietty seksuaalisuuden representaatio ei ole samanlaisena jatkuva, totuudenmukainen ja vakaa, vaan historiallisesti konstruoitu ja ajassa muuttuva. Queer-tutkimus on kiinnostunut siitä, miten seksuaalisuuden diskurssit ovat eri aikoina ja eri paikoissa rakentuneet ja miten esimerkiksi samaan sukupuoleen kohdistuvaa halua on näissä diskursseissa representoitu. (Kekki 2004, 30–31.) Butlerin käsite performatiivisuus taas viittaa ajatukseen, että sukupuoli rakentuu toistojen avulla. Ajatus perustuu siihen, että identiteettiä tuotetaan jatkuvasti toistamalla kulttuurisia merkkejä eikä toiston takana ole mitään ydintä, joka tuottaa nämä merkit. Sukupuolen ilmaisemisen pohjalla ei ole valmista sukupuoli-identiteettiä, vaan tämä identiteetti rakentuu juuri siinä ilmaisujen toistossa, jonka on väitetty olevan tämän identiteetin seurausta. (Butler 2006, 229; Jagose 1996, 84; Kekki 2004, 41.) Butlerin tunnettu esimerkki on drag-performanssi, joka dramatisoi niitä eleitä, joilla sukupuolta tuotetaan (Butler 2006, 230–231).

Kun homo- ja lesbokirjallisuudentutkimus on keskittynyt homoseksuaalisen kirjallisuuden perinteen kartoittamiseen ja homo/lesbokerronnan problematisoimiseen, niin queer-kirjallisuudentutkimus taas keskittyy seksuaalisuuden konstruktio-olonteeseen ja seksuaalisuuden representaatioiden tarkasteluun kirjallisuudessa. Queer-kirjallisuudentutkimuksessa on kaksi painopistealuetta ja tavallisinta toimintatapaa: tarkastellaan kirjallisuudessa ilmeneviä heteronormatiivista diskurssia tuottavia rakenteita, jotka tukahduttavat muita olemisen muotoja tai etsitään, nostetaan esiin ja luetaan auki kirjallisuuden

queer-paikkoja. Queer-luennassa voidaan siis joko paljastaa ja vastustaa heteronormatiivisia diskursseja tai kirjoittaa auki queer-myönteisiä diskursseja. (Kekki 2004, 31, 34, 45.) Oma luentani ei noudattele varsinaisesti kumpaakaan näistä, sillä en lue auki sarjakuvien queer-paikkoja tai tarkastele niiden heteronormatiivisuutta vaan tutkin sarjakuvien queer-diskurssin suhtautumista heteroseksuaalisuuteen.

Queer-teoria ei ole mikään selkeä, yhtenäinen teoria, ja jotkut tutkijat puhuvatkin enemmän queer-teorioista monikossa (Kekki 2004, 28). Nähdäkseni tähän moninaisuuden kenttään sopii myös queer-tutkimuksen lähtökohdista ponnistava heterotutkimus.

2.2 Sarjakuvan ilmaisumuodot

Sarjakuvatutkimus on suhteellisen nuori tutkimusala, jolle ei ole vielä ehtinyt muodostua kovin vahvaa teoriaperustaa. Sarjakuvaa tutkitaan esimerkiksi visuaalisen kulttuurin tutkimuksen, kielitieteiden ja kirjallisuudentutkimuksen alalla. Myös muilla aloilla sarjakuvaa saatetaan käyttää analyysin kohteena, mutta harva osallistuu alan teorian muodostamiseen. Teorian vähyden vuoksi Scott McCloudin *Understanding Comics – The Invisible Art* -teoksesta (1993) on tullut sarjakuvatutkimuksen raamattu ja pääasiallinen lähde. Suomessa keskeisin sarjakuvateoreetikko on Juha Herkman, joka nojaa vahvasti McCloudiin mutta on sekä tarkentanut McCloudin teoriaa että luonut uutta. Muita suomalaisia teoreetikkoja ovat Altti Kuusamo, joka on tutkinut sarjakuvan semiotiikkaa, ja Pekka A. Manninen, joka on väitellyt sarjakuvaharrastuksen merkityksistä. Kuusamon ja Mannisen tutkimukset eivät ole kovin relevantteja oman työni kannalta, joten käytän lähteenä lähinnä Herkmanin ja McCloudin kirjoituksia.

Herkman (1998b) on esittänyt, että sarjakuvaa on tärkeää tutkia ensinnäkin siksi, että kaikkea kulttuuria on tärkeää tutkia. Toisekseen, koska sarjakuva on nopea ja halpa esittämisen tapa, sitä käytetään hyvin monenlaisiin eri tarkoituksiin. Kolmanneksi, sarjakuva reagoi nopeasti aikaansa ja on varsin hyvä aikakautensa peili. Sarjakuvan esittämistapoihin kuuluvat stereotyyppit ja karikatyyrit, ja valtavirtasarjakuvassa paljastuvat usein kulttuurissa vallitsevat ennakkoluulot, arvostelmat ja ideologiat.

Vastaavasti sarjakuvassa näkyvät nopeasti myös uutta luovat ja radikaalit ajatukset, joten sarjakuva voi olla myös valtakulttuurista ”edellä” ja paljastaa tendenssejä, jotka näkyvät valtavirrassa vasta myöhemmin. (Herkman 1998b, 12.) Ralf Königin sarjakuvien karikatyyreissä uudet ja vanhat asenteet yhdistyvät kiinnostavalla tavalla: Königin sarjakuvat paitsi leikkivät vanhoilla stereotyypeillä myös paljastavat länsimaisessa kulttuurissa marginaalissa kytiviä asenteita heteroseksuaalisuutta kohtaan. Neljänneksi, sarjakuvia luetaan paljon ja niillä on vaikutusta miljoonien ihmisten elämään, joten niitä on siksikin syytä tutkia (Herkman 1998b, 12–13).

Sarjakuvissa sanallista ja kuvallista ilmaisua voidaan yhdistää toisiinsa monin eri tavoin. Yhdistämistavoista on tehty erilaisia luokitteluja, mutta kaksi keskeisintä tapaa ovat *kuvapainotteisuus* ja *sanapainotteisuus*. Tietysti painottuminen vaihtelee myös sarjakuvan sisällä, ja usein painotuksen muuttumiset ovat sarjakuvan merkitysten kannalta oleellisia kohtia (Herkman 1998b, 60). Königin sarjakuvat ovat enimmäkseen sanapainotteisia, sillä sarjakuvat sisältävät paljon dialogia ja suhteellisen vähän toimintaa. König piirtää esimerkiksi usein keskustelutilanteita, jossa kuva pysyy jokseenkin muuttumattomana ruudusta toiseen ja kerronta etenee lähinnä puhekuplissa (Herkman 1998b, 60). Königin sarjakuvien sanapainotteisuutta rikkovat useimmiten jaksot, joissa kuvat keskittyvät kuvaamaan jonkin henkilöihahmon kauneutta ja haluttavuutta. Tällöin puhekuplia on vähän tai ei lainkaan, mikä korostaa kyseisen hahmon kauneuden mykistävää vaikutusta (ks. esim. LY 94–95). Königin sarjakuvien sanapainotteisuuden vuoksi ja myös sen vuoksi, että kysymyksessä on kirjallisuudentutkimuksen pro gradu -työ, tutkimuksessanikin painottuu verbaalinen ja narratiivinen aines enemmän kuin visuaalinen. Toki kiinnitän huomiota myös visuaalisiin seikkoihin.

Sarjakuvalla mediana on oma ilmaisukielensä, joka eroaa muiden medioiden ilmaisusta. Yksi sarjakuvan erityispiirre on kuvan ja sanan liitto. Juha Herkman kutsuu ääntä esittäviä ja muita sarjakuvalle ominaisia merkkejä, jotka eivät ole selkeästi joko kuvia tai sanoja, *efekteiksi*. (Herkman 1998b, 26.) Sarjakuvan kolme perustavaa merkkijärjestelmää ovat siis kuva, sana ja efektit. Herkman käsittelee neljää muotoa, joissa sanallisuus perinteisesti ilmenee sarjakuvissa: kerronta, dialogi, ääniefektit ja detaljittekstit. *Kertova teksti* on usein sijoitettu laatikkoon ruudun reuna-alueelle. Sarjakuvan *dialogi* esitetään yleensä puhekuplissa. *Ääniefektit* ovat usein

onomatopoeettisia ilmaisuja, joiden graafiset ilmiöt kantavat osan merkityksestä. *Detaljitekstit* ovat sarjakuvan maailmassa olevia kirjoitettuja tekstejä, kuten kylttejä, kirjoja ja julisteita. (Herkman 1998b, 41–43.) Herkman kutsuu *efekteiksi* merkkejä, jotka täydentävät kuvallisia ja sanallisia elementtejä ja ilmentävät esimerkiksi ääniä, tunnetiloja ja liikettä. Efektejä ovat esimerkiksi erilaiset puhekuplat, ääniefektit, vauhtiviivat ja symbolit, kuten hehkulamppu ilmaisemassa henkilöihahmon saamaa ideaa. (Herkman 1998b, 44–46.) Königin sarjakuvissa sanallinen aines painottuu dialogiin, jota onkin runsaasti. Kertovaa tekstiä König käyttää harvoin ja lähinnä sarjakuvan aluissa ja loppuissa, esimerkiksi *Pretty Babyn* prologissa ja epilogissa.

Toinen sarjakuvan erityispiirre on se, että se koostuu kuvien sarjasta. Valokuvan ja elokuvan kanssa sarjakuvalla on yhteistä kuvakokojen ja kuvakulmien käyttö. Kuvakokoja ovat laaja yleiskuva, yleiskuva, kokokuva, puolikuva, lähikuva ja erikoislähikuva. Kuvakulmia ovat normaaliperspektiivi, lintuperspektiivi ja sammakkoperspektiivi. Sarjakuva eroaa kuitenkin valokuvasta siinä, että se on kuvien sarja ja narratiivinen kokonaisuus. Elokuvesta sarjakuva eroaa siinä, että siinä missä elokuva yhdistää liikkuvaa kuvaa ja ääntä, sarjakuva yhdistää staattista kuvaa ja tekstiä. Sarjakuvissa äänen ja liikkeen vaikutelma synnytetään graafisin keinoin. (Herkman 1998b, 26.) Sarjakuvan äärellä lukija voi lukea omaan tahtiinsa, nähdä yhtä aikaa useamman ruudun ja liikkua ruutujen välillä vapaasti. Ruutujen välisissä aukkoissa tapahtuu keskimäärin huomattavasti enemmän kuin elokuvan kuvien väleissä.

Sarjakuvan kerronnan keskeinen elementti on ruutu. Muutokset tarinassa tapahtuvat aina siirryttäessä ruudusta toiseen, ja lukija joutuu täyttämään mielessään, mitä ruutujen välissä tapahtuu. Aukkoisuus onkin sarjakuvailmaisun keskeinen piirre ja ruutujen välien tutkiminen on yksi sarjakuvanarratologian tärkeitä tutkimuskohteita. (Herkman 1998b, 95.) Scott McCloud on luokitellut ruudusta ruutuun -siirtymät kuuteen tyyppiin: hetkestä hetkeen, toiminnasta toimintaan, kohteesta kohteeseen, kohtauksesta kohtaukseen, näkökulmasta näkökulmaan ja siirtymä ilman loogista seuraussuhdetta (McCloud 1993, 74; Herkman 1998b, 96).

Sarjakuvan kuvallisuuden yhteydessä puhutaan usein myös realistisuuden asteesta, eli siitä, kuinka todenmukaiselta kuva meistä näyttää (Herkman 1998b, 32).

Sarjakuvahahmot ovat oikeastaan aina jonkinlaisia realismin ja fantasian sekoituksia (Herkman 1998b, 34). John Fiskin (1987, 24) mukaan realistisuutta voidaan määritellä yhtä hyvin muodon kuin sisällön perusteella. Esimerkiksi Art Spiegelmanin holokaustisarjakuva *Maus* (1987) koetaan realistiseksi, vaikka henkilöahmot on kuvattu eläiminä (Herkman 1998b, 37). Königin aihe maailma on tiettyyn pisteeseen asti realistista siinä mielessä, että ne kuvaavat tavallisia ihmisiä ja ihmissuhteita eikä niissä esiinny esimerkiksi fantasiahahmoja tai yliluonnollisia asioita. Kuitenkin sarjakuvat luovat komiikkaa sekä henkilöahmoja karrikoiden että tapahtumankulkuja kärjistämällä. Königin piirrostyylillä suurinäköinen, liioitellun epäviehättävien (ja toisinaan viehättävien) hahmoineen sekä farssimaiset tarinat ohjaavat lukijaa ei niin realistiseen ja tosissaan ottavaan lukutapaan.

Chatmanin piirreteorian mukaan henkilöahmon piirteet ovat vihjeitä, joiden avulla lukija muodostaa kuvan hahmoon sisältyvistä merkityksistä (Chatman 1978, 127). Sarjakuvia pidetäänkin pelkistämisen ja liioittelun taiteena. Herkmanin mukaan sarjakuva on aina jonkinasteinen pelkistys, jonka lukija tunnistaa helposti representaatioksi. (Herkman 1998b, 35.) Hahmoilla on usein selkeitä, helposti tunnistettavia piirteitä, joiden avulla lukija tekee tulkintoja hahmoista (Herkman 1998b, 127). König sarjakuvien hahmogalleria on laaja, joten osa hahmoista on luonteeltaan hyvinkin pelkistettyjä, nopeasti tunnistettavia tyyppisiä, kun taas tarinoiden keskeisillä henkilöahmoilla on vahvemmin rakentuvat, monipuoliset persoonallisuudet. Koska Königin sarjakuvat käsittelevät paljon homo- ja heteromaailmojen yhteentörmäyksiä, henkilöahmotkin ovat pitkälti karikatyyrisesti homoja tai heteroita. Välillä sarjakuvat tosin käsittelevät seksuaalisuuden nyansseja tai seksuaalisuuden määrittelyn ongelmallisuutta, jolloin henkilöahmon seksuaalisuutta tarkastellaan lähemmin ja yksilöllisemmin (esim. Axel *Der bewegte Mann*). Nämä poikkeustapaukset ovat lähinnä sarjakuvien päähenkilöiden kiinnostuksen kohteita, joiden suuntautumisen kompleksisuus on keskeinen osa juonen kehittelyä. Enimmäkseen hahmot, ja erityisesti pienessä osassa olevat sivuhenkilöt, kuitenkin esitetään joko stereotyyppisen heteroseksuaalisina tai homoseksuaalisina, ja hahmojen ulkomuoto toimii visuaalisena viittauksena jompaankumpaan suuntaan. Heteroseksuaalisuuden visuaalisia piirteitä tarkastelen luvussa 4.2.

3 HETEROSEKSUAALISUUDEN HISTORIAA

3.1 Heteroseksuaalisuuden synty

Jonathan Ned Katz tutkii teoksessaan *The Invention of Heterosexuality* (2007, ensimmäinen painos julkaistu 1995) heteroseksuaalisuuden käsitteen syntyä ja historiaa. Katz esittää, että käsite ”heteroseksuaalisuus” ei kuvaa ikivanhaa romantiikan/erotiikan muotoa, kuten yleisesti oletetaan, vaan on pitkälti 1900-lukulainen käsite, jonka määritelmät ovat sen lyhyen historian aikana vaihdelleet ja kilpailleet. Katzin mukaan se, että sanaa ”heteroseksuaalisuus” käytetään viittamaan kaikkeen naisten ja miesten välisiin suhteisiin liittyvään, on yksi tekijä, joka tehokkaasti estää heteroseksuaalisuuden päätymistä pitkäkestoisen kriittisen analyysin kohteeksi. Käsite uhkaa laajeta niin suureksi, että se kattaa kaiken – ja kaikkea on mahdoton analysoida. Katz haastaakin ikuisen heteroseksuaalisuuden idean ja esittelee sen sijaan näkemyksen muuttuvasta, historiallisesta heteroseksuaalisuudesta. Hän esittää, että heteroetiikka – käsitteellä hän viittaa nykyiseen viralliseen, hallitsevaan vastakkaisen sukupuolen erotiikan normiin – ei ole ikivanhaa perua vaan moderni luomus. (Katz 2007, 12–14.) Katzin ajatus heteroseksuaalisuudesta kontingenttina käsitteenä mahdollistaa heteroseksuaalisuuden tutkimisen ajallisena ja paikallisena ilmiönä.

Varhaisin tunnettu heteroseksuaalisuus-käsitteen esiintyminen on vuodelta 1868, itävaltalais-unkarilaisen seksuaaliteoreetikon Karl Maria Kertbenyn kirjeessä toiselle tunnetulle teoreetikolle, saksalaiselle Karl Heinrich Ulrichsille. Kertbeny lanseeraa kirjeessään neljä uutta termiä: *Monosexual*, *Homosexual*, *Heterosexual* ja *Heterogenit*. Tämä on homoseksuaalin ja heteroseksuaalin ensimmäinen tunnettu esiintyminen, samoin kahden muun termin, jotka viittaavat masturbointiin ja eläimiinsekaantumiseen ja jotka on sittemmin unohdettu. Kertbeny loi myös käsitteen *Normalsexualität* (normaaliseksuaalisuus), joka Katzin mukaan viittaa jokseenkin samaan asiaan kuin *Heterosexulität*. Katz kirjoittaa, että ”normaaliseksuaalisuus” ja ”heteroseksuaalisuus” eivät Kertbenyllä määräydy enää vanhan lisääntymisnormin mukaan (tästä lisää jäljempänä), vaan tilastollisesti,

lukumäärän mukaan. (Katz 2007, 51–52.) Katz ei kerro, mikä näiden kahden ero varsinaisesti on, mutta kumpikaan, heteroseksuaalisuus tai normaaliseksuaalisuus, ei missään nimessä ole normi, tavoiteltava seksuaalisuuden muoto. Kertbeny kirjoittaa, että normaaliseksuaalit, eli mitä ilmeisimmin heteroseksuaalit, (mutta eivät ainoastaan he) harjoittavat muun muassa itsensäsaastuttamista, insestiä ja sekaantumista samaan sukupuoleen, alaikäisiin (poikiin ja tyttöihin), eläimiin ja ruumiisiin. Lisäksi ainoastaan normaaliseksuaalien parista voidaan löytää niitä, jotka himoitsevat verta ja saavat tyydytyksensä vain satuttamalla ja kiduttamalla. Katz huomauttaa, kuinka ironista on, että Kertbeny lanseerasi termin heteroseksuaalisuus puolustaakseen homoseksuaalien oikeuksia mutta psykiatrit myöhemmin ottivat termin käyttöönsä pönkittääkseen sukupuolten välisen erotiikan ylivaltaa. (Katz 2007, 53–54.)

3.2 Käsitteen vakiintuminen

1800-luvun loppupuolella länsimaissa syntyi useita käsitteitä ja luokitteluja, joiden avulla pyrittiin jäsentämään seksuaalisuutta. Esimerkiksi Kertbenyn kirjeen vastaanottaja Ulrichs loi jo vuonna 1862 käsitteet *Urning*, eli mies, joka rakastaa miehiä, *Dioning*, eli mies, joka rakastaa naisia, sekä myöhemmin *Urninde*, eli nainen, joka rakastaa naisia (Katz 2007, 51). Katz ei mainitse, että Ulrichsin luokittelu käsitti loppujen lopuksi kymmenisen termiä miehen seksuaalisuudelle ja sukupuolelle, jotka kytkeytyivät toisiinsa hieman eri tavoin kuin nykyajattelussa.⁵ Ulrich mahdollisesti loi vastaavan luokittelun myös naisen seksuaalisuudelle, mutta tarkkaa tietoa on vaikea löytää, koska Ulrichia käsittelevät tekstit ovat niin androsentrisiä (ks. esim. Norton 2008; Fielding 1925). Vuonna 1869 K. F. O. Westphal kirjoitti lääketieteellisessä artikkelissaan ilmiöstä, jota kutsui vastakkaiseksi seksuaalitunteeksi (*Die conträre Sexualempfindung*). Samaan sukupuoleen kohdistuva tunne oli ”vastakkainen” oikealle, lisääntymiseen tähtäävälle miesten ja naisten väliselle ”seksuaalitunteelle”. Vuonna 1878 italialainen tohtori Tamassia käytti lääketieteellisessä artikkelissa käsitettä ”seksuaalinen

⁵ On omituista, että Katz käsittelee 1800-luvun lopun seksuaalisuusluokitteluja heteroseksuaalisuuden ja homoseksuaalisuuden vastineina ja esimuotoina ja saattaa jättää mainitsematta käsitteet, jotka eivät istu tähän dikotomiaan, vaikka itse kritisoikin menneisyyden pakottamista nykyisiin malleihin. Ajoittain hän korostaa eri aikakausien käsitysten samuutta unohtaen kiinnittää huomiota eroihin.

inversio” (*inversione sessuale*), joka levisi moniin muihinkin kieliin. (Katz 2007, 54–55.) Myös Suomessa on aikanaan puhuttu seksuaalisista inverteteistä.

On kiinnostavaa, miten juuri Kertbenyn käsitteet *Homosexual* ja *Heterosexual* ovat saavuttaneet dominantin aseman kulttuurissamme. Richard von Krafft-Ebing otti vuonna 1889 *Psychopathia Sexualis* -teoksensa neljännessä painoksessa käyttöönsä Kertbenyn käsitteen *Heterosexual*, ja Krafft-Ebingin kautta se levisi Yhdysvaltoihin (Katz 2007, 19–21, 54). Vuonna 1892 amerikkalainen James Kiernan käytti lääketieteellisessä artikkelissaan käsitettä *heterosexual*, jonka hän attribuoi Krafft-Ebingille⁶, ja seuraavana vuonna ilmestynyt *Psychopathia Sexualis* -käännös ja sen monet painokset tutustuttivat käsitteen monille yhdysvaltalaisille (Katz 2007, 20, 21). Krafft-Ebingin ”hetero-seksuaalisuus”⁷ on normaalia seksuaalisuutta, koska se implisiittisesti sisältää halun lisääntyä. Krafft-Ebingille halu lisääntyä ei tarvitse olla eksplisiittinen eikä absoluuttinen, mutta Kiernanin tekstissä normaali seksuaalisuus, tai ”seksuaalivaisto” (*sexual instinct*) kuten sitä kutsuttiin 1890-luvun Yhdysvalloissa, tarkoitti nimenomaan halua lisääntyä. Kiernanilla heteroseksuaalisuus ei viittaa normaaliin seksuaalivaistoon vaan perversioon: heteroseksuaali oli ”psyykkinen hermafrodiitti”, joka tunsu miehen eroottista viehätystä naiseen ja naisen viehätystä mieheen (tunteilla oli tässä teoriassa biologinen sukupuoli). Hetero-osa ei tässä siis viittaa haluun toista sukupuolta kohtaan, vaan haluun kahta eri sukupuolta kohtaan. Heteroseksuaali oli kuitenkin tuomittu perverssiksi jo yksin ambivalentin lisääntymishalunsa vuoksi. (Katz 2007, 19–22.)

Krafft-Ebingillä mies ja nainen ovat seksuaalisesti erilaisia: mies on luonnostaan seksuaalisesti aktiivinen ja nainen passiivinen. Katzin mukaan tästä syystä nainen ja mies sijoittuvat eri tavoin suhteessa uuteen heteroseksuaaliseen normiin. Mies on vahvemman eroottisuutensa vuoksi lähempänä heteroseksuaalisuutta kuin nainen. Katz kirjoittaakin, että erilaisissa suhteissaan heteroseksuaaliseen nautintoon miehen

⁶ Kiernan esittelee hämmäntävästi käsitteen lähteeksi *Psychopathia Sexualis* -käännöksen, joka ilmestyi vasta seuraavana vuonna. Katz selvittää lähdesotkua loppuviitteissään ja esittää, että Kiernan on saattanut lukea käännöksen käsikirjoitusta tai saksankielistä painosta (ks. Katz 2007, 207).

⁷ Krafft-Ebing käytti kirjoitusasussa väliviivaa, mikä Katzin mukaan korostaa halua toiseen sukupuoleen, verrattuna Kiernanin heteroseksuaaliin, joka haluaa kahta eri sukupuolta (Katz 2007, 22).

heteroseksuaalisuuden historia eroaa merkittävästi naisen heteroseksuaalisuuden historiasta läpi koko 1900-luvun. (Katz 2007, 31–32.) Heteroseksuaalisuuden tutkimuksessa onkin tärkeää ottaa huomioon, että heteroseksuaalisuus on erilaista naiselle kuin se on miehelle.

1900-luvun alussa heteroseksuaalisuus astui (ainakin Yhdysvalloissa, mistä Katz kirjoittaa) lääketieteellisestä kielenkäytöstä yleiseen tietoisuuteen. Aluksi heteroseksuaalisuus oli jotain, mitä keskiluokka harjoitti yksityisesti mutta paheksui julkisesti. Vähitellen heteroseksuaali tuli kuitenkin kaapista ja otti paikkansa yleisesti hyväksyttynä seksuaalisuuden muotona. (Katz 2007, 83.) Vielä 1923 *Webster's New International Dictionary* määritteli heteroseksuaalisuuden ”patologiseksi seksuaaliseksi intohimoksi vastakkaista sukupuolta olevaa henkilöä kohtaan” (*morbid sexual passion for one of the opposite sex*). Vasta *Websterin* vuoden 1934 toisessa painoksessa heteroseksuaalisuus määritellään normaaliksi seksuaalisuudeksi: ”vastakkaisen sukupuolen edustajaa kohtaan tunnetun seksuaalisen intohimon ilmentymä; normaali seksuaalisuus” (*manifestation of sexual passion for one of the opposite sex; normal sexuality*). (Katz 2007, 92.) 1930-luvulle tultaessa heteroseksuaalisuus oli jo siirtynyt perversiosta osaksi valtakulttuuria. Katz puhuu tässä kohtaa lähinnä Yhdysvalloista; on vaikea sanoa, oliko prosessi sama muualla länsimaissa, puhumattakaan muusta maailmasta, mutta ainakin tämä on yksi kartoitettu polku heteroseksuaalisuuden historiassa.

Näkemykset heteroseksuaalisuudesta vaihtelivat perversiosta normaaliuteen, kunnes Sigmund Freud tuli mukaan keskusteluun ja vakiinnutti heteroseksuaalisuuden aseman normaalina ja toivottavana seksuaalisuuden muotona.

3.3 Freud heteroseksuaalisuuden normalisoijana ja kyseenalaistajana

Freudilla oli merkittävä rooli uuden heteroseksuaalisen ideaalin tunnetuksi tekemisessä, vakiintumisessa ja normalisoinnissa (Katz 2007, 55). Freudin merkitys heteroseksuaalisuuden historiassa on kaksinainen: hän on yhtä aikaa epähistoriallisen heteroseksuaalisuuden mallin keskeinen luoja ja kumouksellinen

heteroseksuaalisuuden sosiaalisen rakentumisen teoreetikko. Katz kirjoittaa, että toisin kuin Krafft-Ebingin yksinkertainen ja vanhentunut teoria, Freudin teoria heteroseksuaalisuudesta on monitahoinen, laaja ja edelleen yksi vaikutusvaltaisimmista. (Katz 2007, 57.) Siinä mielessä olen Katzin kanssa hieman eri mieltä, että nykyään Freudin teoretisointia ei enää pidetä kovin uskottavana akatemiassa eikä sen ulkopuolella. Mutta tämä ei toki tarkoita, etteivätkö hänen ajatuksensa olisi vaikuttaneet erittäin perustavalla tavalla nykyisiin käsityksiin seksuaalisuudesta.

Freudin yksilön eroottisen kehityksen teoriassa homoseksuaalisuus on ongelma ja homoseksuaali henkilö, joka on juuttunut epäkypsään kehitysvaiheeseen (Katz 2007, 72), kun taas heteroseksuaalisuus on jotain, mitä ei tarvitse paljoa problematisoida. Paino sanalla *paljoa*, sillä kuten todettu, Freud on ristiriitainen hahmo, jonka suhde heteroseksuaalisuuteen ei ole vain ja ainoastaan sitä pönkittävä. Freud (1949, 44) kirjoittaa: ”auch das ausschließliche sexuelle Interesse des Mannes für das Weib [ist] ein der Aufklärung bedürftiges Problem und keine Selbstverständlichkeit, der eine im Grunde chemische Anziehung zu unterlegen ist”. Freud siis esittää problemaattisena asiana myös sen, että mies tuntee vetoa ainoastaan naisiin ja rajaa näin miehet kohteenvalintansa ulkopuolelle. Hän siis huomaa, että myös heteroseksuaalisuus on jotain pohtimisen arvoista ja ei-itsestäänselvää, jota olisi syytä tutkia, vaikka ei itse varsinaisesti toimeen ryhdykään. Tämä on merkittävä huomio, eikä jää Freudin ainoaksi maininnaksi asiasta.

Katz huomauttaa, että heteroseksuaalisuus on Freudilla seurausta liikkuvan seksuaalivietin sosiaalisesta rajoittamisesta. Siten Freudin ”normaali heteroseksuaalisuus” ei missään nimessä ole yhtä kuin luonnollinen seksuaalisuus. Katz kirjoittaa: ”The child, in Freud’s theory, moves into heterosexuality through stages, from polymorphous to exclusive, from nature to culture, from biological to social, from primitive to civilized, from infantile to mature.” (Katz 2007, 73.) Lapsi siis oppii heteroseksuaaliksi siirtymällä monimuotoisesta rajoitettuun ja luonnollisesta sosiaaliseseen. Täten Freudille luonnollinen seksuaalisuus on jotain rajoittamatonta (jota nykyään kutsutaan muun muassa panseksuaalisuudeksi) ja heteroseksuaalisuus on jotain opittua. Freudin mukaan lapsella on alun perin halu mielihyvään, mutta tällä halulla ei ole mitään tiettyä kohdetta – ei ennen kuin lapsi

alkaa käydä läpi pitkälti tiedostamatonta eroottisen kohteen valinnan ja seksuaalisen identifikaation prosessia. Tämä huomio, että heteroseksuaaliksi ei synnytä vaan opitaan, on Katzin mukaan Freudin vallankumouksellisimpia ajatuksia. (Katz 2007, 74.)

Freudille seksuaalisuus oli jotain kulttuurista, johon yksilön tuli sosiaalistua ja kasvaa. Hän ei kyseenalaistanut mitenkään sitä, että kaikkien tulisi sosiaalistua juuri yhteen tiettyyn seksuaalisuuden malliin. Freudin esittelemä tie heteroseksuaalisuuteen on täynnä veristä ydinperheen sisäistä kamppailua: kilpailua vanhempien rakkaudesta, peniskateutta, kastraatiopelkoa, oidipaalista murhanhimoa ja toivetta päästä eroon pikkusisaruksista/kilpailijoista. Kuten Katz kirjoittaa, Freudin kuva normaalista heteroseksuaalisesta perheestä ei ole kaunista katsottavaa. Heteroseksuaalin luominen on epämiellyttävä prosessi. Katz huomauttaa, kuinka ironista on, että tavoitellun ja toivotun heteroseksuaalisuuden yleisesti hyväksytty malli tulee nimenomaan kreikkalaisesta *tragediasta*. (Katz 2007, 77–78.) On vaikea ymmärtää, miksi Freud esittää teoriassaan tämän verenhimoisen heteroseksuaalisen prosessin *normatiivisena* – kuin se olisi ainoa tie hyvään elämään.

Kuten Katz kirjoittaa, Freudin monitulkintainen perintö vaikuttaa yhä voimakkaasti käsityksiimme heteroseksuaalisuudesta (Katz 2007, 79). Hän huomauttaa myös, että Freudin ja heteroseksuaalisuuden saapuminen Amerikkaan tapahtui melko lailla samaan aikaan (Katz 2007, 93). Luultavasti ajatukset heteroseksuaalisuudesta ovat levinneet moneen muuhunkin paikkaan Freudin mukana, joten Freudin vaikutus heteroseksuaalisuuden käsitteen ja ideologian leviämässä on potentiaalisesti ollut erittäin suuri. Hän on saattanut vaikuttaa nykyisiin käsityksiimme (hetero)seksuaalisuudesta enemmän kuin yksikään muu teoreetikko. Valitettavasti Freudin mullistavammat näkemykset heteroseksuaalisuudesta ovat jääneet vähemmälle huomiolle kuin heteroinstituutiota pönkittävät elementit.

3.4 Heteroseksuaalisuuden diskursiivisuudesta

*The Invention of Heterosexuality*n alkuperäisessä versiossa Katz akateemista varovaisuuttaan korostaa, että ei väitä käsitteen ”heteroseksuaalisuus” keksimisen

luoneen mies-nais-erotiikkaa vaan selittää sen legitimoineen jo olemassa olevia mutta julkisesti tuomittuja lisääntymiseen tähtäämättömiä seksuaalisia aktiviteetteja. Uudessa esipuheessaan (vuodelta 2007) Katz esittää rohkeammin, että historiallisia ilmiöitä ”heteroseksuaalisuus” ja ”homoseksuaalisuus” ei voinut olla olemassa ennen kyseisten käsitteiden syntyä. (Katz 2007, viii.) Heteroseksuaalisuus ei voi olla olemassa välittömästi, ilman kieltä, joka jäsentää siihen kuuluvat merkitykset. Ilman seksuaalisuutta luokittelevia käsitteitä on vain yksilöllisiä tekoja, tunteita, elämäntapoja ja niin edelleen; vasta niiden yksinkertaistaminen jonkin käsitteen alle saa ne näyttämään keskenään samanlaisilta. Vain kielellisesti jäsentämällä luodaan eroja ja yhteneväisyyksiä asioiden välille.

Foucault’n mukaan antiikin kreikkalaisilla ei ollut samaa tarkoittavaa käsitettä kuin meidän käyttämämme ”seksuaalisuus”:

Tarkoitan käsitettä, joka viittaisi yhteen ainoaan kokonaisuuteen ja mahdollistaisi erilaisten ja toisistaan näennäisesti hyvin kaukana olevien ilmiöiden – käyttäytymisten tietysti, mutta myös tuntemusten, mielikuvien, halujen, vaistojen ja intohimojen – ryhmittelyn uudelleen ikään kuin samankaltaisiksi, samasta alkuperästä lähteviksi tai samantyyppistä syyuhdetta heijastaviksi kokonaisuuksiksi. (Foucault 1998, 138.)

Foucault kirjoittaa seksuaalisuuden käsitteestä ja sen kontingentistä konstruktiooluonteesta, mutta sama ajatus pätee myös heteroseksuaalisuuden käsitteeseen. Sekin ryhmittelee alleen hyvin erilaisia ja kaukana toisistaan olevia asioita, jotka voitaisiin ryhmitellä myös täysin toisella tavalla, eri yksityiskohdan perusteella samuutta ja erilaisuutta hahmottaen.

Se, että heteroseksuaalisuuden kuvitellaan olevan olemassa sinänsä, erillisenä diskurssista, estää ovelasti heteroseksuaalisuuden historiallisen diskurssin tarkemman tarkastelun (Katz 2007, 181–182). Katz kirjoittaa:

Heterosexuality, I now think, is invented in discourse as that which is outside discourse. It’s manufactured in a particular discourse as that which is universal. It’s constructed in a historically specific discourse as that which is outside time. It was constructed quite recently as that which is very old: Heterosexuality is an invented tradition. (Katz 2007, 182.)

Katz kuvaa hienosti, miten heteroseksuaalisuus on kehitetty tietyssä historiallisessa – ja melko tuoreessa – diskurssissa joksikin, mikä on diskurssin ulkopuolella, universaalia, ajatonta ja ikivanhaa.

Niin Katz kuin Foucault'kin varoittavat menneisyyden pakottamisesta modernien käsitteiden muottiin. Tarkastellessamme mennyttä aikaa helposti yhdistämme kahden sukupuolen väliset eroottiset teot ja tunteet heteroseksuaalisuuden käsitteen alle, vaikka kyseisen ajan kokijoiden mielessä ne ovat voineet liittyä aivan toisenlaiseen sukupuolten, seksuaalisuuksien ja erotiikkojen järjestelmään. Biologista sukupuolta, sosiaalista sukupuolta ja seksuaalisuutta on järjestetty eri tavoin eri aikoina (ja, lisäksi, eri paikoissa), joten olisi hedelmällisempää tarkastella kutakin aikaa (ja paikkaa) sen omien käsitteiden kautta. (Katz 2007, 10, 34.) Katz lainaa Foucault'n esimerkkiä antiikin Kreikasta, jossa seksuaalisuutta hahmotettiin jakamalla se *taivaalliseen* ja *maalliseen rakkauteen*, mikä on hyvin toisenlainen jako kuin meidän kulttuurissamme vallitseva jako heteroseksuaalisuuteen ja homoseksuaalisuuteen. Maallinen rakkaus keskittyi tekoihin ja oli jotain, mitä vapaat miehet kohdistivat naisiin ja poikiin. Taivaallista rakkautta taas olivat jalot tunteet, joita vapaat miehet tunsivat poikien kauneutta kohtaan. (Katz 2007, 34–35.) Toinen antiikin kreikkalaisten käyttämä luokittelujärjestelmä on jako aktiiviseen ja passiiviseen eroottiseen rooliin. Aktiivinen rooli oli varattu vapaille aikuisille miehille, passiivinen naisille, orjille ja nuorille pojille. (Foucault 1998, 146.) Kreikka on vain yksi esimerkki eri tavoista, joilla eri aikakausien kulttuurit ovat eroottista elämäänsä järjestäneet. Olemme niin syvällä hetero/homo-erottelun diskurssissa, että helposti näemme menneisyydessä vain sen, mikä on samankaltaista, mutta emme sitä, mikä on erilaista ja muuttuvaa (Katz 2007, 36).

Kuten sivulla 20 esittelemästäni lainauksesta voi huomata, Foucault menee vielä pidemmälle kuin Katz ja ottaa käsittelyynsä koko ”seksuaalisuuden” käsitteen. Foucault sanoo tutkivansa ”seksuaalisuuden” historiaa, nimenomaan lainausmerkeissä, sillä hän ei tutki seksuaalikäyttäytymistä eri aikoina vaan tarkastelee itse seksuaalisuuden käsitettä (Foucault 1998, 117). Foucault'n mukaan käsite syntyi 1800-luvun lopulla. Käsitteen synty on yhteydessä erilaisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin ja muutokseen yksilön kokemuksessa itsestään, nautinnoistaan ja tuntemuksistaan. Foucault sanookin tutkivansa seksuaalisuuden historiaa kokemuksena. (Foucault 1998, 117–118.) Hän haastaa käsityksen, että ”seksuaalisuus” on biologinen ja ahistoriallinen itsestäänselvyys, ja ehdottaa, että ”seksuaalisuus” on 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun luomus – syntynyt siis

samoihin aikoihin kuin heteroseksuaalisuus Katzin mukaan. Foucault'n (1998, 138) mukaan oman aikamme ”seksuaalisuus” eroaa huomattavasti esimerkiksi antiikin Kreikan *ta aphrodisiasta*, jonka voi kääntää vaikkapa ’Afroditen asioiksi’; Katz lisää, että niin myös esimerkiksi varhaisten amerikkalaisten puritaanien *carnal lustista* (’lihallinen himo’) ja Valistusajan *erotic tastes* -käsitteestä (’eroottiset mieltymykset’). (Katz 2007, 172.)⁸

3.5 Hetero/homo-järjestelmän länsimaalaisuus

Sie dürfen sich jetzt küssen -sarjakuvassa saksanturkkilainen Gökhan riisuu paitansa ja esittelee flirttailevasti vartalooaan Paulille samalla kun puhuu naisten ”panemisesta” (*ficken*). Lopulta Paul päätyy tyydyttämään Gökhania samalla kun Gökhan katselee naisia heteropornolehdessä. Gökhan sanoo, että muualla maailmassa mies voi harrastaa seksiä miehen kanssa, ilman että se tekee hänestä homon, kunhan menee naimisiin, tekee lapsia, hoitaa hommat miesten kanssa nopeasti ja pitää suunsa kiinni. Hänen mukaansa vain Saksassa homot ovat naismaisia (*tuntisch*), järjestävät homomarsseja ja haluavat naimisiin keskenään. (SDSJK, 69–72.) Gökhan ei myöskään käytä itsestään koskaan käsitettä heteroseksuaali. Hän ei suostu menemään kumpaankaan saksalaisten lokeroista. Muut hahmot kyllä yrittävät sulloa hänet niihin. Paul mielestään yrittää auttaa Gökhania ulos kaapista (SDSJK, 104), kun taas Georgin käyttää Gökhanista sanaa hetero (SDSJK, 105). Gökhan elää erilaisessa seksuaalijärjestelmässä, joka ei perustu homo/hetero-jakoon, ja sanoo muidenkin ihmisten (paitsi saksalaisten) elävän siinä. Gökhanin väite, että *vain Saksassa* homot järjestävät marsseja ja haluavat naimisiin, on tietysti paikkansapitämätön, mutta se kyseenalaistaa saksalaisen mallin universaaliuden.

Katz kirjoittaa, että on äärimmäisen ylimielistä väittää, että moderni länsimaalainen hetero/homo-jaottelu perustuu esimerkiksi biologiaan, luontoon tai evoluutioon ja että muiden aikojen ja paikkojen erilaiset luokittelut ja seksuaalikäsitykset ovat vain

---

⁸ Foucault siis esittää, että seksuaalisuus on historiallinen ja nimenomaisesti moderni ilmiö ja idea. Olen kuitenkin yksinkertaisuuden ja välttämättömyyden vuoksi käyttänyt menneistä ajoistakin puhuttaessa käsitettä seksuaalisuus, sillä universaalia kattoterminä ei näille rakkauden/erotiikan asioille ole – universaaleja käsitteitä kun ei ole olemassa ylipäätään millekään. Kaikki me olemme enemmän tai vähemmän oman aikamme, paikkamme ja kulttuurimme diskurssien vankeja.

pinnallisia konstruktioita (Katz 2007, 189). Pyrkimystä pakottaa kaikkien kulttuurien seksuaalisuudet länsimaisen homo/hetero-käsitteistön alle voidaan kritisoida etnosentrisenä.⁹

---

⁹ Tietysti voidaan ottaa huomioon vielä sekin, että homo/hetero-diskurssikaan ei välttämättä ole nykypäivän länsimaissaakaan kaikkialla sama, vaan myös länsimaiden sisältä luultavasti löytyy alueellisia eroja.

4 HETEROSEKSUAALISUUDEN NÄKYMINEN KÖNIGIN SARJAKUVISSA

4.1 Miten heterous rakentuu näkyväksi?

Millä tavoin heteroseksuaalisuus näkyy Königin sarjakuvissa? Kuinka jonkun henkilöahmon voi nähdä heteroseksuaalina ja millä perusteilla jotain toista ei? Yleisin tapa, miten heteroseksuaalisuus nousee näkyviin, on ekstradiegeettisen kertojan tai henkilöahmojen puhe heteroudesta tai muiden henkilöahmojen nimittäminen/nimeäminen heteroksi.

Kuva 1. Pam!! Wiuuuh! Plop! – Kuule hetero... Myy mulle yks papatti... (STB, 13.)

Sellaisissa tapauksissa, kun joku henkilöahmo nimittää toista hahmoa heteroseksuaaliksi eikä lukijalle tarjota hahmon seksuaalisuudesta tätä vastaan sotivaa informaatiota, lukija todennäköisesti näkee hahmon heteroseksuaalina.¹⁰ Esimerkiksi sarjakuvassa *Silvestertuntenball* homohahmo näkee uutena vuonna kaksi nuorta miestä paukuttelemassa ilotulitteita ja puhuttelee heitä sen, tai mahdollisesti heidän ulkomuotonsa, vuoksi heteroksi (ks. kuva 1). Koska henkilöahmot eivät protestoi tätä nimitystä vastaan eikä heistä ole tämän ruudun ulkopuolella mitään

¹⁰ Lukijalla on tietenkin aina mahdollisuus myös vastakarvaan lukemiseen.

informaatiota (muuta kuin että he suostuivat kauppaan, sillä seuraavassa ruudussa homohahmolla on kädessä ilotulite), ei lukijalle anneta mitään erityistä syytä lukea homohahmon repliikkiä vastakarvaan, ja näin ollen paukuttelijat positioituvat heteroseksuaaleiksi.

Heterous nousee esiin myös homofobian kautta. Sarjakuvissa esiintyvät homofobiset hahmot näyttäytyvät väistämättä heteroseksuaalisina, sillä vaikka homofobia kumpuusi foobikon omista tukahdutetuista tunteista samaa sukupuolta kohtaan, kyseessä on joka tapauksessa heterokulttuuriin, ei homokulttuuriin kuuluva ilmiö. Esimerkiksi sarjakuvassa *Konrad und Paul* esiintyy miehiä, jotka käyvät varta vasten puistossa hakkaamassa homomiehiä pesäpallomailoin (K&P, 90). Sarjakuvissa heteroseksuaalisuuteen viittaa myös vierastava, oudoksuva tai tietämätön asenne samansukupuolista kiinnostusta kohtaan. Ymmärtämättömyys samaan sukupuoleen kohdistuvaa erotiikkaa/rakkautta kohtaan lienee kulttuurissamme lähinnä heteroseksuaalinen ominaisuus. Esimerkiksi *Der bewegte Mannin* miesryhmä kutsuu Walterin/Waltraudin kertomaan heille homoseksuaalisuudesta, mikä positioi heidät tietämättömiksi aiheesta ja täten myös heteroseksuaaleiksi (DBM, 10).

Kuva 2. – No, kyllä me heterotkin harrastamme välillä seksiä. Mehän olemme ylikansoittaneet koko maailman. – Me olisimme tehneet sen nopeammin. (WDK, 70.)

Heterous näkyy myös henkilöahmojen vertaillessa kokemuksiaan homoseksuaaleina ja heteroseksuaaleina. Esimerkiksi sarjakuvan *Wie die Karnickel* päähenkilöinä ovat ystävykset Horst ja Sigi, jotka vertailevat kokemuksiaan keskenään nimenomaan hetero- ja homomiehenä. Kuvassa 2 Sigi (vas.) ja Horst

keskustelevat seksuaalisuudesta ja Horst kommentoi heteroidenkin harrastavan toisinaan seksiä ja käyttää sanoja ”wir Heteros” eli ’me heterot’. Sigin vitsikkäässä vastauksessa taas sana *wir* viittaa ilmiselvästi homoseksuaaleihin. Horstin ja Sigin keskustelut ovat ystävällishenkistä piikittelyä, vertailua ja informaationvaihtoa, jossa Horst edustaa heteroseksuaaleja ja Sigi homoseksuaaleja.

Edellä mainittujen asioiden lisäksi heteroseksuaalisuus rakentuu näkyväksi tiettyjen visuaalisten piirteiden toiston avulla, joita käsittelen seuraavaksi.

4.2 Heteroiden visuaaliset piirteet

Kuten luvussa 2.2. kirjoitin, karikatyyrinen esittäminen kuuluu olennaisesti sarjakuvan ilmaisukeinoihin. Pelkistämisen, yksinkertaistamisen ja stereotyyppien avulla sarjakuva välittää tehokkaasti informaatiota. Königin sarjakuvissa myös heteroseksuaalit ja homoseksuaalit on eroteltu karikatyyrisesti. Heteroseksuaalisuutta representoidaan visuaalisesti pelkistämällä heteroseksuaalisten ihmisten kirjo tietynlaisiksi tyypeiksi, joilla on tietynlaiset vaatteet ja tietynlainen ulkomuoto. Visuaalisten merkkien avulla heteroseksuaalinen hahmo voidaan erottaa homoseksuaalisista hahmoista ja heterohahmojen ja homohahmojen eroja voidaan myös korostaa humoristisia tarkoituksia varten.

Königin sarjakuvissa heteroseksuaaleilla on tyypillisesti konservatiivisemmat vaatteet kuin homoseksuaaleilla, erityisesti miesten tapauksessa. *Wie die Karnickel* -sarjakuvassa heteromies Horst ja homomies Sigi pitävät yhteiset juhlat, joihin Horst kutsuu heteroseksuaaleja ja Sigi homomiehiä ja -naisia. Kuvasta 3 voi nähdä, miten homo- ja heterohahmot erottuvat selkeästi toisistaan. Homomiehillä on hihattomia toppeja ja takapuolen paljastavia housuja ja lesboilla yksivärisiä t-paitoja ja lävistyksiä, kun taas heterohahmoilla on konservatiiviset vaatteet: kauluspaitoja, kravatteja, kukkamekkoja ja lähes kaikilla silmälasit. Kuvan kohtaaminen huvittelee hyvin erilaisten ihmisten kohtaamisella: konservatiivinen rouva kohtaa paljaspyllyisen homomiehen ja heteromiehet kohtaavat oikeita lesboja, jotka eivät muistuta heteropornoelokuvien ”lesboja” (kuten kuvassa mainittu Simone Booster). Homoseksuaalien ja heteroseksuaalien karrikoidu visuaalinen erotteleminen palvelee tässä erityisesti huumoritarkoitusta.

Kuva 3. – Hieman epätavallista, mutta kiinnostavaa. Missä muualla näkisi tavallisessa asunnossa noin paljon paljaita miesten takapuolia? Manfredin rouva on jo halvauksen partaalla... – Hoh! Hahhahha!!! – No joka tapauksessa minä seisoin hänen edessään näin ja sanoin: Päivää, herra Mecklenburg, saisinko esitellä teille jotain?! – Ja nuo ovat niitä sinun lesbojasi, vai? – Hm... – Luuletko, että Simone Booster kiihottaa heitäkin? – Pelkään, ettei Simone Booster taida olla aito lesbo. Hän tekee sitä vain kameran edessä! – Niinkö? – Niin. Naisten suhteen olen menettänyt haavekuvani. – Voinko kysyä sinulta jotain? (WDK, 125. Suom.PA & Hannu Tervaharju.)

Toisaalta Königin sarjakuvissa monet heteronaisista ovat myös erittäin paljastavasti pukeutuneita, toisin kuin lesbonaiset, jotka pukeutuvat peittävästi. Useimmiten

paljastavasti pukeutuneet heteronaiset kuuluvat heterotyyppiin, jonka olen nimennyt ”diskomisuksi” ja jota käsittelem seuraavassa luvussa.

Kuva 4. – Katso noita, yhteiskunnan idut! Olkaa hedelmällisiä ja lisääntykää! Liikakansoittakaa maa kaulattomilla hirviöillä, joilla on ulostyöntyvät hampaat, silloin saatte verohelpotuksia ja paavin siunauksen! – Älä nyt taas innostu... (BB, 11.)

Yksi heteroseksuaalisuuteen usein yhdistyvä visuaalinen piirre on ulostyöntyvät etuhampaat (ks. esim. BK, 54). Kuvassa 4 on esimerkki heteroperheestä, jossa kaikilla paitsi yhdellä on ulostyöntyvät etuhampaat. Oikeanpuoleisen ruudun vasemmanpuoleinen mies on juuri paasannut heteroporvareista, jotka kököttävät ”pulskena ja pöhöttyneinä” (*fett und feist*, BB, 11) ja nimeää vasemman ruudun pöytäseurueen esimerkiksi sellaisista (nimeämisestä, ks. luku 4.1). Toinen silmiinpistävä piirre tässä perheeksi nimetyssä seurueessa on se, että suurimmalla osalla jäsenistä on silmälasit. Myös joillain homoseksuaaleiksi positioituville hahmoilla on silmälasit tai ulostyöntyvät etuhampaat: esimerkiksi *Konrad und Paul* -sarjakuvien Konradilla on silmälasit ja sarjakuvassa *Sahneschnittschen* Ottokarilla on ulostyöntyvät etuhampaat (SS, 25). Kuitenkin molempia esiintyy sarjakuvissa huomattavasti useammin heterohahmoilla kuin homohahmoilla.

Sarjakuvissa lihaksikkaat miehet edustavat tyypillisesti heteroseksuaalisuutta. Esimerkiksi sarjakuvassa *Pretty Baby* kaksi homomiestä menee kuntosalille ja he erottuvat selvästi ähisevistä, naamat punaisina rautaa kiskovista lihaskimpuista. Norbert haluaa salata homoutensa muilta kuntosalinkäyttäjiltä, mutta Frank puhuu

kovaan ääneen homoseksuaalisuudesta ja nolostuttaa Norbertin. (PB, 32–35.) Kohtauksen fokalisoija on Norbert, joten koska kuntosalin lihaksikkaat karjut määrittävät Norbertin silmissä heteroseksuaaleiksi, he näyttäytyvät heteroseksuaaleina myös lukijalle. Kohtauksen huumori myös perustuu vastakkainasetteluun hintelien homoseksuaalien ja lihaksikkaiden heterokarjujen välillä. Lihaksikkaiden miesten (oletettu) heteroseksuaalisuus ei kuitenkaan tarkoita, että kaikki heteroseksuaaliset mieshahmot olisivat lihaksikkaita.

Näissä sarjakuvissa myös lapset ovat heteroseksuaalisuuden visuaalisia merkkejä. Esimerkiksi Paul tokaisee sarjakuvassa *Superparadise*: ”wo Kinder sind, sind auch Heteros” (SP, 14, ’missä on kakaroita, on myös heteroita’). Jos jollakin henkilöahmolla on lapsia, tai hän edes liikkuu lasten seurassa, muut henkilöahmot lukevat hänet heteroseksuaaliksi. Silloin kun tämän tulkinnan kiistävää informaatiota hahmosta ei ole saatavana, myös lukija todennäköisesti näkee hahmon heteroseksuaalisena – samaan tapaan kuin nimeämisen tapauksessa. Myös lapset saatetaan määritellä heteroseksuaaleiksi vanhempiensa mukana, kuten yllä olevassa esimerkissä (kuva 4), jossa kokonainen pöytäseurue luokitellaan heteroiksi.

Mikään yksittäinen visuaalinen elementti ei riitä määrittämään hahmoa heteroseksuaaliksi, mutta tietyt elementit yhdistyvät useammin heteroihin kuin muihin, ja tällaisten elementtien kasaantuminen johonkin hahmoon viestii lukijalle heteroudesta.

5 HETEROTYYPIT

Königin homosentrisissä sarjakuvissa heteroseksuaalit ovat sivuroolissa ja palvelevat aina jotain funktiota suhteessa homoseksuaaleihin päähenkilöihin. Toisinaan heteroseksuaali saattaa saada päähenkilön aseman, mutta vain homoseksuaalin hahmon rinnalla toisena päähenkilöistä ja tällöinkin vertailukohtana tai vastapoolina tälle. Esittelen seuraavaksi heterohahmotyyppejä, joiden olen havainnut toistuvasti esiintyvän sarjakuvissa, ja heidän funktioitaan sarjakuvissa.

5.1 Haluttava heteromies

Königin sarjakuvissa esiintyy useita poikkeuksellisen silmämiellyttävinä kuvattuja hahmoja, jotka poikkeavat ulkonäöltään henkilöahmogallerian enemmistön groteskia lähentävästä epäviehättävyydestä. Monet viehättävänä kuvatut hahmot ovat miehiä ja oletettuja¹¹ heteroseksuaaleja. Tällaiset henkilöahmot olen nimennyt haluttaviksi heteromiehiksi.

Haluttavat heteromiehet ovat usein lihaksikkaita, sopusuhtaisia, tummia, karvaisia ja maskuliinisia. Haluttavien heteromiesten kategoriaan kuuluvat esimerkiksi *Der bewegte Mannin* Axel, *Bullenklötenin* Ramon, *Superparadis*en Ciancarlo, *Sie dürfen sich jetzt küssenin* Gökhan, *Konrad und Paul 3:n* Manfred, *Sahneschnittchenin* ritari Adrian sekä monet anonymiksi jäävät katseen kohteet.

Haluttavien heteromiesten seksuaalinen suuntautuneisuus ei itse asiassa ole mitenkään yksiselitteisesti heteroseksuaalinen. Usein se on jokseenkin epäselvä, epämääräinen tai vaihteleva, mutta muut henkilöahmot suhtautuvat heihin heteroseksuaaleina. Homohahmot esimerkiksi tirkistelevät tai kuvaavat heitä salaa, eivätkä vaikkapa flirttaile heille tai mene juttelemaan kuten vertaiselle. He pelkäävät, että heteromies ei siedä katseen kohteena oloa, joten he katselevat tätä salaa. Homohahmojen oletuksena on, että haluttava mies on hetero ja että hän suuttuisi

---

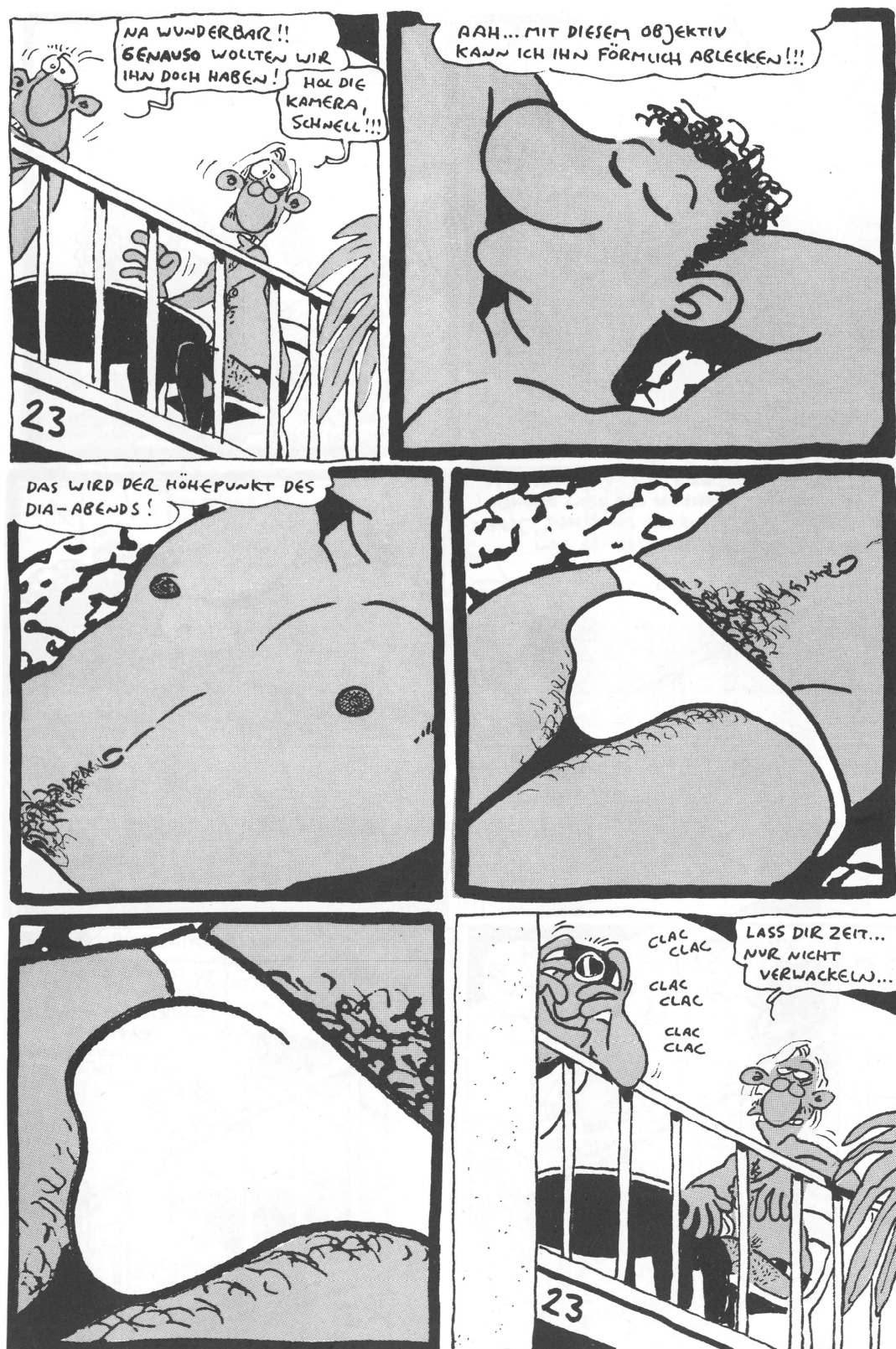
¹¹ Muut hahmot olettavat heidän olevan heteroseksuaaleja, joten myös lukija näkee heidät helposti sellaisina (ks. heterona näyttäytymisestä luku 4.1).

huomatessaan tirkistelyn, mutta toisinaan haluttava mies yllättääkin sietämällä tirkistelyn, jopa nauttimalla siitä. Tulkittavaksi jää, nauttiiko hän siitä, koska heteromiehelle ei ole ongelma olla (homo)eroottisen katseen kohteena, vai koska hän ei ole hetero tai *niin* hetero kuin muut luulevat. Haluttavat heteromiehet eivät kuitenkaan identifioitu homo- tai biseksuaaleiksi. Vaikka heillä saattaa olla jonkinlaista kiinnostusta johonkin tiettyyn keskeiseen homohahmoon (usein Pauliin), heidän pääasiallinen kiinnostuksensa suuntautuu loppujen lopuksi naisiin.

Homohahmojen kiinnostus tällaiseen mieheen on usein kiinnostusta nimenomaan *heteroseksuaaliin*. Esimerkiksi Paul sanoo sarjakuvassa *Bullenklöten!*: ”Hör zu, Michael... Ich weiss, dass du schon beim Wort 'Hetero' einen hochkriegst – – .” (BK, 82. ’Kuulepas, Michael... Tiedän, että sulla seisoo jo sanasta hetero – – .’) Samainen Paul kutsuu itseään *Superparadisessa* nimellä ”Sau Paulo, Betörer der Heteros” (’Pyhä Paulo, heterojen viettelijä’¹², SP, 67). Näiden miesten oletettu heterous on homohahmoille haluttava asia, vaikka he samalla tavallaan toivovat, ettei oletus pidä paikkaansa. Heteromiehessä homohahmoja viehättää paitsi ulkonäkö ja maskuliinisuus myös saavuttamattomuus. Homohahmo usein toivoo saavuttavansa saavuttamattomissa olevan, murtavansa halun kohteen heterouden ja olevansa tämän ensimmäinen mies. Homohahmot jatkuvasti parhaavat toisiaan neitimäisiksi ja etsivät kumppanikseen ”tosimiestä”. Heteromiehet edustavat heille tätä ”autenttista” maskuliinisuutta, joka turmeltuu, jos he alkavat identifioitua homoseksuaaleiksi ja toteuttaa vapaasti neitimäistä puoltaan.

---

¹² Tässä on sanaleikki, jonka kaikkia merkityksiä suomennos ei tavoita. Sau Paulo on väännös brasilialaisesta São Paulon kaupungista, jossa *são* tarkoittaa pyhää, mutta saksaksi *die Sau* tarkoittaa sikaa (naaraspuolista) – Königin sarjakuvissa puhutaan positiiviseen sävyyn miesten kanssa ”sikailusta”, tai ”sukahommista”, (*Schweinkram*, K&P3, 21) ja Paul on ehdottomasti yksi kovimmista ”sikailijoista”.

Kuva 5. – Mahtavaa! Juuri noin me haluttiinkin hänet! – Hae heti kamera!!! – Aah...
Tällä objektiivilla mä melkein voin nuolla häntä!!! – Tästä tulee dia-illan
huippukohta! – Älä hätäile... Ettei heilahda turhaan... (BB, 57.)

Haluttava heteromies on nimenomaan eroottisen katseen kohde. Useammassa Königin sarjakuvassa homomiehet katselevat, tirkistelevät, jopa salakuvaavat (oletettuja) heteromiehiä (ks. esim. SP, 23; K&P, 42–43). Kuvassa 5 Hannelore ja Charlotte¹³ tirkistelevät ja salakuvaavat Espanjan-lomallaan ”espanjalaista” miestä, joka paljastuuikin saksalaiseksi. Myös esimerkiksi *Bullenklöten!*-sarjakuvassa Paul ja Lutger katselevat kiikareilla vastapäisen rakennustyömaan lihaksikasta työmiestä ja Paul päätyy myös ottamaan salaa kuvia tästä (BK, 17–19). Kuten kuva 5 havainnollistaa, Königin sarjakuvissa juonenkuljetus myös saattaa pysähtyä ja antaa tilaa esteettis-eroottiselle katselemiselle, kun dialogipainotteiset ruudut vaihtuvat lähikuviin heteron asemaan positioituvan miehen vartalosta.

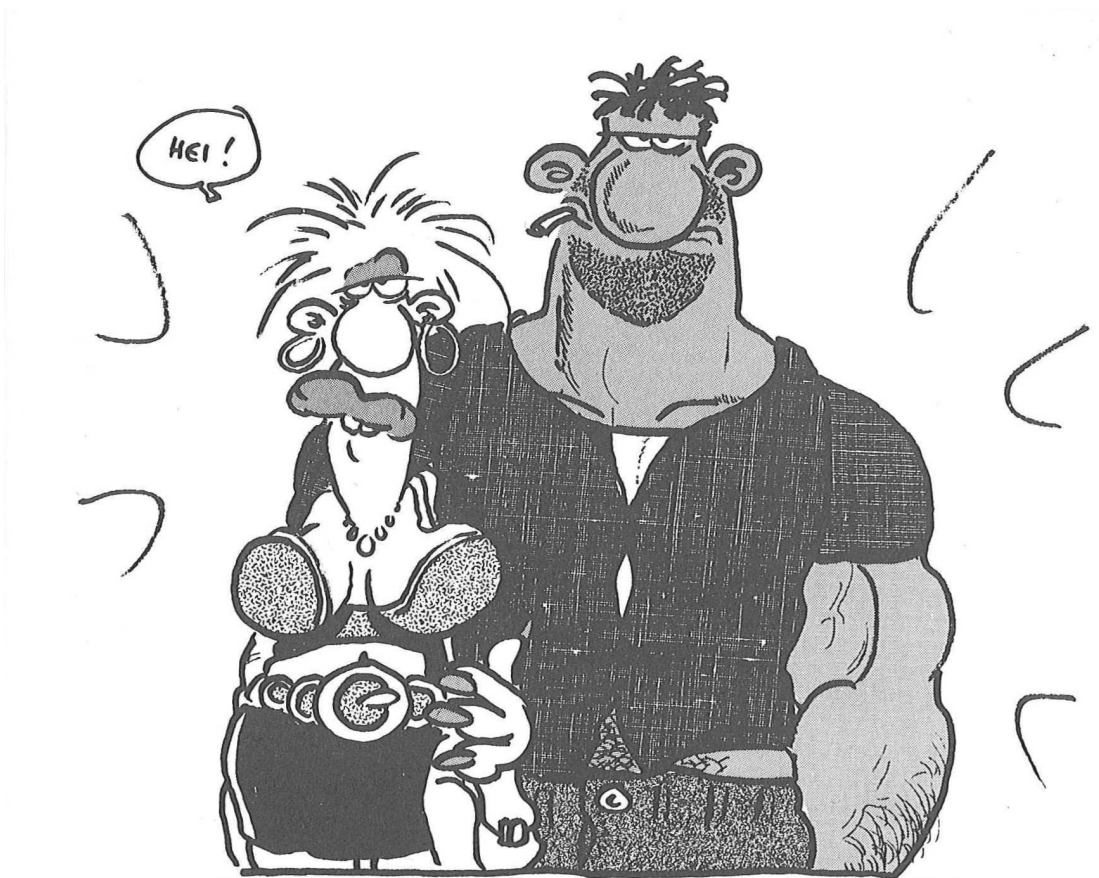
Laura Mulveyn vuonna 1975 lanseeraaman *miehisen katseen* (”male gaze”) teorian mukaan katseen valta on Hollywood-elokuvassa jakautunut epäsymmetrisesti siten, että katsomisen subjektipositio on miehinen (ja heteroseksuaalinen) ja naisen positio on olla katseen objektina. Mulvey käsitteli tekstissään valtavirtaelokuvaa, mutta sittemmin sitä on sovellettu myös muiden visuaalisten medioiden tutkimuksissa, sillä ilmiö ulottuu laajemmalle alueelle kuin vain elokuvaan. Königin sarjakuvissa kamera kääntyy ympäri ja asettaa heteromiehen katsomisen objektiksi. Paitsi että hän joutuu katseen kohteeksi, hän joutuu vieläpä toisen miehen homoeroottisen katseen kohteeksi. Mulvey (1975, 11) kirjoittaa, että mieshahmo ei kestä seksuaalista objektifikaatiota, mutta Königin sarjakuvissa (hetero)mies kestä yllättävän hyvin katseen kohteena olemisen ja toisinaan suorastaan nauttii siitä. Esimerkiksi *Superparadisessa* Ciancarlo antaa Paulin videokuvata häntä ja kuvassa 5 Hanneloren ja Charlotten tirkistelemä ja salakuvaama ”espanjalainen” ilmoittaa, että häntä imartele, että nämä katselevat ja kommentoivat hänen vartalooan, mutta valokuvaaminen menee jo liian pitkälle.

Kääntämällä katseen miesvartaloon, sarjakuvat tarjoavat myös kritiikkiä heterokulttuurille, jonka käsitys kauneudesta ja haluttavuudesta on erittäin naiskeskeinen.

---

¹³ Homomiehillä on sarjakuvissa usein naisten nimet lempiniminä.

5.2 Diskomisu

Kuva 6. Sabine ja haluttava heteromies Ramon.(BK, 114.)

Yksi hyvin usein toistuva naistyyppi sarjakuvissa on viimeisen päälle laittautunut mutta erittäin epäviehättävä nuori nainen. Tämän tyyppin olen nimennyt diskomisuksi, sillä sanaa *Disco-Mieze* käytetään tällaisista tytöistä sarjakuvissa pariin otteeseen. Toinen näitä naishahmoja kuvaava sana olisi monissa sarjakuvissa esiintyvän Paulin käyttämä *Quarktasche* eli rahkapussi, sillä tämän naistyyppin rinnat ovat erittäin näkyvästi esillä, vaikkakin bikineissä tai paidan sisällä, ja usein ne töröttävät kehosta kuin raajat. Kuitenkaan sana rahkapussi ei sovi, koska Paul käyttää sanaa naisista sukupuolena, ei ainoastaan tästä tietystä naistyyppistä.

Kuvassa 6 on esimerkki diskomisusta, tosin esimerkki on aika äärimmäinen, sillä kyseessä on prostituoitu, jossa kärjistyvät groteskeimmilleen diskomisupiirteet. Kuvan Sabinella on paitsi tyrkyllä olevat rinnat, myös tummaa luomiväriä, valtavat punatut huulet, pitkät lakatut kynnet, korvakorut, kaulakoru, pikkuruinen toppi,

minihame ja ulostyöntyvät etuhampaat. Näiden piirteiden lisäksi diskomisuiilla saattaa olla myös rusetti päässä, permanentatut hiukset, lakatut varpaankynnet tai sormissa sormuksia. Diskomisuihin kuuluvat Sabinen lisäksi esimerkiksi Paulin sisko Edeltraut (sarjakuvista K&P3 ja SDSJK), Gökhanin sisko ja hänen ystävänsä (SDSJK) sekä monet ohikulkijat ja komeiden miesten seuralaiset.

Diskomisujen olemus ja käyttäytyminen myös viittaavat vähä-älyisyyteen. *Beach Boysin* nimiösivulla on diskomisu, joka huitoo käsillään hysteerisesti, jonka silmät töllöttävät typerästi ja jonka suu on auki kuin kiljuessa (BB, 3). Naisesta saa kaikin puolin vähäjärkisen vaikutelman. Tosin esimerkiksi Edeltraut ei vaikuta läheskään yhtä vähäjärkiseltä. Hän onkin suuremmassa roolissa kuin diskomisut yleensä ja saa sanoa sanottavansa ja pitää puoliaan. Tyypillisesti diskomisut eivät saa juurikaan puhekuplia ja he jäävät suhteellisen äänettömiksi sivuhahmoiksi.

Pretty Babyssä Norbert tarjoaa autokyytiä kuntosalilla tapaamalleen komealle miehelle. Mies kieltäytyy, koska odottaa tyttöystäväänsä, joka saapuukin pian mutta myöhässä, koska kynsilakan kuivumisessa kesti. Norbert katsoo paria ja hänen ajatuskuplassa lukee:

Was findet so ein Hetero nur an so einer Tussi?! So'ne kichernde, geschminkte, parfümierte Friseurin mit rosa Jäckchen und babyblauer Hose und weissen Söckchen? So'ne blöde, dauergewellte Disco-Mieze! (PB, 46.)

Mitä tollainen hetero voi nähdä tollaisessa sussussa?! Tollainen hihittävä, meikattu, hajustettu pörröpää, jolla on roosa jakku ja vauvansiniset housut ja valkoiset sukat? Tollainen typerä kestokiharrettu discomisu!

Sarjakuva sijoittuu ajallisesti 80-luvulle¹⁴, jolloin kiharrettu tukka ja pastellivärit olivat muodissa. Näiden elementtien luetteleminen viittaa siihen, että Norbert näkee naisen pinnallisena, tyhjöpäisenä muotipimuna. Meikkaaminen ja parfyymien käyttö taas ei ole niinkään hetkellinen trendi vaan pitkäkestoisempi heteronaisihanteeseen kuuluva elementti. Norbert paitsi ihmettelee heteromiesten naismakua myös kritisoi heterokulttuurin naisihanteita.

Diskomisu esiintyykin useimmiten nimenomaan haluttavan heteromiehen kanssa. Juuri tämä asema haluttavan heteromiehen vastakappaleena positioi diskomisun

heteroseksuaaliseksi hahmoksi, vaikkei hänen omista mieltymyksistään mainittaisi mitään. Diskomisujen funktio sarjakuvissa on havainnollistaa, kuinka käsittämättömänä ja turhauttavana homohahmoille näyttäytyy se, että haluttavat heteromiehet haluavat mieluummin olla naisten kuin miesten kanssa.

5.3 Heterovanhemmat

Kuva 7. – ...Kunnes molemmat tyttäreni eräänä iltana olivat käyneet iltapesulla ja sanoivat minulle: Isi, he ovat aivan kuin heteroseksuaalisetkin parit: he eivät ole etsineet ja ovat silti löytäneet! (SDSJK, 127.)

Königin sarjakuvissa sekä homohahmojen omat vanhemmat että kaikki muut henkilöt, joilla on lapsia, positioidaan heteroseksuaaleiksi. He usein ovat tai heidän oletetaan olevan homofobisia tai homoseksuaalisuutta ymmärtämättömiä.

Homohahmojen vanhemmat pukeutuvat konservatiivisesti: isät usein pukuihin ja kravatteihin, äidit kuviollisiin mekkoihin. Monilla vanhemmilla on myös silmälasit. Äideillä on usein lyhyet hiukset sekä korvakoruja ja helminauhoja, ja he ovat tanakoita ruumiinrakenteeltaan. Monet isät ovat vähäpuheisia eivätkä hyväksy poikansa homoutta (esim. Paulin isä, K&P). Jotkut äidit ovat taipuvaisia dramaattisuuteen tai jopa hysteerisyyteen (ks. esim. Konradin äiti SDSJK, 22–23 ja

¹⁴ Sarjakuva on julkaistu 1988 ja siinä esimerkiksi puhutaan aidsista, joka puhkesi epidemiaksi 80-luvulla.

Matthiaksen äiti BK, 84). Homohahmojen vanhemmilla, erityisesti isillä, on monesti kasvoillaan hapan ilme, kuten esimerkiksi kuvassa 7. Kohtaus on Konradin ja Paulin häistä, joissa hääseurue kuuntelee vihkiäjän puhetta. Ylärivin muodostavat Konradin ja Paulin homo- ja lesboystävät ja alarivissä istuvat (vasemmalta oikealle) Konradin äiti, Paulin isä, Paulin äiti, Paulin sisko Edeltraut ja Paulin Tilla-mummo. Paulin äidin huulilla on hymyn kare, mutta Konradin äidin, Paulin isän sekä Tilla-mummon suupielet osoittavat alaspäin, vaikka ainakaan Tilla-mummolla ei ole mitään parin naimisiinmenoa vastaan. Konrad käyttääkin eräästä heteroisästä sanaa ”Heteromuffel” eli ’heterohapannaama’ (BK, 27).

Jotkut vanhemmat eivät usein suostu uskomaan poikansa homoseksuaalisuutta, vaikka asia olisi aivan avoimesti esillä. He päättäväisesti kieltäytyvät uskomasta ja yrittävät siten painostaa poikansa kääntymään naisten pariin (ks. esim. SS, 53–55 ja K&P, 48–49). Erityisesti isät eivät hyväksy poikansa homoutta, kun taas jotkut äidit ovat hyväksyvämpiä ja toiset vähemmän hyväksyviä, mutta vähemmän hyväksyvätkin kommunikoivat kuitenkin poikansa kanssa enemmän kuin isät. Vanhemmat päästelevät usein suustaan monenlaisia suvaitsemattomia ja epäkorrekteja kommentteja, joita homohahmot pitävät typerinä. Esimerkiksi Paulin äiti saattaa puhua ruokapöydässä miehistä, jotka ratsastavat alasti toistensa päällä, ja nolostuttaa kaikki muut (K&P, 50). Omat vanhemmat näyttäytyvät usein homohahmojen haasteena, jonka he joutuvat ajoittain kohtaamaan – ikään kuin säännöllinen herätys heteroseksuaaliseen todellisuuteen, jonka kanssa he joutuvat tulemaan toimeen ajattelumaailmojen välisestä kuilusta huolimatta.

5.4 Heteronaapurit

Sarjakuvien yksi toistuva heterotyyppi ovat päähenkilöiden naapurit. Homohahmoilla on myös esimerkiksi lesbonaapureita (DD2, 105), mutta useimmiten naapurit näyttäytyvät heteroseksuaaleina. *Wie die Karnickelissa* Sigin heteronaapuri Horst on sarjakuvan toinen päähenkilö, mutta muuten heteronaapurit ovat vain hetkellisiä sivuhahmoja.

Kuva 8. – *Me katsottiin telkkaria!!! Ei muuta! Me katsottiin telkkaria!!! – ...Kuka uskoo... (PB, 22.)*

Tyypillisesti heteronaapurit ovat Königin sarjakuvissa naapureitaan käyttävä, iäkkäähkö aviopari. Toisten asioista kiinnostuneita naapureita on paitsi homohahmo Michaelilla (UDML) ja homopariskunta Konrad ja Paulilla (K&P2), myös heteropari Axelilla ja Dorolla (PB). Vähiten utelias on Konradin ja Paulin naapurin pariskunta, joka vain kuuntelee seinän läpi kuuluvia aktin ääniä (K&P2, 44–45). He keskustelevat siitä, kumpi miehistä tänään ”on naisena” ja mies murisee jotain Gomorrasta. *UDML*:ssä homomies Michaelin naapurin heteroaviopari murtautuu hänen asuntoonsa sammuttamaan alkavaa tulipaloa ja jää nuuskimaan hänen kotiinsa sen jälkeen (UDML, 97–100). He katsovat Michaelin videonauhurissa olevaa homopornoa, ovat tyytyväisiä löytäessään näin todisteen hänen homoseksuaalisuudestaan ja jäävät uteliaina ja kauhistellen tutustumaan homopornon maailmaan. Axelin ja Doron naapurit taas laittavat television pienemmälle ja kuuntelevat korvat höröllään (seinänpuoleinen korva on isompi ja sen ympärillä on efektiiviat) nuoren parin riitaa (ks. kuva 8). Riidasta naapurit saavat kimmokkeen keskustella aidsista ja poliitikoista, jotka eivät tee sen leviämisen estämiseksi mitään. Ratkaisuksi he esittävät sellaisten poliitikkojen äänestämistä, jotka siivoaisivat homoseksuaalit ja muun roskasakin pois (”der würd da schon aufräumen mit diesen Homos und das ganze Gesockse”, PB, 30). Todelliseen ongelmaan fasisistisella pikaratkaisulla reagoiminen kuvaa heteronaapurien typeryyttä ja ahdasmielisyyttä.

Utelioiden naapurien suhtautuminen naapureiden homoseksuaalisuuteen vaihtelee tietämättömyydestä törkeään heteroseksismiin, mutta Horstin kaltaisia hyviäkin heteronaapureita sarjakuvissa on. Heteronaapurit havainnollistavat homoseksuaalien ja heteroseksuaalien sopuisaa ja vähemmän sopuisaa rinnakkaiseloa.

5.5 Muut

Muita muutamaaan otteeseen toistuvia heterotyyppisiä ovat homoemo, heteromieskaveri, ja väkivaltainen hetero.

Homoemo on naispuolinen keskeisen homohahmon paras ystävä, jonka kanssa homohahmo reflektoi parisuhdeongelmiaan. Homoemo on älykkäämpi hahmo kuin diskomisu, heterovanhemmat tai heteronaapurit; hän on homoystävänsä älyllinen vertainen. Homoemo on myös usein ollut parhaan homoystävänsä nuoruudenrakastaja. Esimerkiksi *Dschinn Dschinnin* Dörte on ollut Manfredin kanssa 20 vuotta sitten (DD, 152) ja Brigitte on ollut Konradin kanssa, ennen kuin tämä tapasi Paulin. Brigitte haikailee yhä Konradin rakastajantaitojen perään ja sanoo, että kaikki rakastajat tämän jälkeen ovat olleet huonoja (K&P, 62). *Sahneschnittchenin* Elke¹⁵ ei ole ollut aiemmin suhteessa homoystävänsä kanssa, mutta hän yrittää painostaa tätä kokeilemaan intiimisti naisen kanssa olemista – tarjoutuen itse kokeilukumppaniksi. Homoemo tyytyy olemaan homomiehen ystävä, mutta hänellä ei ole mitään syytä, miksi suhde ei voisi vieläkin olla romanttisesti-eroottinen. Homoemo on hahmo, jolle homohahmo voi artikuloida ajatuksiaan ja jonka kanssa vaihtaa kokemuksia miehistä, mutta homoemo heijastaa myös vaikeuksia, joita homomies voi kohdata naisten kanssa: homoemo saattaa pitää homomiestä liikaakin.

Heteromieskaveri puolestaan on päähenkilöhahmon miespuolinen heteroystävä. Keskeisiä heteromieskavereita ovat *Wie die Karnickelin* Horst ja *Der bewegte Mannin* ja *Pretty Babyn* Axel, jotka toimivat myös toisina päähenkilöinä näissä sarjakuvissa. Heteromieskaverin kanssa homohahmo vertailee homoelämän ja

---

¹⁵ Sarjakuvissa on useampi Elke-niminen nainen. SS:n Elke on eri henkilö kuin PB:n Elke, ja SDSJK:n Elke on eri kuin nämä molemmat.

heteroelämän hyviä ja huonoja puolia, ja näiden eroja vertaillaan, ei pelkästään dialogin vaan myös kerronnan tasolla.

Väkivaltainen hetero on yleensä homofobi, joka käyttäytyy väkivaltaisesti homohahmoa kohtaan. Esimerkiksi *Konrad und Paulissa* homofobimiehet käyvät puistossa pesäpallomailojen kanssa hakkaamassa homomiehiä (K&P, 90). *BK*:ssa ilmeisen homofobinen isä hakkaa Konradin sairaalaan, koska olettaa, asiaa ensin selvittämättä, että Konrad on hyväksikäyttänyt hänen 5-vuotiasta poikaansa (BK, 85). Hän näkee homoseksuaalisuuden olevan suorassa yhteydessä pedofiliaan ja hyväksikäytön epäily riittää hänelle syyksi käydä homomiehen kimppuun. *Superparadisessa* kristitty ahdasmielinen kirkkokansa käy hautajaisten jälkeen kivittämään vainajan homoystävät pois paikkakunnalta (SP, 136). Väkivaltainen hetero edustaa sarjakuvissa heterosentrisen maailman vaarallisuutta homoseksuaalille.

6 HETEROKÄSITYKSIÄ

6.1 Parodioita heteroseksuaalisuuden selityksistä

Königin sarjakuvissa esiintyy useita kohtauksia, joissa parodioidaan käsityksiä siitä, mitä heteroseksuaalisuus on, mistä se johtuu tai miten heteroseksuaali määritellään. Useat näistä käsityksistä tosin on johdettava siitä, mitä homoseksuaalisuudesta sanotaan, sillä vaikka sarjakuvat käsittelevät poikkeuksellisen eksplisiittisesti myös heteroseksuaalisuutta, päähuomion kohteena on kuitenkin homoseksuaalisuus. Sarjakuvista löysin parodioita freudilaisista, kristillisistä sekä biologista, testosteronitasoon perustuvista, heteroseksuaalisuuskäsityksistä.

Königin sarjakuvat piikittelevät useamman kerran freudilaisia heteroseksuaalisuuden selityksiä. Sarjakuvan *Beach Boys* novellissa ”Psycho-Eltern” (BB, 89–108) Güntherin vanhemmat tulevat vierailulle ja saavat tietää aikuisen poikansa pitävän miehistä. Psykologi-isä ja psykiatriäiti ryhtyvät kesken vierailun analysoimaan, mikä Güntherin lapsuudessa meni vikaan, kun hänestä ei tullutkaan heteroseksuaalia. He päätyvät riitelemään psykoanalyysin teorioista ja siitä, kumman vika on, että pojasta tuli homoseksuaali. Mahdollisina syinä he esittävät oidipaalisesta kastraatiopelon, äidin alastomana näkemisen varhaislapsuudessa ja voimakkaan isän. Vanhempien käsityksen mukaan syy homoseksuaalisuuteen (ja heteroseksuaalisuuteen) on lapsuudessa, ja jos vanhemmat onnistuvat saattamaan lapsen kastraatiopelkojen ja oidipaalikonfliktien esteradan läpi kunnialla, hänestä tulee onnellisesti heteroseksuaali. Heteroseksuaalisuus on siis kasvatuksellinen saavutus, johon pääsevät oikeaoppiset ja huolelliset *vanhemmat*.

Riitelemisen aikana Günther ehtii muhinoimaan ihastuksensa Detlevin kanssa siivouskomerossa, mikä korostaa vanhempien käymän keskustelun huvittavuutta ja epärelevanttiutta. Sillä aikaa kun vanhemmat syyttelevät toisiaan pojan heteroseksuaalisuuden, ja täten myös elämän, pilaamisesta, poika nauttii elämästään ja seksuaalisuudestaan täysin rinnoin. Tämä kohtaus piikittelee Freudin teorian heikkoa kohtaa, josta kirjoitinkin jo luvussa 3.4: jos kerran heteroseksuaalisuus ei ole

luonnollista vaan opittua, niin minkä vuoksi ihmisistä *pitäisi* tehdä heteroseksuaaleja?

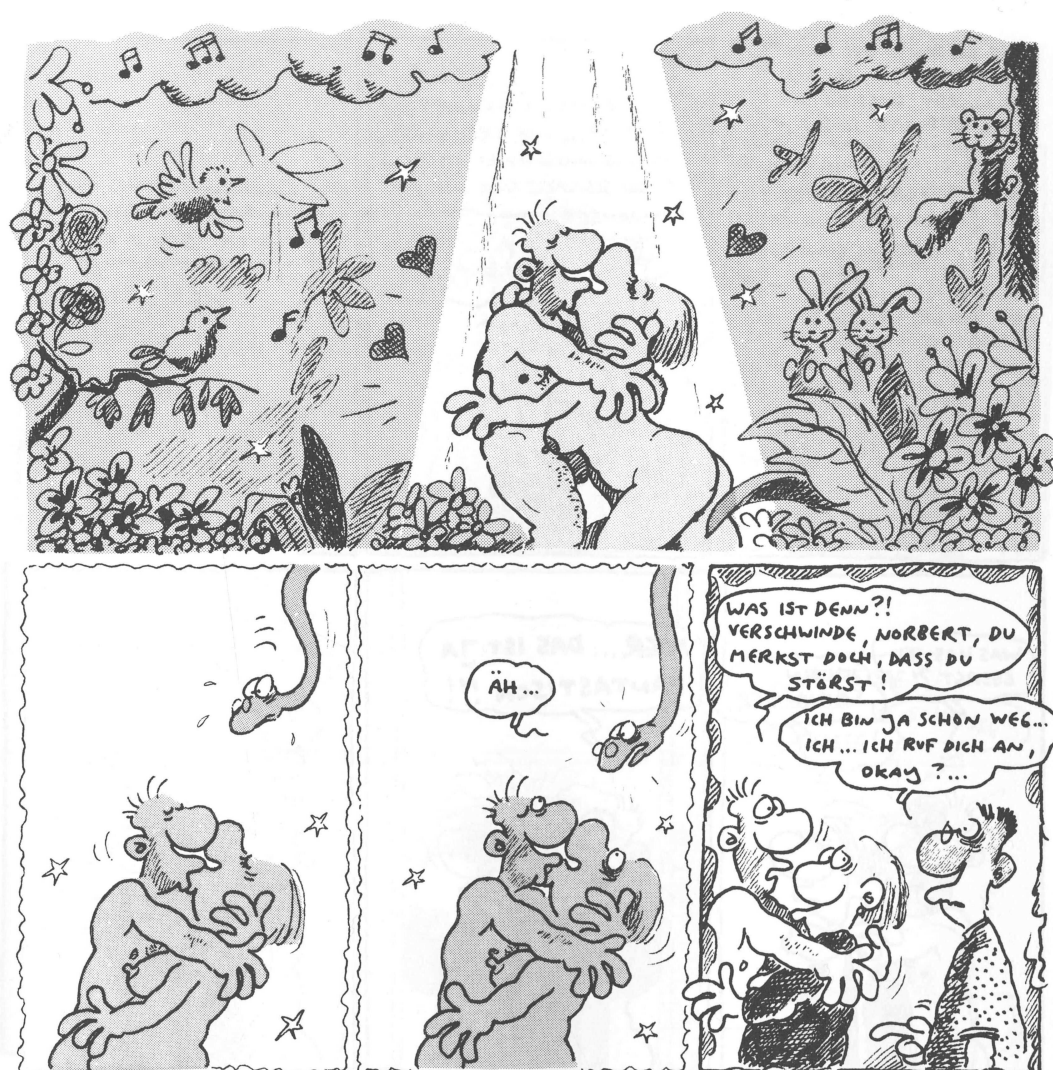
König käsittelee ironisesti psykoanalyttista seksuaalisuuden kehityksen teoriaa myös autofiktiivisessä sarjakuvassaan ...*Vasemmalla kädellä!* (1996), missä hän vie Freudin oidipaaliteorian häiritsevän graafiselle tasolle ja koettelee todenteolla lukijan huumorintajua. Sarjakuvassa on sarjakuvantaiteilija Ralf Königin haastattelu, jossa fiktiivinen Ralf kertoo haastattelijalle, kuinka laittoi pikkupoikana nukkuvan isänsä peniksen suuhunsa ja ejakuloi. Kohtaus on esitetty siten, että tekstilaatikoissa aikuinen Ralf kertoo tarinaa imperfektissä ja kuvassa seurataan pikkupojan toimintaa. (VK, 10–15.)¹⁶ Tekstilaatikkojen teksti on kirjoitettu kaunokirjoituksella, toisin kuin kaikki muut sarjakuvan takaumat ja kerrontajaksot. Tämä korostaa jakson tarinallista, fiktiivistä luonnetta, ja erottaa sen muista, ikään kuin uskottavammista, tarinoista, jotka lukija voi helposti kuvitella reaalisen Ralf Königin elämäntapahtumiksi. Takauman päätyttyä haastattelija sanoo: ”Hm. Se on usein niin, että homot ovat pitäneet isiään eroottisina, mutta että he heti imevät kullia...”. Tähän Ralf vastaa: ”Eroottisina? Se mies oli **sikakiihottava!**” (VK, 15.) König parodioi tässä freudilaisia seksuaalisuuden suuntautumisen selityksiä ja tekee pilaa oidipuskompleksista eksplikoimalla kovaan ääneen inestitoiveita, joita freudilaisittain ajatellaan kaikissa lapsissa olevan.

Sarjakuvissa esitetään ironisessa valossa myös selitysmalli, jonka mukaan heteroseksuaalisuus on jumalallista alkuperää ja homoseksuaalisuus synnillisiä tekoja. Tämän käsityksen mukaan kaikki ihmiset ovat heteroseksuaaleja, elleivät elä homoseksuaalisuuden synnissä.

---

¹⁶ Käytän tässä lähteenä suomenkielistä painosta, koska tutkimuksessa käyttämässäni Carlsen Verlagin (2005) julkaisemassa ...*und das mit links!* - painoksessa kyseistä kohtausta ei ole lainkaan. Suomenkielinen painos on käännetty Janssen Verlagin julkaisemasta alkuperäispainoksesta (1996), joten kohtaus lienee peräisin siitä. Carlsen Verlag on lasten- ja nuortenkirjallisuuden painottunut kustantamo, joka on julkaissut myös useita Ralf Königin aikuissarjakuvia. Vaikka Königin sarjakuvien huumori on yleensäkin roisia, ilmeisesti tämä kyseinen kohtaus on ollut liikaa lastenkirjallisuuden kustantajalle, ja se on jätetty tarkoituksella pois ja sen ympärillä olevia tekstejä on muokattu siten, ettei puuttuminen luo katkosta sarjakuvan loogiseen etenemiseen.

Kuva 9. – Öö... – Mitä nyt?! Häivy, Norbert, etsä huomaa, että sä häiritset! – Mä olen jo menossa... Mä... Mä soitan sulle, okei?... (DBM, 106.)

Sarjakuvassa *Der bewegte Mann* Doro on juuri löytänyt poikaystävänsä Axelin alasti Norbertin kanssa, mutta Doron mainittua olevansa raskaana Axel sekoaa onnesta ja suutelee Doroa (kuva 9). Axelin onnentunnetta visualisoi paratiisimainen ympäristö: kukkia, sydämiä, nuotteja musiikin symboleina, eläimiä pareittain, pilvien välistä laskeutuu valo heidän ylleen, ei muita ihmisiä kuin vain he kaksi, rakastavaiset – Adam ja Eeva. Heillä ei ole vaatteita yllään, he eivät siis ole vielä langenneet syntiin. Koska Doro on juuri järkyttynyt nähtyään poikaystävänsä alasti toisen miehen kanssa, paratiisi ja hahmojen viaton luonnontila kuvittaa mitä ilmeisimmin nimenomaan Axelin toivetta uudesta alusta, puhtaalta pöydältä aloittamisesta Doron

kanssa. Paratiisiin kuitenkin luikertelee Norbertin näköinen käärme. Raamatussa käärme on yksi Saatanan ottamista hahmoista. Joidenkin kristillisten näkemysten mukaan Jumala loi ihmiset heteroseksuaaleiksi, mutta Saatanan viekoittelee ihmisiä homoseksuaalisiin tekoihin ja ajatuksiin. Kiltti, Axeliin ihastunut, tälle asuinpaikan tarjonnut ja tämän pyykkejä pessyt Norbert rinnastetaan tässä Saatanaan, mikä näyttää Axelin paratiisiunelman itsekeskeisenä ja naurettavana. Axel vilkaisee käärmettä kolmannessa ruudussa toisella silmällä samalla kun suutelee Doroa, ja Doro taas näyttää katsovan äimistyneenä molemmat silmät auki. Viimeisessä ruudussa hahmoilla onkin jo vaatteet päällä, paitsi Axelilla, joka ei niitä ole ehtinyt vielä pukea, kun hänet on yllätetty nolosti ”housut kintuissa”. Ruutujen välissä tapahtuu syntiinlankeemus. Vaikka Axel itse lankeaa vilkuilemaan käärmettä – jonka voi helposti nähdä myös peniksen ja sitä kautta homoseksuaalisuuden metaforana –, hän syyttää Norbertia onnensa häiritsemisestä ja häätää tämän ulos. Axelin heteroparatiisiunelma näyttäytyy lapsellisen itsekkäänä ja epäreiluna Norbertia kohtaan.

Myös *Superparadisessa* vitsaillaan kristillisellä seksuaalisuuskäsityksellä. Homomiehet ilmestyvät aidsiin kuolleen ystävänsä hautajaisiin, vaikka (hetero)sukulaiset yrittivät saada heidät olemaan tulematta. Kirkkomaalla sukulaiset alkavat säittää homovieraita puhuen Jumalasta ja aidsista ja antaen ymmärtää, että jälkimmäinen on rangaistus edellisen tahtoa vastaan rikkomisesta. Homohahmot provosoituvat myös heiluttamaan sanan säilää ja tilanne kärjistyy. Sivun 135 viimeisessä ruudussa homomies Herbert kommentoi jälkikäteen seurueensa hieman sopimattomia lausahduksia riidan tuoksinassa: ”Wie heisst das noch? ’Wer von euch ohne Schuld ist, der werfe den ersten Stein’?!” (’Miten se nyt menikään? ’Se teistä joka on synnitön heittäköön ensimmäisen kiven’?!’) Herbert viittaa Jeesuksen sanoihin, joita kristityn kirkkokansan olettaisi seuraavan. Seuraavan sivun aloittaa pitkä ruutu, jossa kirkkokansa saattelee kivisateessa homovieraat takaisin kaupunkiin ja kertova teksti kuuluu: ”In Pungelscheid sind demnach **alle** ohne Schuld.” (SP, 136. ’Näin ollen **kaikki** Pungelscheidin asukkaat ovat synnittömiä.’) Homoseksuaalisuus on Pungelscheidin kristittyjen mielestä niin suuri synti, että se saa heidät unohtamaan sekä omat syntinsä että vapahtajansa opetukset. Tätä seuraavassa ruudussa perään lentää jo talikkojakin, mikä liioittelukeinona tekee kohtauksesta vielä koomisemman.

Kuva 10. – ...Mutta jos pojasta nyt tulee tämän koulukaverin vaikutuksesta homoseksuaali? – Tuo on roskaa! – Homoksi tulee vain jos testosteronitaso äidin lapsivedessä on 13. ja 16. raskausviikon välisenä aikana 200 ng per 100 ml tai alle. (BK, 63. Suom. PA & Harri Lares.)

Kuvassa 10 homoseksuaalin soitonopettajan Konradin oppilaan äiti tulee järkyttyneenä kysymään neuvoa Konradilta, koska pelkää teini-ikäisen poikansa Matthiaksen muhinoivan toisen pojan, Gerdin, kanssa. Hän pelkää, että Matthiaksesta tulee homoseksuaali Gerdin vaikutuksesta, toisin sanoen hän uskoo, että ympäristö voi vaikuttaa ihmisen seksuaaliseen suuntautumiseen. Konrad sanoo kuitenkin tuollaisen puheen olevan roskaa, sillä lapsen seksuaalisuuden määrää äidin lapsiveden testosteronitaso. Konrad kuitenkin sanoo tämän vain, jotta äiti rauhoittuisi ja jättäisi pojan rauhaan; hänellä on omakin lusikkansa sopassa, sillä hän on itse ihastunut Matthiakseen. Konradin kommentti näyttyy ironisena, koska äiti on juuri näyttänyt roiseja alastonkuvia, joita poika ja tämän ystävä ovat ottaneet toisistaan, ja äidin huoli tulee mitä ilmeisimmin myöhässä. Konrad tuskin uskoo sanomaansa, vaan käyttää heterosentrisiä tutkimuksia homouden syistä omaksi hyödykseen, saadakseen hysterisen äidin rauhoitettua.

Testosteroniselitys toistuu vielä kaksi kertaa samassa sarjakuvassa. Sivulla 84 Matthiaksen äiti tekee paluun ja itkee poikansa homoutta: ”Warum war mein Testestoronspiegel nur unter 200 ng pro 100 ml?! Warum?!” (BK, 84. Kursiivi minun. ’Miksi minun testestoronitasoni oli alle 200 ng per 100 ml?! Miksi?’ Suom. PA & Harri Lares.) Äiti näyttyy naurettavana ja hysterisenä hahmona, joka on niin tietämätön, ettei hän osaa sanoa oikein edes kiveshormonin nimeä, saati että ymmärtäisi jotain tieteestä, ja joka on täysin muiden ihmisten selitysten vietävissä.

Testosteronivitsi tekee pilkkaa ihmisistä, jotka uskovat kritiikittömästi mihin tahansa homofobiseen ”faktaan”, joka tieteen nimissä heille esitetään.

Kolmannen kerran selitys esiintyy sivulla 67, kun Konradin kumppani Paul mainitsee täsmälleen saman ”faktan” sarkastinen ilme kasvoillaan, kun espanjalainen rakennusmies Ramon tiedustelee, miksi Paul ei harrasta seksiä naisten kanssa. Sen jälkeen Paul sanoo: ”– Naja... – Ich bin halt schwul! Ich steh halt auf Kerls! Warum ist doch egal, oder?” (– Nojoo... – Mä nyt olen hintti! Mä diggaan kundeja! Se on ihan sama miksi, eikö?”, BK 67. Suom. PA & Harri Lares.) Paul jättää ilmaan kysymyksen, onko olemassa jokin motiivi, jonka vuoksi pitäisi etsiä syytä siihen, miksi joku pitää miehistä tai joku naisista. Kysymykseen oikeastaan antaa vastauksen *...und das mit links!* -sarjakuvassa Ralf-hahmo:

”Diese ganze Gesuche nach Gründen, warum jemand Schul wird, ist doch völlig überflüssig! Ob’s am Testosteronspiegel im Fruchtwasser der Mutter lag oder ob jemand als Kind Pornos entdeckt hat... Diese ganze Forschung dient doch nur dem Zweck, daran was manipulieren zu können und Schwulsein auszumerzen!” (UDML, 15.)

’Tämä alituinen syiden etsiminen, miksi jostakin tulee homo on täysin turhaa! Johtuuko se äidin lapsiveden testosteronitasosta tai siitä että joku katseli pornoa... Nää kaikki tutkimuksethan pyrkii vain manipulointiin ja hävittämään homouden maan päältä!’

Homouden ja heterouden selittäminen lapsiveden testosteronitasoilla on toistuvan vitsin aiheena *Bullenklöten!*-sarjakuvassa ja sarjakuvapiirtäjää jossain määrin edustava autofiktiivinen Ralf eksplikoi UDML:ssä syyn, miksi selitystä parodioidaan. Nimenomaan homoseksuaalisuudelle etsitään syytä, koska sitä pidetään virheenä, joka halutaan eliminoida, mutta heteroseksuaalisuudelle ei. Teorian koomista vaikutusta lisää testosteronilukujen yksityiskohtaisuus ja näennäinen tieteellisyys, mikä uppoaa epäkriittisiin heteroseksisteihin täydellisesti.

6.2 Homohahmojen käsityksiä heteroseksuaalisuudesta

86

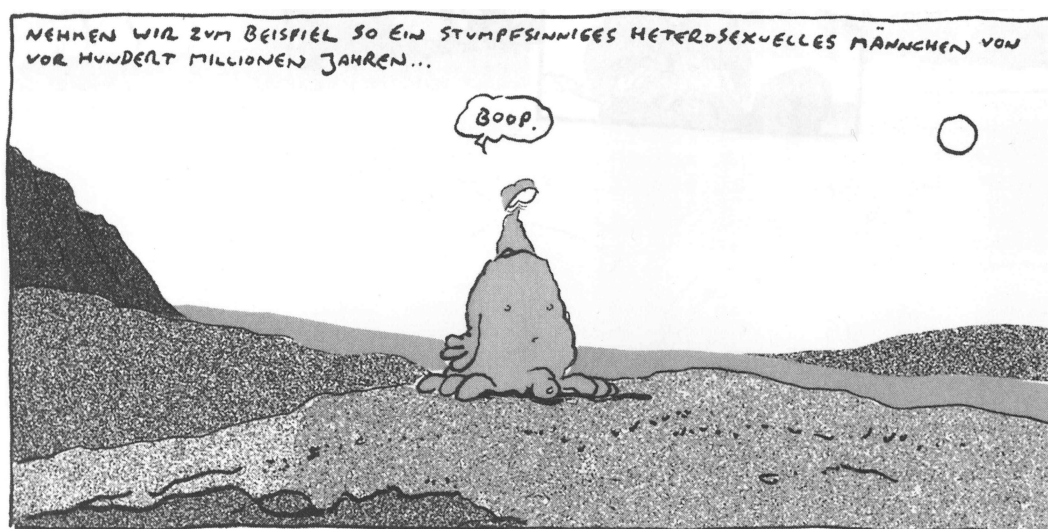
Kuva 11. – Tiesittekö, että se, että pidätte tätä lasta ”söpönä”, ei ole pohjimmiltaan mitään muuta kuin luonnon arkaainen itsesuojelumekanismi. Te näette vauvan, ja teidän aivot sanoo ”söpö”, jotta te ette söis sitä. Se on vain evoluution jippo! – Että me ei syötäis sitä?! – Jep! Näitä yhteyksiä ei aina ole tehty meille selviksi! Näettekö esimerkiksi ton alushousumainosplakaatin tuolla! – ... Onko teidän mielestä toi nuori mies eroottinen? Aivan varmasti! – Tuota... Mä... – Näettekö?! Ja miksi se on teidän mielestä eroottinen? Sillä on läpitreenattu kroppa, muskelit, kapea lantio, se näyttää nuorelta ja voimakkaalta, terveeltä ja vahvalta. Siihen sä reagoit naisena! – Ja juuri sen takia, koska teidän aivot viestii tällä hetkellä: **toi** on hyvä metsästäjä! **Hän** pärjää metsällä! **Hän** kykenee suojelemaan ja ruokkimaan minut ja pari lasta! – Meidän pitää ostaa vielä makkaraa! – Aivoissanne oleva ohjelma on miljoonia vuosia vanha, mutta sillä ne myy **yhä vielä** alushousujaan! (BB, 86. Suom. PA ja Harri Lares.)

Königin sarjakuvien homohahmoilla on myös omia käsityksiään siitä, mitä heteroseksuaalisuus on, miten ihmisestä tulee heteroseksuaali ja kuka määrittellään heteroseksuaaliksi ja kuka ei. Nämä käsitykset ovat melko subjektiivisia ja epäkoherentteja, eikä niitä ole esitetty täysin vakavissaan. Humoristisina heitteinäkin niissä on kuitenkin jotain perää ja ne kertovat jotain siitä, millaisena heteroseksuaalisuus voi näyttäytyä marginaalista käsin. Löytämäni käsitykset olen nimennyt evolutiiviseksi heterokäsitykseksi, heterous estoisuutena -käsitykseksi ja funktionaaliseksi heterokäsitykseksi.

Muutaman sarjakuvien homohahmon käsitys heteroseksuaalisuudesta pohjautuu evoluutioteoriaan. Sarjakuvanovellissa ”Hibiskustee” homomies Max intoutuu selittämään kaupassa tuntemattomalle mies-nais-pariskunnalle käsityksiään evoluution ovelista keinoista, kun nainen pysähtyy ihailemaan söpöä vauvaa (kuva 11). Max valistaa naista, että evoluutio on käsitellyt hänen aivonsa pitämään vauvoja söpöinä. Max jatkaa teoriaansa alusvaatemainokseen, jossa lihaksikas mies poseeraa pelkissä alushousuissa ja kysyy, pitääkö nainen kuvan nuorta miestä eroottisena. Nainen ei ehdi vastata, mutta myöntävän vastauksen saa naisen punastuvista kasvoista. Max selittää, että miehen treenattu vartalo viestii terveyttä ja vahvuutta. ”Darauf reagieren Sie als Frau!”, Max sanoo, eli hänen mielestään nainen reagoi miesvartaloon, *koska on nainen*. Maxin teorian mukaan evoluutio ohjelmoi nimenomaan naisia haluamaan miehiä.

Maxin valitsema metafora, ohjelma (*das Programm*), kuitenkin ristivalottaa kiinnostavasti teoriaa. Metaforassa aivot ovat tietokone ja evoluutio ohjelmoija. Mutta Max sanoo: ”Das Programm in Ihrem Gehirn ist **millionen Jahre** alt, aber damit verkaufen die **immer noch** Ihre Unterhosen!” Lihavoinnit korostavat, että kyseinen (heteroseksuaalisuus)ohjelma on todella vanha. Vanhuuden vaikutelmaa vielä lisää valittu metafora, sillä tietokoneohjelmat vanhenevat nopeasti, niitä päivitetään jatkuvasti ja kehitetään koko ajan uusia. Tätä tulkintaa vahvistaa sanan *aber* (’mutta’) käyttö: jos olisi käytetty esimerkiksi sanaa *und* (’ja’), vaikutelma olisi neutraalimpi, mutta tässä alushousujen myyminen ikivanhan ohjelman avulla näyttäytyy ihmetyksen aiheena. Tässä valossa voi tulkita niinkin, että Maxin mielestä kyseinen (heteroseksuaalisuus)ohjelma on auttamatta vanhentunut.

Tätä evolutiivista heteroteoriaa Max kyseenalaistaa myös myöhemmällä kommentillaan. Parin poistuttua paikalta, Max katsoo alushousumainoksen miestä ja kysyy tältä: ”Seufz... Und warum finde **ich** dich geil?” (‘Huokaus... Mutta miks **mä** sitten kiihotun susta?’ BB, 87). Max ei itsekään ole vakuuttunut esittämästään teoriasta, koska se käsittää vain heteroseksuaalit ja sulkee ulkopuolelleen muut, mukaan lukien hänet itsensä. Maxin esittämän teorian ajattelutapa on kulttuurissamme yleinen, ja ajatusta siitä, että evoluutio ohjelmoi ihmisistä heteroseksuaaleja, seuraa yleensä ajatus, että homoseksuaalisuus on jonkinlainen geenivirhe (tässä teoriassa ovat mukana ainoastaan nämä kaksi vaihtoehtoa, ja tyypilliseen tapaan polaarissa oppositiossa). Max on omaksunut ajattelutavan, mutta seuratessaan ajatusta pidemmälle hän huomaa teorian problemaattisuuden.¹⁷

Kuva 12. Ottakaamme esimerkiksemme tylsämielinen heteroseksuaalinen koiras satoja miljoonia vuosia sitten... – Boop. (SP, 72. Suom. PA & Hannu Tervaharju)

Superparadise -sarjakuvassa puolestaan Herbert pitää virallisemmän esitelmän evoluutiosta ja seksuaalisuudesta. Hänen mukaansa evoluutio on punonut heteroseksuaalisen suvunjatkamisjärjestelmän miljoonia vuosia sitten ja homoseksuaalit (miehet) joutuvat elämään sellaisten ”heteroneuroosien” (*Hetero-Neurosen*) kanssa, joiden ei pitäisi liittyä heihin ollenkaan. Esimerkkinä heteroneurooseista hän mainitsee vakituisen parisuhteen ja perheinstituution. Herbert

¹⁷ Tavallaan Maxin selitys sopisi myös edelliseen lukuun parodioista, mutta koska se liittyy myös seuraaviin homohahmojen evoluutioteoretisointien jatkumoon, olen sisällyttänyt sen samaan lukuun niiden kanssa.

esittää diasarjan muinaisesta ”tylsämielisestä heteroseksuaalisesta koirasta” (*ein stumpfsinniges heterosexuelles Männchen*¹⁸, suom. PA), joka on tyhmä ja arvostelukyvytön ja joka evoluution käskystä vain jatkaa sukuaan ja sen jälkeen kuolee. (SP, 72.) Kuvassa 12 näkyvä koiras on ulkomuodoltaan aika kaukana sarjakuvien nykyhetken heteroseksuaalien kuvauksista, mutta silti se hahmona mitä ilmeisimmin kommentoi epäsuorasti nykyheterokulttuuria ja sen kyvyttömyyttä itsereflektioon sellaisissa asioissa kuin lisääntyminen ja perheinstituutio. Heteroseksuaali näyttäytyy tässä itseäntiedostamattomampana ja älyllisiin valintoihin kykenemättömämpänä kuin homoseksuaali.

Näiden teorioiden langat lopulta vetää yhteen Paul, joka *Superparadise*-sarjakuvassa sanoo: ”Der Mensch stammt nun mal vom Tier ab, und der Homo vom Hetero!” (SP, 139. ’Ihminen polveutuu eläimestä ja homo heterosta!’ Ks. myös K&P3, 3.) Tässä mielleketjussa heteroseksuaalisuus näyttäytyy homoseksuaalisuutta primitiivisempänä elämänmuotona, samalla tavalla kuin (muiden) eläinten ajatellaan olevan primitiivisempiä kuin ihminen. Kun Max ensimmäisessä esimerkissä pohtii, miten itse sopii tähän evolutiiviseen heteroteoriaan ja Herbert teoretisoi heteroseksuaalisuuden muinaisia muotoja, Paul on keksinyt jo itselleen sopivan näkemyksen siitä, miten homoseksuaalisuus sopii teoriaan: se on ihmisen uusi kehittyneempi muoto.

Toinen mielenkiintoinen homohahmojen esittelemä käsitys on, että heteroseksuaalisuus on estoisuutta. Homomiehet olettavat, että heteromiehen voi iskeä, jos hän on tarpeeksi humalassa (DBM, 47) ja itse asiassa heteromies saattaakin harrastaa seksiä miehen kanssa humalassa, kuten Axel meinaa tehdä Norbertin kanssa (DBM, 53) ja kuten ritari Adrian tekeekin Ottokarin kanssa (SS, 26). Kun estot alkoholin vuoksi vähenevät, heterouden illuusio murtuu.

---

¹⁸ *Männchen* on saksan sanan Mann, ’mies’, deminutiivi, eli pienuutta tai hellittelyä ilmaiseva johdos. Se merkitsee yleisimmin urosta tai koirasta, mutta Hannu Tervaharju on kääntänyt sanan ”alkuiehmiäksi”.

Kuva 13. – Ovatko nämä kaikki pornofilmejä?! – Jossain siellä välissä on varmaan keittokirjojakin! – Ja pelkkiä miehiä? – Totta kai pelkkiä miehiä. – Ja sinäkö vain työnnät tällaista tavaraa hyllyyn? Minä en tekisi niin... Olenko siis estynyt tai jotain? Olet hetero. Se on kutakuinkin sama asia. (WDK, 71. Suom. PA & Hannu Tervaharju.)

Kuva 14. – Toi on se, mikä mua ottaa aivoon teissä homoissa... Teille kaikki heteroseksuaalit on piilohomoja. – Ei pidä paikkaansa. Vain kaikki hyvännäköiset. (PB, 52. Suom. PA & Juha Lares.)

Suorimmin tämän käsityksen artikuloi Sigi sarjakuvassa *Wie die Karnickel*. Kuvassa 13 homoseksuaali Sigi keskustelelee heteroseksuaalin ystävänsä Horstin kanssa pornovideoiden näkyvillä pitämisestä. Sigi pitää pornovideoitaan häpeilemättä hyllyllä, kun taas Horst pitää niitä piilossa. Kun Horst ihmettelee, onko hän jotenkin estoinen, Sigi vastaa, että Horst on heteroseksuaali ja se on melko lailla sama asia.

Kuitenkin Horstin syy pornon piilottamiselle on tehty selväksi eikä se ole Horstin estoisuus: tyttöystävä ja muut tutut naiset eivät hyväksy pornoa. Vaikka Sigin kommentti näyttäytyy täten lukijalle pitkälti vitsinä, se ei poista sitä tosiasiaa, että Sigi voi silti ajatella näin.

Joidenkin homohahmojen käsitys siitä, mikä ja kuka on heteroseksuaali, on jokseenkin funktionaalinen. Monissa Königin sarjakuvissa homohahmot määrittelevät toisten ihmisten seksuaalisuuksia omien etujensa ja päämääriensä mukaan. Kuvassa 14 homomies Norbert myöntää Axelille, että homomiehet pitävät hyvännäköisiä heteromiehiä piilohomoina. Norbert tietysti vitsailee, mutta hänen sanoissaan on totuuden jyväkin. Monissakin Königin sarjakuvissa homomiehet pyrkivät määrittelemään heterolta vaikuttavan ihastuksenkohteensa itselleen edullisella tavalla, esimerkiksi kaappihomoksi tai biseksuaaliksi, jos henkilö on näyttänyt olevansa kiinnostunut naisista (ks. esim. DBM, 42; SP, 51). Esimerkiksi vanhat, keskenkasvuiset, rumat tai typerät ihmiset saavat homohahmojen puolesta olla vapaasti heteroseksuaaleja – ja heidät helposti leimataankin sellaisiksi – mutta hyvännäköisiä nuoria miehiä ei haluta mielellään luovuttaa siihen kategoriaan, pois romanttis-eroottisten mahdollisuuksien piiristä. Heterona nähdään siis ne, jotka halutaan heteroina nähdä, ja ne, joille on käyttöä halun kohteina, luokitellaan ei-heteroiksi.

7 HETEROSEKSUAALISUUDEN REPRESENTAATIOITA

7.1 Heteromiehet

Sarjakuvien representaatio heteromiehistä on kiinnostava ja tarkastelenkin seuraavaksi, millaisia asioita heteromiehiin liitetään.

Pretty Babyssa esitetään sarjakuvien pisin lista heteromiehelle tyypillisistä ominaisuuksista. Norbert seurustelee miehen kanssa, jota Norbertin homoystävät pitävät omituisena. Mies on töissä teurastamossa – mistä syystä he kutsuvat häntä ”der Metzgeriksi” eli Teurastajaksi –, on kiinnostunut jalkapallosta, osaa viheltää sormillaan, katsoo kauhuelokuvia. Lisäksi hänellä on erektio-ongelmia ja hän on silloin tällöin tappeluissa. Waltraudin mielestä jokainen näistä ominaisuuksista viittaa siihen, että Teurastaja on latentti hetero. Tämä latentti hetero -sivujuoni huipentuu siihen, että Teurastaja päätyy harrastamaan seksiä Elken kanssa, mikä toimii todisteena siitä, että Waltraud oli oikeassa. Kaikki edellä luetellut ominaisuudet näyttävät siis erityisesti heteromiehille kuuluvina.

Heteromiehiin liitetään sarjakuvissa myös arkajalkaisuus, avuttomuus ja rajoittuneisuus tietynlaisten asioiden suhteen. Heteromiehet eivät osaa kokata, pestä pyykkiä tai korjata vaatteita. Kun Doro jättää Axelin *Der Bewegte Mannissa*, tämä muuttaa Norbertin luo, joka laittaa tälle ruokaa ja pesee tämän pyykit, koska tämä ei itse osaa. Naiset tai homomiehet tekevät tämänkaltaiset asiat heteromiesten puolesta. Samassa sarjakuvassa Axel palaa ensimmäistä kertaa itsemurhayrityksensä jälkeen miesryhmän kokoukseen. Heteromiehet eivät uskalla puhua Axelille itsemurhayrityksestä, mutta homomies Waltraudin mielestä siitä pitäisi ehdottomasti puhua ja hän meneekin juttelemaan Axelin kanssa aiheesta. Waltraud pitää muita miehiä huonoina ystävinä, koska he välttelevät Axelin ongelmista puhumista, vaikka tietävät hänen olevan kriisissä. (DBM, 22.) Heteromiehet näyttävät avuttomina sellaisissa asioissa kuten puhuminen vaikeista tai herkistä aiheista. Samassa sarjakuvassa Norbert myös kommentoi Axelille, että heteromiehet eivät uskalla meikata tai pukeutua naistenvaatteisiin muulloin kuin karnevaaleissa, kun taas

homomiehet voivat pukeutua naistenvaatteisiin milloin vaan huvitellakseen (DBM 36). Axel myös pitää hulluna sitä, että homomiehet kutsuvat toisiaan naisten nimillä, koska hänelle on mahdoton ajatus, että voisi antaa itseään kutsuttavan sellaisella. Hän myös hermostuu vähän, kun Waltraud vitsaillen kutsuu häntä naisen nimellä (DBM, 41). Heteromies ei sarjakuvissa voi, uskalla tai osaa tehdä yhtä vapaasti mahdollisesti feminiinisenä pidettäviä asioita kuin muut.

Heteromiehyteen liitetään monessa eri sarjakuvassa myös sota ja väkivaltaisuus. Esimerkiksi *Lysistratassa* heteromiehet viettävät päivänsä sotien, kun taas homomiehet viettävät vain aikaansa klubilla. Sekä naiset että homomiehet pitävät heteromiesten 30 vuotta kestänyttä jatkuvaa sotimista hölmöläisten touhuna. Kun sitten sekä Spartan että Ateenan naiset ryhtyvät lemmlakkoon, molempien kaupunkivaltioiden armeijat käynnistävät toimintakykynsä säilyttääkseen ”Operaatio Pakkohomoseksuaalisuuden” (*Operation Zwangshomosexualität*, LY, 67). Operaation seurauksena sotilaat oppivat nauttimaan toisistaan, ja lopulta he eivät haluakaan enää tappaa toisiaan taistelukentällä vaan alkavat kesken taistelun riisuuntua ja muhinoita keskenään. Sarjakuvan humoristinen opetus on, että jos heteromiehet osaisivat arvostaa miesvartalon kauneutta, heidän olisi vaikeampaa tuhota sitä aseillaan. Samaan suuntaan viittaa myös Konradin ivaama Paulin näkemys maailmanpolitiikasta: ”wenn Saddam Hussein Präsident Bush gefickt hätte, häts den Golfkrieg nie gegeben” (BK, 35, ’jos Saddam Hussein olisi nussinut presidentti Bushia, ei olisi ollut koko Persianlahden sotaa’). Ratkaisuehdotusten vitsikkyydestä huolimatta sota näyttäytyy näissä sarjakuvissa nimenomaan heteromiesten aiheuttamana ongelmana.

Bullenklöten!-sarjakuvassa heteromies luulee Konradin hyväksikäyttäneen hänen poikaansa ja pahoinpitelee tämän, minkä jälkeen toinen homomies kommentoi: ”Die spinnen, die Heten...” (’Hulluja nuo heterot’, BK, 88). Kommentti on intertekstuaalinen viittaus Asterix-sarjakuviin, joissa Obelix toistuvasti ihmettelee roomalaisten ja muiden vieraiden kulttuurien outoja tapoja tällä sanonnalla (esim. ”die spinnen, die Römer”, eli ’hulluja nuo roomalaiset’). Roomalaisethan ovat Asterix-sarjakuvissa valloittaneet koko Ranskan, paitsi yhtä vastarintapesäkettä, pientä gallialaista kylää, jossa Asterix ja Obelix asuvat. Roomalaiset hallitsevat Eurooppaa – ovat valtakulttuuri – ja gallialaiset marginaalisen pieni kulttuuri.

Königin sarjakuvissa taas vieras kulttuuri ja valtakulttuuri on heterokulttuuri, ja sen outo tapa on väkivalta.

Kuva 15. – AAAUU!!! (K&P3, 15.)

Heteromiehiin yhdistetään myös kovakouraisesti käteleminen. *Pretty Babyssa* Norbert sanoo käteltyään Axelia: ”Dass ihr Heteros einem beim Händedruck gleich immer die Flosse zerquetschen musst...” (PB, 56. ’Että teidän heteroiden pitää aina kätellessä murskata toisen käsi...’) Kovakouraista kättelystä kuvastaa kyseisessä ja monessa muussakin kohtauksessa tähtiefekti kätelevien käsien yläpuolella (ks. myös BB, 97). Kuvassa 15 kovakouraisuutta havainnollistaa paitsi tähtiefekti, myös Konradin (vas.) punertuva naama, hikipisarot sekä puhekuplan kivunhuuto. Tämä vahva reaktio kertoo Manfredin (oik.) kättelyn äärimmäisestä kovuudesta ja sitä kautta myös Manfredin äärimmäisen vahvasta maskuliinisesta heteroseksuaalisuudesta.

7.2 Heteronaiset

Kuva 16. Mutta kukapa voisi vastustaa tällaisia seksuaalisia ärsykeitä? Sametinpehmeä suu – toimintakykyiset rinnat – kiihottavat sääret – synnytyshaluinen lantio – pitkät ja terävät kynnet – kalanhaju. (Suom. PA & Hannu Tervaharju, SP, 74.)

Olen esitellyt jo joitakin heteronaistyyppejä luvussa 5, mutta tässä luvussa käsittelen yleiskuvaa, jonka sarjakuvat tarjoavat heteronaisista. Naisten representaatio Königin sarjakuvissa ei ole visuaalisesti erityisen miellyttävä, mutta on syytä tarkastella lähemmin tämän epämiellyttävyyden merkityksiä, tarkastella naisten kokonaiskuvaa ja erottaa heteronaiskuva yleisestä naiskuvasta ja lesbonaiskuvasta.

Königin sarjakuvien naiskuvaa on Herkmanin mukaan arvosteltu negatiiviseksi ja yksiulotteiseksi (Herkman 1998b, 232–233).¹⁹ Ainoa Herkmanin tekstistä löytyvä lähde tälle väitteellä on Königin sarjakuva *...Und das mit links!*, jossa fiktiivinen Ralf puolustautuu naisvastaisuusväitteitä vastaan. Sarjakuva on toki *autofiktiivinen* – sen päähenkilö on Ralf König -niminen sarjakuvataiteilija – mutta on syytä pitää mielessä myös käsitteen loppuosa: teos kuitenkin on fiktiota. Fiktiivisen Ralfin puolustautumisen tarpeen sekä sarjakuvien luonteen huomioon ottaen, en pidä ollenkaan epätodennäköisenä, etteikö sarjakuvia vastaan olisi tosielämässä hyvinkin voitu esittää tällaisia väitteitä. Itse törmäsin tutkimusta tehdessäni ainakin yhteen

¹⁹ Kiinnostavaa on, että sarjakuvien suomennoksissa naista tarkoittavat sanat ovat usein ronskimpia ja misogynisempia kuin alkuperäisissä teksteissä. Esimerkiksi neutraali naista tarkoittava sana Frau on saatettu kääntää ”ämmäksi” (K&P, 31, suomennoksessa s. 17) tai ”mujjaksi” (PB, 101).

nettikirjoitukseen, jossa mieshenkilö paheksuu Königin naiskuvausta ("D. Vu" 2008).

Ensisilmäyksellä sarjakuvien naiskuva saattaa vaikuttaa arveluttavalta. Königin vakiohahmo Paul käyttää toistuvasti naisista sanaa "Quarktasche" eli 'rahkapussi' (esim. K&P 31). Myös Paulin sukunimi Niemöser voi vaikuttaa naisvastaiselta (*nie* = 'ei koskaan', *die Möse* = 'pillu'). Suurin osa sarjakuvien naisista on kuvattu epäviehättävinä, ja joidenkin naisten ulkomuotoa myös kommentoidaan negatiiviseen sävyyn homohahmojen äänellä. Esimerkiksi sarjakuvassa *Bullenklöten!* Paul katsoo ystäviensä kanssa heteropornoa ja sanoo: "Wieso fickt Der 'ne Frau?! Oh nein, diese Titten! Was finden Hetenkerle nur an diesen wackelnden Quarkbeuteln!?!)" (BK, 8. 'Miksi se panee naista?! Voi ei, noi tissit! Mitä heterokundit oikein näkee tollaisissa heiluvissa rahkapusseissa!?!' Suom. PA & Harri Lares.) Samassa keskustelussa Paulin ystävä sanoo: "Diese Fingernägel! Wenn mir eine mit solchen **Kralen** am Schwanz rumwerken täte..." (BK, 9. 'Noi kynnet! Jos joku sormeilis mun kullia tollaisilla...') Kuvan 16 muinaisessa naaraassa Herbertin evoluutioesitelmästä karrikoidut äärimmillen monet naishahmoilla toistuvat ulkonäköpiirteet, kuten pitkät kynnet ja pulleat rinnat, joita tällä naaraalla on jopa kuusi kappaletta.

Sarjakuvien arvostelun kohteena ei kuitenkaan ole nainen sukupuolena. Lesbonaisten representaatio eroaa jonkin verran heteronaisten representaatiosta. Lesbonaisiakaan ei ole kuvattu viehättävinä, mutta heillä ei ole näkyvää meikkiä kuten monilla heteronaisilla, heillä ei ole pitkiä maalattuja kynsiä, he eivät ole pukeutuneet paljastaviin, rinnat esille tuoviin vaatteisiin ja heillä on lyhyet hiukset (ks. esim. kuva 3 luvussa 4.2 ja DD2, 105). Lesbonaisten myös sanotaan kuorsaavan enemmän kuin heteronaisten (BB, 110). Lesbonaisten ilme on yleensä hapan tai iloinen, mutta ei koskaan samalla tavalla tylsämielisesti toljottava kuin joillakin heteronaisilla. Kuvan 16 muinaisen naaraan "muinaista" (nyky)seksuaalista suuntautumista ei ole mainittu kertaakaan, vaikka häntä tavoitteleva koiras mainitaan heteroseksuaaliseksi useamman kerran. Naaraalla kuitenkin on pitkät kynnet, tummaa luomiväriä ja huulipunaa, ylöspäin sojottavat hiukset ja tylsä ilme, joten hän ei muistuta kuvaukseltaan lainkaan sarjakuvien lesbohahmoja, mutta muistuttaa kylläkin joitakin

heterohahmoja. Täten naarashahmo viittaa pikemmin heteroseksuaalisuuteen kuin naiseuteen.

Groteskiuteen asti liioitellun feminiininen naisten visuaalinen kuvaustapa koskee siis heteronaisia pikemmin kuin naisia sukupuolena. Kuten yllä esittämistäni lainauksista voi huomata, homohahmojen kritisoinnin kohteena ovat tyypillisesti yksilöidyt naishahmojen piirteet, kuten pitkät kynnet tai isot esillä olevat rinnat. Tällaiset ominaisuudet eivät ole yhteisiä kaikille heteronaishahmoille sarjakuvissa. Nämä elementit ovat tyypillisiä nimenomaan luvussa 5.2 esittelemäni heteronaistyyppin edustajille, diskomisuille.²⁰ Esimerkiksi heterovanhemmat tai heteronaapurit eivät käytä yhtä paljon meikkiä tai pidä yhtä pitkiä kynsiä kuin diskomisut. Myös kuvan 16 heteronaaras muistuttaa ulkonäöltään selkeästi diskomisua, mutta ei lainkaan heterovanhempia tai -naapureita.

Naisiin kohdistuva negatiivinen kuvaus koskee siis oikeastaan lähinnä diskomisuja. Jos tarkastellaan kritiikkiä vielä lähemmin, voidaan huomata, että oikeastaan sen terä ei varsinaisesti osoita edes diskomisuihin. Kun kuvassa 16 kysytään, kuka tuollaisia ärsykeitä voisi vastustaa, huomio kohdistuu oikeastaan halun subjektiin ei objektiin: siis heteromieheen ja tämän omituisiin mieltymyksiin. Yllä olevissa lainauksissa homohahmot eivät kritisoi edes todellisia naisia vaan heteropornografian naishahmoja, eli itse asiassa he arvostelevat miesten fantasioita. Paul ihmettelee heteromiesten valtavaa kiinnostusta naisten rintarauhasiin, eikä Paulin ystävä ymmärrä, miksi naisilla pitää olla pitkät kynnet, vaikka ne ovat epäkäytännölliset ja jopa vaaralliset intiimitilanteissa. Kuvan 16 naaraassa ironisoidaan myös valtakulttuurin pakkomielleltä naisten rintoihin piirtämällä naarashahmolle jopa kuusi pullottavaa rintaa. Naarashahmossa karrikoidut myös heteronaisihanteeseen kuuluvat suuret huulet, maalatut silmät ja leveä lantio. Sarjakuvien kritiikki kohdistuu siis varsinaisesti heteronaisihanteen järjettömyyteen ja luonnottomuuteen.

Heteronaisihanteiden kritisointi ei ole pelkästään poliittista vaan siihen liittyy myös kateuden elementti. Sarjakuvassa *Bullenklöten!* Lutger sanoo: ”Manchmal müsste man so’ne blonde langbeinige dickbusige Dooftusse sein... So’ne Kim Basinger!”

²⁰ Toki alapään ”kalanhaju” on naiseen sukupuolena kohdistuva solvaus, mutta se on sarjakuvissa harvinainen poikkeus, ja vitsailee pitkälti homomiehen vieraantuneisuudella naisvartalosta.

(BK, 29. 'Joskus olis kiva olla sellainen vaalea pitkäkoipinen isorintainen hupakko... Sellainen Kim Basinger!') Lutger kadehtii diskomisutyyppeiden heteromiehiltä saamaa huomiota, mikä heijastaa sarjakuvien asennetta diskomisuihin laajemminkin.

Myös Paulin ”rahkapussittelun” takana on kateus diskomisuja kohtaan – eikä vähiten hänen sisartaan Edeltrautia kohtaan, jonka kanssa Paul kilpailee karskien, karvaisten miesten viettelemisessä (ks. esim. K&P3, 19). Lisäksi Paulin vanhemmat eivät hyväksy hänen homoseksuaalisuuttaan ja niin kauan kuin hänet voidaan yhdistää yhteenkään naiseen, edes sen vertaa, että hänen voisi sanoa tunnevan yhden naispuolisen ihmisen, hänen äitinsä ei suostu uskomaan hänen homouttaan (K&P, 47–49). Myös tästä syystä Paul suhtautuu tyyliin naisiin. Vaikka hyvätkään syyt eivät tietenkään oikeuta tosi elämässä seksististä käytöstä, Paulin käytös on sarjakuvissa perusteltu hänen henkilöhistoriallaan, mikä osoittaa, ettei moisen käytöksen salliminen ole mitenkään automaattista. Paul on jokseenkin koominen hahmo, jonka puheita muutkaan henkilöahmot eivät ota täysin tosissaan (tästä esimerkkinä edellisessä luvussa esittämäni lainaus, jossa Konrad pilkkaa Paulin maailmanpoliittisia käsityksiä). Rahkapussittelu kertoo enemmän Paulin hahmosta kuin sarjakuvien yleisestä asenteesta naisiin. Se, että yksi henkilöahmo rahkapussittelee naisia, ei mitenkään riitä tekemään sarjakuvasta seksististä.

Mitä tulee niin lesbohahmojen, diskomisujen kuin muidenkin heteronaisten epäviehättävinä kuvaamiseen, *...und das mit links!* -sarjakuva tarjoaa merkittävän näkökohdan siihen. Sarjakuvassa haastatteliija sanoo autofiktiiviselle Ralfille: ”Trotzdem musst du zugeben, dass Frauen in deinen Comics in der Regel nicht sehr attraktiv erscheinen...” (UDML, 53. 'Kuitenkin sun täytyy myöntää, että naiset ei yleensä ole sun sarjakuvissasi erityisen viehättäviä...') Ralf-hahmo vastaa tähän, että hän ei näe naisia erityisen viehättävinä, joten miksi hänen, homoseksuaalin sarjakuvapiirtäjän, täytyisi naiset piirtää viehättäviksi. Hän lisää vielä, että eihän hän piirrä monia miehiäkään viehättäviksi. (UDML, 53.) Todellakin, ainoat henkilöahmot, jotka Königin sarjakuvissa on piirretty silmää miellyttäväiksi, ovat päähenkilöiden ihastuksen/halun kohteet – jotka homosarjakuvassa useimmiten ovat miehiä. On kiinnostava ajatus, että naiset *pitäisi* kuvata jotenkin viehättävinä. Kukaan ei tunnu valittavan siitä, että mieshahmot eivät ole viehättäviä, mutta naisten jotenkin *kuuluu* olla viehättäviä ja ”kauniimpi sukupuoli”. Perinteisesti

naissukupuolta on väheksytty siten, että sen inhimillinen kapasiteetti on redusoitu eroottisen halun kohteena toimimiseen. Königin sarjakuvissa on virkistävää se, että naiseus ja seksikkyys eivät liity automaattisesti yhteen, sillä liian usein valtakulttuurissamme (niin myös suuressa osassa aikuisten sarjakuvasta) nainen on ikään kuin metafora seksille. Esittämällä naisen ulkonäöltään arkisena ja epäviehättävänä, toisinaan jopa groteskina, sarjakuvat demystifioivat naisvartaloa.

7.3 Heteron seksuaalisuus

Luvussa 6.2 esittelin jo homohahmojen käsitystä heteroseksuaaleista seksuaalisesti estoisina, mutta heteroiden seksuaalisuuden representaatiossa on myös muita kiinnostavia piirteitä.

Heteroseksuaalisuuteen liitetään useissa eri sarjakuvissa seksuaalinen naiivius, tietämättömyys ja epäaktiivisuus. Esimerkiksi *Lysistrataan* upotetussa näytelmässä Hepatitos ihmettelee, miksi heteromiehet eivät tyydytä itseään, jos heidän vaimonsa eivät kerran suostu seksiin, ja tarjoilija kommentoi, että heterot ovat naiiveja tällaisissa asioissa – toisin sanoen, he eivät osaa masturboida. Heteromiehet eivät myöskään tunne omaa kehoaan ja omia seksuaalisia mahdollisuuksiaan yhtä hyvin kuin homomiehet. Esimerkiksi *Der bewegte Mannissa* homomies Waltraud antaa miesryhmän heteromiehille seksivinkkejä ja ohjeita (DBM, 15–16). *Wie die Karnickelissa* taas Sigi päivittelee sitä, miten heteromiehet eivät tiedä mitään eturauhasen tai nännien kiihottamisesta ja suunnittelee alkavansa pitää eturauhasseminaareja heteromiehille (WDK, 69–70, 76). Heteroseksuaalien seksielämä ei näyttäyty myöskään kovin aktiivisena, mitä havainnollistaa esimerkiksi kuva 2 (luvussa 4.1), jossa Horst puolustautuu sanomalla, että kyllä heterotkin harrastavat välillä seksiä (ks. myös esim. BADK, 88²¹).

Heteroiden suhde seksuaalisuuteen näyttäyty sarjakuvissa myös ristiriitaisempänä ja ongelmallisempänä kuin homomiesten. *Der bewegte Mann* -sarjakuvassa miesryhmä kokoontuu säännöllisesti keskustelemaan mieheyden ongelmista (DBM, 10).

---

²¹ Käyttämäni *KDG:n* ja *BADK:n* yhteispainoksen sivunumerointi jatkuu edellisestä suoraan jälkimmäiseen. Tässä numerointitavassa kyseinen sivu on 88, mutta yksittäispainoksessa suomennoksesta päätellen se olisi todennäköisesti s. 22.

Enimmäkseen ryhmän miesten käsittelemät ongelmat liittyvät naisiin ja seksuaalisuuteen, ja heidän heteroseksuaalisuutensa sisältää monia ristiriitoja. He ovat kiinnostuneita anaaliseksiä, mutta kokevat, etteivät voi harrastaa sitä tai ehdottaa sitä naispuolisille kumppaneilleen, koska se olisi *frauenfeindlich*, eli naisvihamielistä (DBM, 11). Samoin heidän suhtautumisensa pornografiaan on ongelmallinen, toisin kuin homomiesten. Kun Axel menee elokuvateatteriin katsomaan pornoelokuvaa ja törmää siellä toiseen miesryhmäläiseen, Bertholdiin, hänen kasvonsa alkavat punottaa nolostuksesta ja Berthold teeskentelee olevansa tekemässä esitelmää miehen roolikäyttäytymisestä kaupallisessa pornografiassa. Axelkin alkaa selitellä halunneensa nähdä omin silmin pornoelokuvien naisvihamielisyyden. (DBM, 72.) Tasa-arvoon pyrkivien heteromiesten suhtautuminen pornoon on kaksijakoinen: toisaalta he haluavat katsoa sitä, mutta toisaalta he tiedostavat sen epäkohdat ja haluavat vastustaa sitä – tai eivät ainakaan halua näyttää muiden silmissä naisvihamielisiltä.

Myös muissa sarjakuvissa heteromiehet joutuvat salaamaan pornonkatselunsa ja piilottamaan pornonsa (BB, 29; WDK, 71), kun taas homomiehet pitävät videoita ja kuviaan ylpeästi näkyvillä. Monet naishahmot *Wie die Karnickelissa* vastustavat pornografiaa eivätkä hyväksy miestensä katsovan sitä, saati että katsoisivat sitä itse (WDK, 24–33, 38, 114).²² Heteroporno näyttyy ongelmallisena niin heteronaisille kuin heteromiehillekin sukupuoleen liittyvien tasa-arvokysymysten vuoksi, kun sen sijaan homomiehet voivat vapaasti nauttia homopornosta ilman tasa-arvo-ongelmia ja syyllisyydentunteita.

Myös heteronaisten seksuaalisuus näyttyy ongelmallisena. *Wie die Karnickelissa* Vera heittelee seksuaalisuuden ristipaineissa, kun toisaalta hän kärsii seksuaalisista traumaista eikä hän pidä seksistä Horstin kanssa ja toisaalta hän kokee tarvetta piristää heidän seksielämänsä, miellyttää Horstia, pukeutua rohkeisiin alusvaatteisiin ja keikistellä tälle. Pornon epärealistinen naiskuva luo paineita Veralle, koska hän kokee, että hänen täytyy kilpailla pornovideoiden naisten kanssa miehensä huomiosta. Toisessa ääripäässä taas on Edeltraut, joka ei ole lainkaan seksuaalisesti ahdistunut, mutta joutuu puolustamaan oikeuttaan ”sikailla” miesten kanssa yhtäläisellä oikeudella kuin Paul ja muut (homo)miehet. (K&P3, 21.)

Königin sarjakuvissa seksuaalisuus näyttäytyy ongelmallisempänä asiana heteroseksuaaleille kuin homoseksuaaleille. Heteroiden suhdetta seksuaalisuuteen monimutkaistavat sukupuoliin ja sukupuolten tasa-arvoon liittyvät kysymykset, jotka eivät ole ongelma samansukupuolisissa suhteissa.

---

²² Eivät kuitenkaan kaikki. Lopulta Horst tapaa unelmiensa naisen, joka katsoo myös pornovideoita.

8 HETEROSEKSUAALISUUTEEN LIITETTYJÄ PIIRTEITÄ

8.1 Keskiluokkainen elämäntapa

Katz kirjoittaa *The Invention of Heterosexuality*ssä, että 1800-luvun alkupuolen Amerikassa urbaani keskiluokka pyrki löytämään paikkansa erottautumalla sekä oletetun dekadentista yläluokasta että aistiensa vallassa olevasta alaluokasta. Keskiluokka keksi ”tosi rakkauden” ideaalin ja omi seksuaalisen puhtauden piirteekseen, tekijäksi, jonka avulla erottautua muista. Yhdynnästä pidättäytyminen avioliittoon odottavan tosirakkauden nimissä oli keskiluokalle merkittävä keino erottautua kevytkenkäisestä yläluokasta ja primitiivisestä alaluokasta. Vasta vuosisadan lopulla keskiluokan asema vakiintui riittävästi, jotta sen ei tarvinnut tukeutua pidättäytymiseen ja nautinnon torjumiseen. Nyt keskiluokka alkoi luonnollisuuden nimissä julistaa omaa heteroseksuaalisuuttaan. Katz kirjoittaa: ”The making of the middle class and the invention of heterosexuality went hand in hand.” (Katz 2007, 40–44.) Katz siis esittää, että heteroseksuaalisuus syntyi keskiluokan muodostumisen ja sen aseman vakiintumisen yhteydessä. Jälleen kerran tämä päättelyketju koskee heteroseksuaalisuuden historiaa Amerikassa, joten sitä ei voi yleistää kaikkialle, mutta Katzilla on muutakin sanottavaa keskiluokan ja heteroseksuaalisuuden yhteydestä, ja se koskee laajemminkin länsimaita.

Katz esittää, että vaikka 1800- ja 1900-luvun seksuaaliteoreetikot käsitelivät lähinnä epänormaalia seksuaalisuutta, heidän erityisenä kiinnostuksen kohteenaan oli luoda määritelmä ja puolustus normaalille seksuaalisuudelle. Keskiluokkainen seksuaalinen säädyllisyys oli muutoksen tilassa, ja vanha lisääntymisnormi oli käytännössä hylätty ennen kuin tilalle oli vielä ehtinyt tulla uutta normistoa. Seksuaaliteoreetikoilla oli tarve luoda uusi käsitteistö, jonka perusteella erotella seksuaalinen hyvä seksuaalisesta pahasta. (Katz 2007, 81.) Katzin mukaan pakkomieliteinen keskustelu samansukupuolisista perversioista syntyikin juuri 1800-luvun lopulla (Katz 2007, 46). Homoseksuaalisuus sai palvelua kammottavan epänormaalin roolissa ja vahvistaa heteroseksuaalisuuden hyvää normaaliutta (Katz 2007, 81). Keksimällä heteroseksuaalisuus ja sen perverssi vastapooli homoseksuaalisuus voitiin nimetä,

normalisoida ja oikeuttaa aiemmin tuomitut keskiluokan harjoittamat miehen ja naisen väliset nautinnot (Katz 2007, 50–51). Katzin ajatus keskiluokan ja heteroseksuaalisuuden synnyn yhteydestä on merkittävä huomio, ja teoria seksuaalisen hyvän ja pahan uudelleenmäärittelystä antaa järkeenkäyvän selityksen sille, miksi 1800-luvun lopulla näitä uusia seksuaalisuutta määritteleviä käsitteitä puhkesi kuin sieniä sateella.

Myös Königin sarjakuvissa heteroseksuaalisuus yhdistetään keskiluokkaiseen, porvarilliseen elämäntapaan. Sarjakuvien homohahmot käyttävät toistuvasti *Spießers*-sanasta johdettuja ilmauksia kuten ”der Heterospießers-Muff” (BB, 13, ’poroporvarillinen heterodunkkis’), ”Heterospießers” (BB 11, ’heteroporvarit’), ”alles normal und spiessig!” (SDSJK, 36, ’kaikki normaalia ja pikkuporvarillista’). Sana *der Spießers* on lyhennys sanasta *der Spießbürger*, joka tulee keskiajan kaupunginasukkaista (*bürger*), jotka puolustivat kaupunkia peitsin (*der Spieß*); sen vastakohta oli varsinaisen kaupungin ulkopuolella asuva *der Pfahlbürger* (*Spießbürger* 2010). Nykyään *der Spießersin* merkitys on kutakuinkin ’poroporvari’.

Sie dürfen sich jetzt küssen -sarjakuvassa nuori Paul pitää nuorelle Konradille palopuhetta:

Der ganz normale Heteromann heiratet mit Staates Segen die ganz normale Heterofrau, sie bauen sich ein Haus, machen Kinder, sie richten sich ein im ach so tollen Kapitalismus, er arbeit, sie putzt den Bälgern die Ärsche, alles normal und spiessig! (SDSJK, 36.)

Normaali heteromies nai valtion siunauksella normaalin heteronaisen, he rakentavat talon, tekevät lapsia, he tavoittelevat typerää kapitalistista hyvinvointia, mies käy töissä, vaimo putsaa kakaroiden perseet, kaikki normaalia ja pikkuporvarillista! (Suom. PA & Hannu Tervaharju.)

Tässä *spiessig* liittyy normaaliuteen, heterouteen, lasten tekemiseen, kapitalismiin, perinteisiin sukupuolirooleihin ja valtion hyväksymällä tavalla elämiseen. Nämä kaikki kietoutuvat yhteen konformistiseksi elämäntavaksi. Heterous näyttäytyy sovinnaisena ja porvarillisena elämäntapana. Paul jatkaakin palopuhettaan esittämällä, että homous on ainoa vaihtoehto ”pikkuporvarilliselle paskalle” (*Spießerscheiss*, SDSJK, 36). Jos kerran mitään muuta vaihtoehtoa pikkuporvarillisuudelle ei ole, porvarillisuuden ydin on Paulin näkemyksen mukaan nimenomaan heteroseksuaalisuudessa.

Kaikki heteroksi positioituvat hahmot eivät kuitenkaan elä keskiluokkaista ja pikkuporvarillista elämää. Tällaisia hahmoja ovat esimerkiksi *Sie dürfen sich jetzt küssenin* räväkkää elämää viettänyt Tilla-mummo ja *Pretty Babyn* Elke Schmitt, Axelin kiinnostuksen kohde, joka kritisoi porvarillisuutta, avioliittoa ja lasten tekemistä. Hän viihtyy San Franciscossa, koska kokee Saksan ilmapiirin ahtaaksi ja porvarilliseksi. Hän pilkkaa entisiä luokkakavereitaan, joilla on perhe, auto, omakotitalo, työ virkamiehenä, siistiksi leikattu kampaaja ja ”wohlstandsbauch” (’elintasomaha’). Elken seksuaalisuutta ei kylläkään ole nimetty heteroseksuaaliseksi, mutta hän osoittaa vahvaa seksuaalista orientoituneisuutta miehiin eikä missään vaiheessa naisiin. Sarjakuvassa hänen funktionsa on olla Axelin ja lopulta myös Teurastajan syrjähyppyjen kohde. Teurastaja päätyy harrastamaan seksiä Elken kanssa Norbertin kylpyhuoneessa, mikä paljastaa lopulta Waltraudin olleen oikeassa Teurastajan kaappiheteroudesta.²³ Vaikkei Elken seksuaalisuutta kukaan nimeä, hän on sarjakuvassa heteroseksuaalisessa positiossa. Elken voisi tulkita myös queeriksi tai queer-heteroksi, rikkoohan hän heteroseksuaalisia normeja elämäntavallaan, johon kuuluu muun muassa periaatteellinen perheettömyys, irtoseksi ja seksihuumeiden käyttö. Kuitenkin, jos Elke Schmitt tulkitaan queeriksi, määritellään samalla heteroseksuaalisuuden alue niin, että se kattaa vain normatiivisimman, keskiluokkaisimman elämäntavan, mikä ei jätä sijaa heteroseksuaaleiksi identifioituville, porvarillisen elämäntavan ulkopuolella eläville ihmisille.

---

²³ Sinänsähän seksin harrastaminen vastakkaisen sukupuolen kanssa ei tee ihmisestä automaattisesti heteroseksuaalia, mutta tässä läpi sarjakuvan pedattu vitsi rakentuu sen oletuksen varaan, että se nimenomaan tekee.

8.2 Muita heteroseksuaalisuuteen liitettyjä piirteitä

Kuva 17. – ”To Fall in Love”, pääosissa Meryl Streep ja Robert De Niro. Tunnepitoinen heteronyyhkyleffa, mutta i-has-tut-ta-va! – Voittehan jatkaa sitten myöhemmin[.] – Tuleeko Meryl Streep raskaaksi siinä leffassa? – Ei. – Miten epärealistista. (BB, 82.)

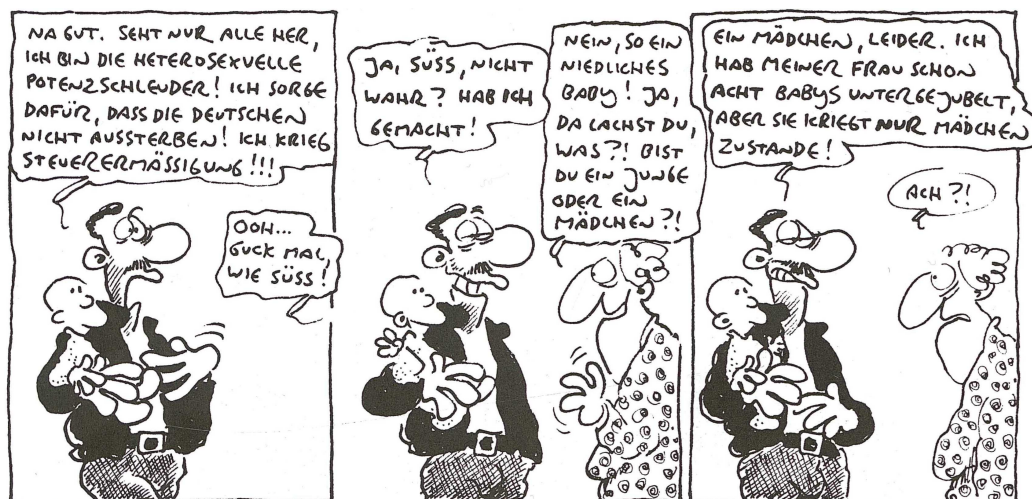
Heteroseksuaalisuuteen yhdistetään sarjakuvissa monenlaisia asioita ja ominaisuuksia. Kuten luvussa 4.2 esitin, sarjakuvissa lapset ovat yksi visuaalinen merkki henkilöhahmon heteroseksuaalisuudesta. Yksi yleisimmistä heteroseksuaalisuuteen liitettyistä piirteistä onkin lapset ja lisääntyminen. Kuvassa 17 heteronainen, joka odottaa kolmatta lasta, kysyy ”heteronyyhkyleffaa” (*Heterosülzfilm*) katsovalta veljeltään, tuleeko Meryl Streep elokuvassa raskaaksi. Kuultuaan kieltävän vastauksen, hän tokaisee kuivasti elokuvan epärealistisuudesta. Vaikka kommentissa lienee mukana huumoria, nainen tuntuu näkevän lasten saamisen välttämättömänä seurauksena heterosuhteesta. Heteroseksuaalisuuteen yhdistetään paitsi lisääntyminen myös liikakansoittuminen (ks. esim. kuva 2 ja kuva 4).

Heteroseksuaalisuuteen liitetään toistuvasti myös avioliitto. Esimerkiksi *Pretty Babyssa* Walter/Waltraud sanoo heteroseksuaaliksi paljastuneesta Teurastajasta: ”Wahrscheinlich ist er schon weg, er hat sie geheiratet, und sie ist schon schwanger! Wie Heteros das eben so machen...” (PB, 116. ’Todennäköisesti se on jo häipynyt,

mennyt muijan kanssa naimisiin ja se on jo raskaana niinkuin heterot nyt tekee...’) Tässä tapauksessa heteroseksuaaliseen avioliittoon liitetään lisäksi pikaisuus: nopea eteneminen tapaamisesta avioliittoon. Vastakohtana voisi nähdä Konradin ja Paulin, jotka suunnittelevat avioitumista seurusteltuaan 15 vuotta (SDSJK).

Heteroseksuaalisuuteen liitettäviä yllättävämpiä ominaisuuksia on epähygieenisuus. Shakespearen Englantiin sijoittuvassa *Jagossa* teatteriseurueen näyttelijä sanoo kulisissa: ”Also ich für meinen Teil bin froh, dass ich nicht so aussehe und muffle wie diese heterosexuellen Barbaren da draussen im Publikum.” (Jago, 21. ’Siis mä omasta puolestani olen onnellinen, että mä en näytä enkä lemua kuin nää heteroseksuaalit barbaarit tuolla katsomossa.’) Tämä kohta voitaisiin vielä haluttaessa tulkita niin, että teatterin katsomo kerää erityisen barbaarista (heteroseksuaalista) yleisöä, mutta myöhemmin Tom Poope sanoo uuden nahkapubin miehistä, että he eivät peseydy kuin korkeintaan kerran viikossa, ”genau wie Heteros” (’just niin kuin heterot’, Jago, 28). Sarjakuvassa homomiehet tyypillisesti peseytyvät usein ja käyttävät hajusteita ja paheksuvat heteroseksuaaleja barbaareina, koska he eivät pidä itsestään samalla lailla huolta. Epäselväksi jää, koskeeko huono hygienia pelkästään heteromiehiä, joihin homohahmot usein viittaavat sanalla heteroseksuaali verratessaan itseään heihin, vai myös heteronaisia.

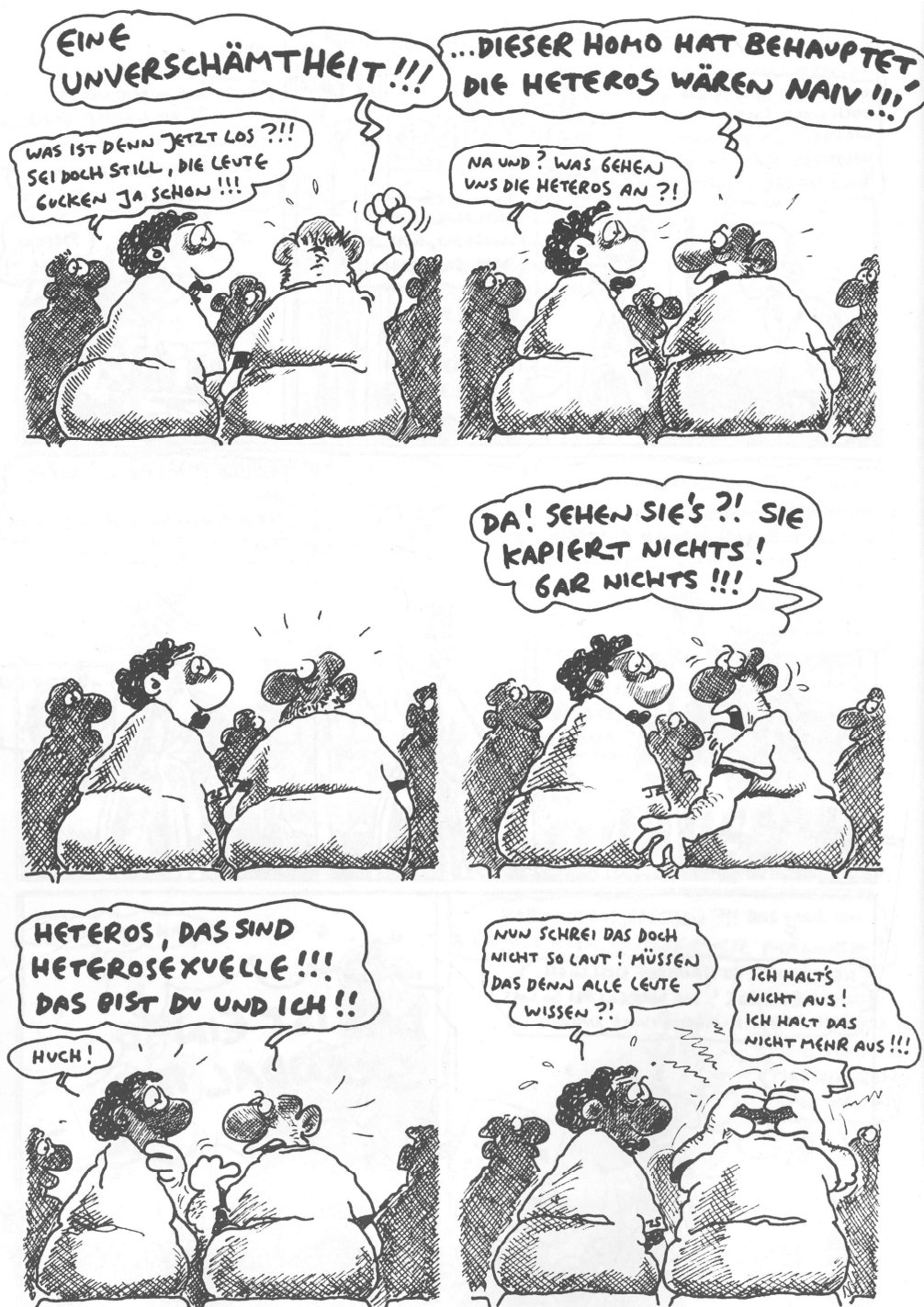

Kuva 18. – Hyvä on. Katsokaa kaikki, mä olen heteroseksuaali potenssilinko! Mä pidän siitä huolen, että saksalaiset ei kuole sukupuuttoon! Mä saan verovähennyksiä!!! – Ooi... Katso miten söpö! – Joo, söpö, eikö vain? Mä olen tehnyt sen! – Ei, mutta miten söpö vauva! Ai, kun se nauraa!! Oletko poika vai tyttö?! – Tyttö, valitettavasti. Mä olen jo hoitanut kahdeksan lasta mun vaimolleni, mutta se saa aikaan vain tyttöjä! – Ai?! (BB, 84.)

Kuva 19. – Mutta mä en anna periksi! Mä teen mun vaimon paksuks niin kauan kunnes mulla on poika! Potra poika, joka menee myöhemmin inttiin ja oppii puolustamaan isänmaata! – Hibiskusteetä. – Tä? – Juokaa molemmat ennen rakastelua kannullinen kuumaa hibiskusteetä! Silloin siitä tulee poika! (BB, 85.)

Heteroseksuaalisuuteen yhdistetään joissain sarjakuvissa myös misogynisyys ja nationalistisuus. Kuvissa 18 ja 19 homomies Max kantaa sisarensa lasta käsivarsillaan, tympääntyy ihmisten ”isää” ihailevaan tuijotukseen ja alkaa parodioida nationalistista ja misogynistä heteroseksuaalisuutta, joka arvostaa poikalapsia enemmän kuin tyttölapsia, koska he kasvattavat Saksan armeijan lukumäärää. Iäkäs heteronainen ei ymmärrä Maxin sarkastisuutta, vaan antaa vakavissaan vinkin poikalasten tekemiseen. Heteroseksuaalisuuteen yhdistyy tässä kohtauksessa paitsi nationalistisuus ja misogynia myös sarkasmintajuttomuus. Myös sarjakuvassa *...und das mit links!* on heteroseksuaali isä, joka haluaa siittää nimenomaan poikalapsia eikä lakkaa yrittämästä, ennen kuin saa sellaisen (UDML, 10–11), joten *Beach Boysin* viittaus heteroseksuaaliseen misogyniaan ei jää ainoaksi. Max sanoo *Beach Boysissa* heteroseksuaalien täyteen kauppareissun jälkeen kotiin television ääreen palatessaan: ”Am liebsten sind mir Heteros auf Video. Da kann man sie einfach abstellen, wenn’s nervt...” (BB, 87. ’Mä tykkään heteroista eniten videolla. Ne voi pistää pois päältä, jos ne ottaa aivoon...’) Max kokee heteroseksuaalien kanssa puhumisen rasittavaksi, ja erityisesti häntä rasittanee juuri kauppareissullaan kohtaamiensa heteroseksuaalien sarkasmintajuttomuus, misogynisyys ja nationalistisuus.

Kuva 20. (Oikealla) – Häpeämätöntä!!! – Mikä sun nyt on?! Ole hiljaa, ihmiset tuijottaa jo!!! – ...Tuo homo väitti heteroita naiiveiksi!!! – Mitä sitten? Miten heterot meitä koskettaa?! – Siinä! Näettekö?! Hän ei tajua mitään! Ei sitten mitään!!! – Heterot ovat heteroseksuelleja!!! Sinä ja minä olemme!!! – Ups! – Älä nyt huuda niin lujaa! Täytyykö kaikkien se tietää?! – Mä en kestä! Mä en kestä enää!!! (LY 46. Suom. PA & Teresa Mann.)

Sarjakuvissa heteroseksuaaleihin liitetään rasittavuutta ja sarkasmintajuttomuutta useammin yleinen typeryys ja tietämättömyys. He saattavat luulla, että heteroseksuaali ei voi saada aisia (DBM, 95) tai että sen voi saada toisen vieressä makaamisesta (PB, 24). Erytisessä niissä korostuu heteroseksuaalien tietämättömyys homokulttuurin asioissa. Heteroseksuaalit hahmot eivät usein ymmärrä homoseksuaalisuutta, eivät suostu uskomaan toisen henkilöahmon olevan homoseksuaali (esim. heterovanhemmat ja homoemot) eivätkä tunne homojen vessakulttuuria tai käytöskoodistoa (esim. BADK, 106, 114–116²⁴ ja DBM 85–87).

Heteroseksuaalista tietämättömyyttä demonstroi myös kuva 20, joka on antiikin aikaan sijoittuvasta sarjakuvasta *Lysistrata*. Kehystarinan heteropariskunta katsoo näytelmää, jossa henkilöahmo kutsuu heteroseksuaaleja naiiveiksi. Pariskunnan mies suuttuu moisesta väitteestä, mutta nainen ei ymmärrä, miksi hänen miehensä loukkaantuu, kun näytelmässä sanotaan heteroseksuaaleja naiiveiksi. Mies tuskastuu, kun nainen todistaa juuri väitteen naiiviudesta oikeaksi, kun hän ei ymmärrä, että he itse ovat heteroseksuaaleja. (LY,45–46.) Tässä kohtauksessa heteroseksuaalisuuteen liitetään naiivius ja tietämättömyys, mutta nimenomaan tietämättömyys heteroseksuaalisuuden itsensä suhteen: heteroseksuaali nainen ei ymmärrä olevansa heteroseksuaali. Osa sarjakuvien piikeistä kohdistuukin heteroseksuaalisuuteen itseään, normatiivista asemaansa ja valtaansa tiedostamattomana instituutiona.

Kaikkien tähän mennessä käsittelemieni piirteiden lisäksi heteroseksuaalisuuteen liitetään sarjakuvissa myös seuraavat asiat: tuulitakit, kumisaappaat ja onnelliset koirat (BB, 9), lihavuus, verohelpotukset ja paavin siunaus (BB, 11), kylmässä vedessä uiminen (BB, 55), ilotulitteiden paukuttelu uutenavuonna (K&P3, 26; STB, 13), lomakohteenä Mallorca (SP, 14) ja käsityöläisen/korjaajan ammatti (*Handwerker*, SDSJK, 113). Heteroseksuaalisuuteen liitetään Königin sarjakuvissa siis monenkirjavia asioita, joista joidenkin yhdistäminen heteroseksuaalisuuteen on itsestään selvempää kuin toisten. Toiset asioista ovat selkeästi heteroinstituution kritiikkiä ja toiset vähämerkityksisempiä vitsejä.

---

²⁴ Yksittäisessä *BADK*-painoksessa suomennoksesta päätellen noin s. 40 ja 48–50.

9 SYRJIVÄTKÖ SARJAKUVAT HETEROJA?

Heteroseksuaalien kuvaus Königin sarjakuvissa ei ole mairittelevaa: heterohahmot ovat usein paitsi ulkonäöltään myös luonteeltaan epämiellyttäviä henkilöitä. He ovat sarjakuvien sivuhenkilöitä ja usein homohahmojen naureskelun, ihmettelyn tai paheksunnan kohteita, ja jotkut homohahmoista esittävät myös selkeästi heterovastaisia kommentteja (esim. BB, 11; BADK, 96²⁵). Heteroseksuaalisuuteen yhdistetään paljon kielteisiä asioita kuten epähygieenisuus, sarkasmintajuttomuus, naiivius ja misogonia. Syrjivätkö sarjakuvat sitten heteroseksuaaleja?

Se, että jotkut sarjakuvien homohahmoista ovat heterofobisia, syrjivät heteroita, tai tekevät yleistyksiä heteroista, ei yksinään riitä tekemään sarjakuvista heterovastaisia. Herkman (1998b, 220), on kirjoittanut Königin sarjakuvien polyfonisuudesta: niissä ääneen pääsevät monenlaisia arvoja ja diskursseja edustavat hahmot ja niin homofobiset, heterofobiset, rasistiset, misogynistiset, misoandriset kuin suvaitsevaiset ja järkevätkin näkemykset. Usein väitteille ja yleistyksille, joita heteroseksuaaleista tehdään, löytyy yleensä jonkinlainen tasapainottava tekijä, joko eriyvä mielipide, vastakkainen näkemys, poikkeus väitettyyn sääntöön tai tilanteen esittäminen koomisessa valossa. Kuitenkaan, jos tarkastellaan kokonaiskuvaa, myönteisiä näkemyksiä heteroseksuaalisuudesta ei sarjakuvissa esitetä läheskään yhtä paljon kuin kielteisiä eikä läheskään yhtä paljon kuin homoseksuaalisuudesta.

Tärkeä on kuitenkin kysymys, voiko heteroseksuaaleja – valtakulttuurista – syrjiä? Stevi Jackson kirjoittaa feminististä ja sosiologista heterouden teoretisointia käsittelevässä teoksessaan *Heterosexuality in Question* (1999), että usein samat ihmiset, jotka juhliivat seksuaalisuuksien moninaisuutta heterouden ulkopuolella, suhtautuvat heteroseksuaalisuuteen yhtenä monoliittisenä kokonaisuutena – normina, jota vastaan moninaisuuden täytyy puolustautua (Jackson 1999, 164). Jacksonin mielestä on tärkeää tehdä erottelu heteroseksuaalisuuteen instituutiona ja yksilöiden heteroseksuaalisuuteen ja muistaa nähdä myös heteroseksuaalisuus moninaisena ja

---

²⁵ Yksittäisessä BADK-painoksessa suomennoksesta päätellen noin s. 30.

moniulotteisena (Jackson 1999, 129).²⁶ Tässä voi olla avain kysymykseeni. Voitaisiin ajatella, että heteroseksuaalisuutta instituutiona ei voida sortaa tai syrjiä, mutta yksilötasolla heteroseksuaaleja voidaan syrjiä heidän heteroseksuaalisuutensa perusteella.

Jos sarjakuvat huojuttavat vallassa olevaa heteroinstituutiota, siitä ei liene ihmiskunnalle haittaa, mutta tuntevatko heteroseksuaalit tulevansa syrjityksi Königin sarjakuvia lukiessaan? Sarjakuvien heterokuvaa voisi hyvällä syyllä sanoa kielteiseksi, mutta kukaan ei kuulu niitä siitä moittivan. Herkmanin (1998b, 222) mukaan Königin sarjakuvat ovat suosittuja heteroseksuaalien keskuudessa, ja myös omat havaintoni tuttavapiiristäni vahvistavat tämän käsityksen. Toisin kuin kielteisestä naiskuvasta, en ole missään törmännyt myöskään sarjakuviin kohdistuviin syytöksiin kielteisestä heterokuvasta.

Näkökulma heteroseksuaalisuuteen on niin tuore ja valtavirrasta poikkeava, että vaikka se sisältää elementtejä, jotka voitaisiin tulkita myös heteroita kaltoin kohteleviksi, yksittäisenä tapauksena sen potentiaali aiheuttaa todellisia syrjityksi tulemisen kokemuksia on heikko. Syrjityksi tulemisen kokemus vaatii toistoa: historiallista syrjinnän taakkaa, oikeuksien polkemista, jatkuvaa pelkoa vähättelystä tai solvaamisesta, matalaa itsetuntoa, itsensä näkemistä myös syrjijien silmin, itsensä tiedostamista osana syrjinnän jatkumoa. Jos heteroseksuaalien syrjinnän jatkumo tulevaisuudessa todella muodostuu, Königin sarjakuvat tullaan näkemään toisessa, paljon ankarammassa valossa. Mutta tämänhetkisessä maailmantilassa niiden heterorepresentaatiota on vaikea nähdä syrjivänä. Uskon sarjakuvien käsittelemien aiheiden ja homosentrisen näkökulman olevan pikemminkin virkistävää vaihtelua myös heteroseksuaaleille lukijoille. Monet heteronormit voivat ärsyttää yhtä lailla heteroseksuaalisia kuin ei-heteroseksuaalisiakin yksilöitä, ja Königin sarjakuvat purkavat näiden normien valtaa.

---

²⁶ Tosin Jackson toivoo näin tehtävän, jotta heteroseksuaalisuuden kritiikki ei syyllistäisi hetero-feministinaisia, ikään kuin miehet eivät voisi olla heterofeministejä tai ikään kuin heitä saisi heteroseksuaalisuudesta syyllistää. Jackson siis ei ehkä itsekään onnistu johdonmukaisesti tekemään erottelua yksilöllisten heteromiesten ja heteroinstituution välille. Toinen vaihtoehto on, että hän olettaa vanhakantaisesti, että (hetero)miehet eivät voi olla feministejä.

10 PÄÄTÄNTÖ

Tässä pro gradu -työssä olen tutkinut heteroseksuaalisuuden esittämistä Ralf Königin sarjakuvissa. Olen taustaksi ensin esitellyt heteroseksuaalisuuden käsitteen historiaa ja sitten tarkastellut laajaa sarjakuva-aineistoa monesta eri näkökulmasta: miten heteroseksuaalisuus rakentuu sarjakuvissa näkyväksi, millaisia toistuvia heterotyyppejä olen havainnut, millaisia käsityksiä heteroseksuaalisuudesta sarjakuvissa esitetään, miten heteroseksuaalisuutta representoidaan ja millaisia asioita heteroseksuaalisuuteen sarjakuvissa liitetään.

Aluksi tarkastelin heteroseksuaalisuuden käsitteen historiaa ja esitin, että käsite *heteroseksuaalisuus* ei kuvaa ikivanhaa romantiikan/erotiikan muotoa, vaan on 1800-luvulla syntynyt käsite, jonka määritelmät ovat vaihdelleet sen lyhyen historian aikana. Myös koko homoseksuaalisuus/heteroseksuaalisuus-jäsennys on kamppailut muiden seksuaalisuusluokitusten kanssa länsimaiden valtiudesta, mutta viimeistään Sigmund Freud ratkaisi pelin heteroseksuaalisuudelle ja homoseksuaalisuudelle. Se, että heteroseksuaalisuuden ajatellaan olevan diskurssin ulkopuolella, estää tehokkaasti heteroseksuaalisuuden diskurssin tarkastelun. Tutkimukseni on omalta osaltaan pyrkinyt purkamaan heteroseksuaalisuuden ympäröivää hiljaisuutta.

Aloittaessani tätä tutkimusta ajattelin voivani yksinkertaisesti ja helposti laskea, analysoida ja luokitella sarjakuvien heterohahmoja tyyppeihin, kuten Ron Becker teki analyysissään tv-sarjojen heterohahmoista. Heteroanalyysi osoittautui kuitenkin haastavammaksi kuin arvasinkaan, kun aloin nähdä heteroseksuaalisuuden diskursiivisena muodostelmana sen sijaan, että olisin ottanut sen annettuna ominaisuutena, joka yksilöllä joko on tai ei ole. Työni otti hieman toisen suunnan kuin Beckerin tutkimus. Päädyin kuitenkin sisällyttämään tutkielmaani myös pienen heterotypologian. Vaikka tyypittely on aina jokseenkin mielivaltaista toimintaa ja se tekee väkivaltaa aineiston moninaisuudelle, päätin tehdä sellaisen siitä huolimatta. Perustelen valintaani sillä, että näin laaja aineisto vaatii hieman kovakouraista käsittelyä, jotta siitä saadaan puristettua ulos jotain, mitä nuukasta aineistosta ei saisi irti ollenkaan. Typologian avulla sain nostettua näkyviin heterohahmojen erot ja moninaisuuden. Vaikka tyypittely näyttää yksilölliset hahmot ikään kuin ne olisivat

muiden tyyppiin kuuluvien jäsenien kanssa samanlaisia, tyyppikategorioiden väliset erot korostuvat. Näin sain havainnollistettua, että kaikki heteroseksuaaliset hahmot eivät ole samanlaisia, kaikkia heteromiehiä ei ole kuvattu haluttavina eivätkä kaikki heteronaiset ole tyhjöpäisiä diskomisuja. Tärkeä typologian havainnollistama asia on se, että heteroseksuaalien representaatio ei suinkaan ole yksiulotteinen vaan moninainen. Heterohahmoja on moneen lähtöön, ja typologiakin esittelee niistä vain yleisimmät tyypit. Sarjakuvissa on myös yksilöllisiä heterohahmoja, ei pelkästään tyyppinä esiteltäviä hahmoja kuten vähämerkityksiset sivuhenkilöt. Vaikka sarjakuvien heterorepresentaatio ei ole erityisen mairitteleva, se on kuitenkin monipuolinen eikä loppujen lopuksi eroa miellyttävyydeltään radikaalisti sarjakuvien yleisestä ihmiskuvauksesta.

Suurimmaksi työni ongelmaksi muodostui se, miten pystyn samaan aikaan olemaan tekemättä perusteettomia oletuksia henkilöhahmojen heteroseksuaalisuudesta ja tekemään kuitenkin havaintoja heteroseksuaalien representaatiosta. Olen pyrkinyt ratkaisemaan ongelman perustelemalla tekemiäni oletuksia, paitsi teoreettisesti, esittelemällä teoriaa sarjakuvasta pelkistämisen taiteena, jossa lukija tekee päätelmiä ja tunnistaa representaatioita henkilöhahmon piirteiden perusteella, myös tarkastelemalla konkreettisesti niitä merkkejä, joilla nämä kyseiset sarjakuvat rakentavat hahmoistaan heteroseksuaaleja. Totesin heteroseksuaalisuuden nousevan sarjakuvissa näkyviin erityisesti heteroseksuaaliksi nimittämisen, homofobian, hetero- ja homoelämän vertailemisen sekä tiettyjen visuaalisten merkkien kautta, joista näkyvimpänä ulostyöntyvät etuhampaat. Nämä ovat niitä elementtejä, joiden perusteella olen voinut sanoa jonkun henkilöhahmon positioituvan heteroseksuaaliksi. En ole halunnut omalta osaltani vahvistaa työlläni kulttuurissamme vallitsevaa homo/hetero-dikotomiaa, mutta olisin tehnyt vääryyttä materiaalilleni, jos olisin kieltänyt sarjakuvien maailman binäärisen seksuaalikäsityksen ja tavat, joilla seksuaalista orientoituneisuutta jäsennetään niissä.

Olen tutkinut, millaisia käsityksiä heteroseksuaalisuudesta sarjakuvissa esitetään, sekä parodisesti että puolitosissaan – täysin vakavissaan nämä sarjakuvat eivät juuri koskaan ole. Sarjakuvat piikittelevät heteronormatiivisia freudilaisia, kristillisiä ja biologisia, testosteronitasoon perustuvia käsityksiä. Sen lisäksi sarjakuvien homohahmot esittävät omia käsityksiään heteroseksuaalisuudesta, jotka näyttävät

puoliksi vitseinä, mutta valottavat kuitenkin, millaisena heteroseksuaalisuus voi näyttäytyä homonormatiivisuudesta käsin. Sarjakuvissa jotkut homoseksuaalit jäsentävät heteroseksuaalisuutta evoluutioteorian kautta, joka on kansankulttuurissa kenties yleisin tapa hahmottaa seksuaalisuutta. Kuitenkin hahmot myös kyseenalaistavat evoluutioteorian heteronormatiivisia käsityksiä seksuaalisuudesta, ja luovat omia muunnelmiaan teoriasta. Homohahmot näkevät geneettisen heteroseksuaalisuus-ohjelman vanhentuneena ja hahmottavat homoseksuaalia ihmisen uutena, kehittyneempänä versiona, joka tiedostaa itsensä ja valintansa paremmin kuin vanha heteroseksuaali. Evoluutiivisen heterokäsityksen lisäksi heteroseksuaalisuutta hahmotetaan sarjakuvissa estoisuuden kautta sekä funktionaalisesti. Homohahmot saattavat samaistaa heteroseksuaalisuuden estoisuuteen, ja nämä estot voivat murtua esimerkiksi humalassa. Monet homohahmot myös määrittelevät ihmisiä heteroseksuaaleiksi omien halujensa mukaan: heteroseksuaaleiksi määritellään helposti ihmiset, joita ei nähdä eroottisen/romanttisen kiinnostuksen kohteena ja jotka voidaan menetyksittä rajata eroottis-romanttisten mahdollisuuksien ulkopuolelle. Toisaalta, kuten haluttavan heteromiehen tapauksessa esitin, homohahmojen halu voi myös kiinnittyä nimenomaan kyseisten miesten heteroseksuaalisuuteen. Tässä tapauksessa heteroseksuaalisuuden ei vain toivota olevan lopullista, vaan jokin vaihe, esto tai illuusio, joka voidaan murtaa, josta mies voi päästä yli tai johon hän voi tehdä poikkeuksen. Joka tapauksessa esittelemäni homohahmojen käsitykset heteroseksuaalisuudesta ovat selkeästi homosentrisiä. Ne eivät ole tasa-arvoisia heteroseksuaaleja kohtaan, mutta toimivat vastapainona valtakulttuurin heteronormatiivisille käsityksille.

Olen tarkastellut esimerkinomaisesti, millaisia asioita heteroseksuaalisuuteen assosioidaan Königin sarjakuvissa. On kiinnostavaa tarkastella, millaiset asiat homonäkökulmasta katsottuna näyttäytyvät heteroseksuaalisina, esimerkiksi siksi, että heterokulttuuri piirtyisi paremmin näkyviin ja erottuisi yleisinhimillisyydestä. Lisäksi homonäkökulma tarjoaa mielenkiintoista heterokulttuurin kritiikkiä. Heteromieheyttä kritisoidaan sarjakuvissa esimerkiksi avuttomuudesta tunneasioista puhumisesta, pelokkuudesta ja rajoittuneisuudesta feminiinisen puolensa suhteen sekä väkivaltaisuudesta ja sotaisuudesta. Heteronaiseutta taas kritisoidaan lähinnä

älyttömistä ja epäkäytännöllisistä kauneusihanteista ja niiden noudattamisesta. Heteroiden seksuaalisuutta taas ei niinkään kritisoida, mutta se kerrankin piirtyy näkyviin erillisenä yleisestä seksuaalisuudesta ja näyttäytyy huomattavasti ongelmallisempänä kuin homojen seksuaalisuus. Heteroseksuaalisuuteen liitetään myös laaja valikoima erilaisia asioita, aina keskiluokkaisuudesta ilotulitteisiin ja avioliitosta epähygieenisyyteen. Näistä olen ikään kuin tehnyt peruskartoitusta; ei ole tarkoituksenmukaista vetää näistä yksittäisistä asioista pitkälle vietyjä johtopäätöksiä, vaan näen huomioni pikemminkin materiaalina muille tutkimuksille.

Sarjakuvissa heteroseksuaali on selkeästi *toinen*, mutta kenties heteroseksuaalisuus kaipaakin tulla tarkastelluksi ulkoapäin ja outouttaen. Kenties heteroseksuaalit lukijat nauttivat sarjakuvissa siitä, että heterokulttuuria tarkastellaan kriittisesti, herätellään sitä itsestäänselvyuden unesta. Erottamalla selkeästi mieheys heteromieheydestä ja naiseus heteronaiseudesta sukupuolen ja seksuaalisuuden välinen ero nousee selkeämmin näkyviin kuin valtakulttuurissa. Heterolukija pystyy myös kriittisen heterokuvan edessä tekemään eroa oman heteroseksuaalisuutensa ja heterokulttuurin välille – hänenkään ei tarvitse alistua valtakulttuurin normien ja huonojen käytäntöjen alle.

Tutkimuksessani oli kiinnostavaa käsitellä laajaa aineistoa ja tehdä siitä yhteenvetoja, sillä lähestymistapana se oli hyvin erilainen ja mielestäni haastavampi kuin kirjallisuudentutkimukselle tyypillinen tiukasti rajattuun aineistoon syvälle sukeltava analyysi. Tekemäni tutkimus on perustutkimusta heteroseksuaalisuudesta ja sen esittämisestä. Tutkimus on toiminut kokeiluna siitä, miten heteroseksuaalisuuden esittämistä voi tutkia, ja päänavauksena heteroseksuaalisuuden tarkastelemiseen kaunokirjallisuudessa. Olen tutkinut heteroseksuaalisuuden esittämistä homosentrisessä sarjakuvassa, mutta heteroseksuaalisuutta olisi tärkeää jatkossa tutkia myös muissa konteksteissa. Havaitsin heteroseksuaalisuuden historiaa kartoittaessani, että tarpeen olisi myös tutkimus heteroseksuaalisuuden historiasta Suomessa sekä muu lisätutkimus aiheesta. Varsin mielenkiintoista jatkotutkimusta Königin sarjakuvista olisi lukijatutkimus, joka tarkastelisi lukijoiden kokemuksia Königin sarjakuvien heterorepresentaatiosta. Kiinnostavaa voisi olla myös tarkastella esimerkiksi ”rodun” esittämistä tai ”rodun” ja seksuaalisuuden suhteita niissä, sillä valitettavasti itse

jouduin rajaamaan ”rotu”-aspektin ulos heteroseksuaalisuuden tarkastelustani tilan ja ajan puutteen vuoksi. Mielelläni näkisin Königin sarjakuvia tutkittavan myös visuaalisen kulttuurin tutkijoiden toimesta, jotka saisivat sarjakuvien kuvallisesta puolesta luultavasti enemmän irti kuin kirjallisuudentutkija.

Kiinnostavaa on, että kartoittaessani tutkimusmateriaalivaihtoehtojani huomasin, että Königin kaltaista homosentristä fiktiota proosakirjallisuuden puolella ei juuri ole. Sarjakuvan kentällä on Königin lisäksi esimerkiksi Alison Bechdelin *Dykes to Watch Out For* strippisarjakuva, jota on käännetty albumillinen suomeksikin nimellä *Lepakkoelämää* (2000). Televisiossa esimerkiksi *Will & Grace*, *Queer as Folk* (*Älä kerro äidille*) ja *The L Word* (L-koodi) ovat sarjoja, joissa heterot ovat ikään kuin vähemmistössä²⁷. Kaunokirjallisuudesta tällaisia asetelmia on vaikea löytää, sillä homokirjallisuus tuntuu keskittyvän enimmäkseen niin sanottuun *coming out* -kertomukseen tai vaihtoehtoisesti kahden yksilön rakkaustarinaa. Mistä johtuu, että juuri nämä mediat ovat kuvanneet maailmaa jo 80- (esim. König) ja 90-luvuilta (esim. *Will & Grace*) lähtien homosentrisestä näkökulmasta, queer-yhteisön sisältä käsin, mutta kaunokirjallisuus ei niinkään? Kyseessä on kaksi visuaalista mediaa, mutta suoraa yhteyttä visuaalisuuden ja queer-yhteisöllisyyden välillä on vaikea nähdä. Onko kaunokirjallisuus jotenkin yksilökeskeisempi media, jotenkin vähemmän yhteisöllinen, tai reagoiko se vain hitaammin? Vai liittyykö tämä jotenkin sarjakuvan ja tv:n viihteellisyyteen? Näitäkin kysymyksiä voisi olla huomionarvoista tutkia jatkossa.

Sarjakuvat tarjoavat myös kiinnostavaa kritiikkiä heterokulttuurille. Königin sarjakuvat rikkovat katseen maskuliinisuuden ja feminiinisuuden traditiota, sillä sarjakuvissa katseen ja halun kohteeksi asetetaan poikkeuksellisesti maskuliininen (oletetusti) heteroseksuaalinen mies. Sarjakuvat erotisoivat miesvartalon ja näyttävät lukijalle sen vaietun kauneuden. Esittämällä naiset epähaluttavina ja epäviehättävinä sarjakuvat myös riisuvat naisvartaloa turhasta mystiikasta. Kääntämällä eroottisen katseen naisesta mieheen sarjakuvat dekonstruoivat heterokulttuurin hiljaisen itsestäänselvyyden, jonka mukaan nainen on kauniimpi ja seksikkäämpi sukupuoli.

²⁷ En sisällyttänyt tähän listaan *Queer Eye for the Straight Guy* -sarjaa (*Sillä silmällä*), koska se on lifestyle-ohjelma, joka keskittyy heteromiesten muodonmuutoksiin eikä niinkään homoelämän ja -yhteisön kuvaamiseen.

Königin sarjakuvat eivät ole poliittisesti korrekteja tai erityisen heterosensitiivisiä; niiden huumori perustuu liioitteluun, karikatyyrisiin hahmoihin ja heteroseksuaalien ja homoseksuaalien vastakkainasetteluun. Sarjakuvien heterorepresentaatio tallaa hienolla rajalla ja astuu välillä ronskisti sen yli. Kuitenkaan en näe sarjakuvien heterorepresentaatiota tässä historiallisessa kontekstissa erityisen vahingollisena tai heteroseksuaalisia lukijoita loukkaavana – ovathan myös heteroseksuaalit ottaneet sarjakuvat omikseen. Sarjakuvat korostavat heterokulttuurin huonoja puolia vastapainona valtakulttuurin heterosentriselle maailmankuvalle ja kritiikittömälle heterokäsitykselle; ne ristivalottavat heteroseksuaalisuutta luoden siten täydemmän kuvan siitä.

LÄHTEET

Primaarilähteet

König, Ralf:

KDG & BADK = *Kondom des Grauens* (1987) & *Bis auf die Knochen* (1990) (*Kondom des Grauensin* jatko-osa). Yhteispainos, 2007. Hamburg: Rowohlt.

DBM & PB = *Der bewegte Mann* (1987) & *Pretty Baby–Der bewegte Mann 2* (1988). Yhteispainos, 11. painos, 2001. Hamburg: Rowohlt.

LY = *Lysistrata 2004* (1987). 15. painos. Hamburg: Rowohlt.

BB = *Beach Boys: Comics*, 1989. Hamburg: Rowohlt.

STB = *Silvestertuntenball und andere Schwulcomix* 1991. Hamburg: Carlsen Verlag.

BK = *Dicke Dödel 1: Bullenklöten!* 2008 (1992). 17. painos. Hamburg: Männerschwarm Verlag.

DBS = *Die besten Sahneschnittchen 2006* (1992). Lyhennetty uusintapainos *Sahneschnittchen und andere Schwulcomixista*. Hamburg: Carlsen Comics.

UDML = *...und das mit links!* 2005 (1993). Uudistettu painos. Hamburg: Carlsen Comics.

K&P1 = *Konrad und Paul – Big Dick*, 2004 (1993). Uusintapainos. Hamburg: Carlsen Comics.

K&P2 = *Konrad und Paul 2 – Overkill*, 2005 (1994). Uusintapainos. Hamburg: Carlsen Comics.

K&P3 = *Konrad und Paul 3 – Batman returns* 2005 (1997). Uusintapainos. Hamburg: Carlsen Comics.

Jago, 2008 (1998). 7. painos. Hamburg: Rowohlt.

SP = *Dicke Dödel 2: Superparadise*, 1999. Hamburg: Männerschwarmskript Verlag.

WDK = *Wie die Karnickel 2006* (2003). 2. painos. Hamburg: Rowohlt.

SDSJK = *Sie dürfen sich jetzt küssen*, 2007 (2003, *Bullenklötenin* 3. osa). 7. painos. Hamburg: Rowohlt.

DD1 = *Dschinn Dschinn: Der Zauber des Schabbar*, 2008 (2005). 4. painos. Hamburg: Rowohlt.

DD2 = *Dschinn Dschinn 2: Schleierzwang im Sündenpful*, 2006. 2. painos. Hamburg: Rowohlt.

Tappajakondomi (1989) & *Luihin ja ytimiin – Tappajakondomi 2* (1991). Yhteispainos, 2007. Suom. Maura Ryömä. Helsinki: Like. Alkuteokset *Kondom des Grauens* ja *Bis auf die Knochen*.

Vapautunut mies 1997 (1993). 2. painos. Suom. Harri Lares. Helsinki: Like. Alkuteos: *Der bewegte Mann*.

Lysistrate 2005 (1992). 4. painos, suom. Teresa Mann. Helsinki: Like. Alkuteos *Lysistrata*.

Pretty baby – Vapautunut mies 2, 1995. Suom. Juha Lares. Helsinki: Like. Alkuteos *Pretty Baby – Der bewegte Mann 2*.

Beach boys 1996. Suom. Harri Lares. Helsinki: Like. Alkuteos: *Beach Boys*.

Hopeameisselit 1992. Suom. Maura Ryömä. Helsinki: Like. Alkuteos: *Silvestertuntenball und andere Schwulcomix*.

Sonninpallit 1994. Suom. Harri Lares. Helsinki: Like. Alkuteos: *Bullenklöten!*

Kermaleivoksia 1997. Suom. Harri Lares. Helsinki: Like. Alkuteos *Sahneschnittchen*.

Konrad ja Paul 1994. Suom. Harri Lares. Helsinki: Like. Alkuteos *Konrad und Paul*.

VK = *... vasemmalla kädellä!* 1996. Suom. Juha Lares. Helsinki: Like. Alkuteos *...und das mit links!*

Konrad ja Paul 2, 1998 (1995). 2. painos, suom. Harri Lares. Helsinki: Like. Alkuteos *Konrad und Paul 2*.

Konrad ja Paul 3, 1998. Suom. Harri Lares. Helsinki: Like. Alkuteos *Konrad und Paul 3*.

Jago 1998. Suom. J. V. Niemi. Helsinki: Like. Alkuteos *Jago*.

Superparadise: Sonninpallit 2, 2005. Suom. Hannu Tervaharju. Helsinki: Like. Alkuteos *Super Paradise*.

Kuin kanit konsanaan 2004. Suom. Hannu Tervaharju. Helsinki: Like. Alkuteos *Wie die Karnickel*.

Voitte suudella sulhasta 2004. Suom. Hannu Tervaharju. Helsinki: Like. Alkuteos *Sie dürfen sich jetzt küssen*.

Itämaiden taikuri 2007. Suom. Hannu Tervaharju. Helsinki: Like. Alkuteos *Dschinn Dschinn – Der Zauber des Schabbar*.

Huntupakko synninpesässä – Itämaiden taikuri 2, 2008. Suom. Hannu Tervaharju. Helsinki: Like. Alkuteos *Dschinn Dschinn 2: Schleierzwang im Sündenpfehl*.

Sekundaarilähteet

Bechdel, Alison 2000. *Lepakkoelämä*. Suom. Stina Grönroos. Helsinki: Kääntöpiiri. Kokoelman sarjakuvat koottu albumeista *Dykes to Watch Out For – the Sequel*, 1992, ja *The Spawn of Dykes to Watch Out For*, 1993.

Becker, Ron 2006. *Gay TV and Straight America*. Piscataway: Rutgers University Press.

Butler, Judith 2006. *Hankala sukupuoli: Feminismi ja identiteetin kumous*, suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus. Alkuteos *Gender Trouble: Feminism, and the Subversion of Identity*. New York: Routledge, 1990.

Chatman, Seymour 1978. *Story and Discourse. Narrative Structure in Fiction and Film*. Ithaca & London: Cornell University Press.

”D. Vu” 2008. ”Disappointing”. Julkaisija Amazon.com.

http://www.amazon.com/review/R2SL601V37NW8B/ref=cm_cr_dp_perm?ie=UTF8&ASIN=3928983512&nodeID=283155&tag=&linkCode= . Julkaistu 17.3.2008.

Fielding, William J. 1925. *Homo-Sexual Life*. Kansas: Girard.

Fiske, John 1987. *Television Culture*. London & New York: Routledge.

Foucault, Michel 1998. *Seksuaalisuuden historia*, suom. Kaisa Sivenius. Helsinki: Gaudeamus. Alkuteos *Histoire de la sexualité 1–3*. Paris: Gallimard, 1976–1984.

Freud, Sigmund 1949 (1942). ”Drei Abhandlungen zur Sexualtheorie” (1905). Teoksessa *Gesammelte Werke – Chronologisch geordnet: 5, Werke aus den Jahren 1904-1905*. London: Imago Publishing.

Herkman, Juha 1995a. *Tosi mies rapautuu? Maskuliinisuuden representaatiot Ralf Königin sarjakuvasuomennoksessa Vapautunut mies*. Tampereen yliopisto, yleisen kirjallisuustieteen yleisen linjan pro gradu -työ.

Herkman, Juha 1995b. ”Maskuliinisuuden karnevaalit. Mies vapautuu Ralf Königin sarjakuvissa.” Teoksessa *Aatamin puvussa. Liaanilla Hemingwaysta Königiin*, toim. Mikko Lehtonen. Tampereen yliopisto, yleinen kirjallisuustiede, Julkaisuja 28, s. 29–45.

Herkman, Juha 1998a. *Sarjakuva sosiaalitieteellisenä tutkimuskohteena. Identiteetti, merkitykset ja Ralf Königin sarjakuva*. Tampereen yliopisto, sosiaalipsykologian laudaturtyö.

Herkman, Juha 1998b. *Sarjakuvan kieli ja mieli*. Tampere: Vastapaino.

Jackson, Stevi 1999. *Heterosexuality in Question*. London: Sage Publications.

Jagose, Annamarie 1996. *Queer Theory: An Introduction*. New York: New York University Press.

Katz, Jonathan Ned 2007 (1995). *The Invention of Heterosexuality*. Chicago & London: The University of Chicago Press.

Kekki, Lasse 2004. ”Pervot pidot: Johdanto homo-, lesbo- ja queer-kirjallisuudentutkimukseen”. Teoksessa *Pervot pidot: Homo-, lesbo- ja queer-näkökulmia kirjallisuudentutkimukseen*, toim. Lasse Kekki & Kaisa Ilmonen. Helsinki: Like, s. 13–45.

McCloud, Scott 1994 (1993). *Understanding Comics: The Invisible Art*. New York: HarperPerennial.

Mulvey, Laura 1975. ”Visual Pleasure and Narrative Cinema”. *Screen* 3/75, 6–18.

Norton, Rictor 2008. *A Critique of Social Constructionism and Postmodern Queer Theory: The Term Homosexual*. <http://rictornorton.co.uk/social14.htm>. Luotu 1.6.2002, päivitetty 19.6.2008.

Ralf König English Biography 2011. <http://www.ralf-koenig.de/comic.php?u=22&info=English-biography>. Luettu 18.5.2011.

Salonen, Marko 2006. ”Hiljainen heteroseksuaalisuus?”. *Naistutkimus* 1/2006, s. 62–66.

Spiegelman, Art 1986. *Maus: A Survivor's Tale. I: My Father Bleeds History*. New York: Pantheon.

Spießbürger 2010. Julkaisija Wikipedia. <http://de.wikipedia.org/wiki/Spießbürger>. Muokattu 23.11.2010.